

دالماسوپنډ

دپښتو متلونو دویلو ځایونه او علتونه

لیکوال

محمود (حمیدزی)

Ketabton.com

دکتاب پیژندنه
نوم: دالماسو پند
لیکوال: محمود حمیدزی
دقلمی لیکولونیتیه: 1397 هـ ش

ډالی

داکتاب (دالماسو پنډ) زه په ډېره مینه دپښتو ژبې دېداينې او
پرمختګ لپاره زحمت ايستونکو او ددې ژبې رښتني
چوپړيالانو ته ډالی کوم!

د ليکوال خبرې

پښتو هغه وياړلي ژبه ده چې دننډو او نظم پرېمانه توکي پکښې شتون لري. دا وياړلي ژبه په خپل ولسي شفاهي ادب کې دلنډيو په شان دنظمونو او دمتل په شان نظمونو او نثرونو څخه خورا بديه ده چې ياد نظمونه او نثرونه په بيلا بيلو وختونو کې ددې ژبې ويونکو دلوري ويل سوي او خوله پر خوله ديونسل څخه بل نسل پورې رسيدلي دي، خو په اوسني وخت (نني عصر) کې ددې اړينو او ارزښتمنو نظمونو او نثرونو دورکيدا وېره ځکه زياته سوې ده چې ډېر وگړي په عصري وسيلو کې دومره اړم سوي دي چې ځينو څخه يې دخپل ژبې دا ارزښت لرونکي توکي دپامه غورځولي دي او اوس زموږ ځوانان په خپلو ذهنونو کې دې ارزښت لرونکو توکو ته دبدمرغه ځای نه ورکوي، دومره بوخت دي چې دا ارزښت لرونکي توکي دنه پاملرنې لکبله دورکيدو درپولې رسيدلي دي او که چيرې مور پښتانه خپل دې دولسي ادب اړينو او ارزښتمنو توکو يانې، يعني لنډيو او متلونو ته پاملرنه زياته نه کړو نو ليرې نه ده چې خدې جل جلاله مکره موربه ددې ولسي نظمونو او نثرونو څخه بي برخي سوزه دلته داليکنه او څيرنه دولسي ادب دنظم او نثرگډې برخي (متل) ته ځانگړي کوم اودوي موخي لرم: لومړی دا چې ددې بډايه برخي ځينې توکي دلته خوندي کړم اودوهم دا چې زه دخپل څيرني سره سم هغه ځايونه او علتونه په نښه او روښانه کړم کوم ځايونه چې پښتانه متلونه دخبرو په دوام کې دخپل پياوړي دليل په توگه دخپلو خبرو دلابسه ثابتولو، دخپلو خبرو دپخواوالي، اړين والي او بډاينې لپاره کاروي. زه لومړی کس ښايي نه اوسم چې دابرخه درڅيرني لاندي نيسم او کار ورته کوم. زه دهغو تولو ليکوالانو څخه ډېره مننه کوم کومو چې زموږ دژبې دادب ددې برخي اونورو برخو لپاره نستري کيدونکي هلې ځلې کړي دي! البته يادونه کوم چې زه دانه وایم چې زما دا څيرنه سل فصده سمه ده: بلکې زه دا وایم چې مایوازي داليکنه او څيرنه دخپلې خورې ژبې سره دميني او هغه حق لمخي چې زما خوره ژبه يې پر مالري کړي ده! زه ستاسو درنولو ستونکو څخه په ډېر درناوي هيله کوم چې زما د تيرو تونوپه خاطر ما گرم ونه گڼي: ځکه زه دخپل توان سره سم پوره هڅه کوم چې تيروتنه ونه کړم! د يادوني ورده چې ووايم چې زه حقير دلته دمتل پرسم والي، گټي اوناسم والي، نه گټي باندي ليکنه نه کوم. پښتو ژبه دزرگونو متلونو درلودونکي ده او کيدای سي دارزښت او مثبت ايدلوري درلودونکي متلونه خورا ډېر ولري خوزه ددې خبرې څخه هم انکار نه کوم چې ځينې متلونه يا خوبې ارزښته دي او پررښتینولې ولاړنه دي او ياهم د مثبت اړخه ورته کتل کيرې نه: داستونزه دمتل نه بلکې دمتل دويونکي ده چې متل ته د مثبت اړخه نه گوري بلکې په منفي ډول يې کاروي او منفي مفکوره تري اخلي.

زه ستاسو تولو پښتو وړنو څخه په ډېر درناوي هيله کوم چې تل دخپلې ژبې د بډاينې لپاره نستري کيدونکي هڅي وکړئ او خپله ژبه لانوره بډايه کړئ په درنښت: ليکوال.

چې څه کړي هغه به ريبې
 دامتل ډېر ارزښت لرونکی او ډېوره ښه څرگندي معنا درلودنکی دی. دامتل کولی
 سی یو ډېر کار کونکی دبدکار څخه په شا کړي او کولوته يې پرېنږدي.
 دامتل هغه وخت وگړي و خپل مخامخ، مخاطب کس ته وايي کله چې هغه
 دبدکار کولو، دبيلگي په ډول کوم بل کس ته دزيان رسولو موخه لري. هغه ته
 داڅرگندوي که ته چېرې دابدکړن وکړي نو ليرې نه ده چې ستا پر وړاندې به هم
 ورته کاروسي او يابه هم دهغه څخه لاهم بدکار وسي: ځکه که کوم څوک غنم
 وکړي هغه به غنم ريبې او حاصل به يې هم دده دکرلي تخم څخه څوچنده زيات
 وي، نو هيله ده پوه سي چې کوم کارونه چې ته کوي هغه ستا کرل سوي کښتونه
 دي چې ته به يې هر ورو حاصل اخلي. دې متل ته ورته اود بدو کړنو څخه دلاس
 پرسرکيدا ياني نه کولو لپاره دپښتو ژبې وياړلي او ښاغلي صوفي شاعر: عبدالرحمن
 بابا داسی بيتونه ويلي دي.

کر دگلو کړه چې سي مه دي گلزار شي
 اغزي مه کړه چې پښوکي به دي خار شي
 ته چې بل په غشوولي هسي پوه شه
 چې همداغشی به ستا په لورگوزار شي
 کوهی مه کينه دبل سړي په لارکي
 چېرې ستا به دکوهي په غاړه لار شي
 دامتل پښتانه په ځينو نورو ځايونو کې هم کاروي چې دکارونې دښه والي اوبدوالي په
 اړه يې زه پريکړه نه کوم.

۱ که کوم څوک غل وی اودهغه څخه غلا وسي. 2 که کوم چا ظلم کړی وی
 او پر هغه ظلم وسي. 3 که کوم چا اولادونه ته ښه روزنه نه بلکې بدروزنه ورکړي
 وي اود علم، پوهې څخه يې ليرې ساتلي وي اودهغه اولادونه بدکاره سي. دې ته
 ورته نورو ځايونو کې پښتانه خپل مخاطب ته دامتل دخپلي خبرې دښه ثابتولو په پار
 دبيلگي په توگه اورو.

آئینه دچا عيب نه پټوي!
 دامتل هغه وخت دويونکو دخواويل کيږي: کله چې يورښتني کس پرکوم چا دکوم
 کار دکولو شاهدي اداکړي اويادکس هغه کار چې دی ورباندي تورن سوی وی نه
 ومنې، وگړي يادکس ته دامتل مخته ردي اوشاهدي ورکونکي کس ته دهندارې
 خطاب کوي. ډېروخت دامتل دماشومانو دخبرو دتأيد لپاره ويل کيږي.
 دپښتو ژبې يوشاعر داسي وائي.
 په خپل شکل وهرچاته څرگنديږم.
 آئيني غوندي بي رويه بي ريام.

آبا حلال ډرى نه حلال

يادمتل مثل ويونكي خلك ډېروخت دتوكوپه ډول هغه وخت دهغه كس پروراندې وائي كوم كس چې پر خپله شتمني اويا پر خپل كوم توكي ډېر كرور (تينگ) وي يا په بله معنا ډېر پر خپل مال تپريزي، كه كوم څوك دهغه څخه دهغه توكي غوښتنه وكړي اويا دده توكي ته دزيان رسول تكل وكړي نوخپله دشتمني، توكي خاوند (سرپرست) غوښتونكي ته دامتله دخپل انكار دكرور (كلك) څرگندولو لپاره وايي اويا هم دريمگري كس چې دادغوښتنې اونه وركړي ننداره وويني نوآباحلال ډرى نه حلال مثل وايي.

ديادمتل ساده معنا داده: بابا حلال كړه خودهغه گډ (پسه) مه حلالوه. ډرى دپښتنوپه ځينوسيموكي ځيني وخت پسه (گډ) ته ويل كيږي، په تيره بيا ماشومان ډېروخت گډ (پسه) ته ډرى وائي.

آبا، باباكورنسته له ادې ډارنسته

يادمتل هغه وخت دخلگو دخواويل كيږي كله چې كوم مظلوم باندي دظالم دخواظلم كيږي اودهغه دپاتي سرپرستانوڅخه دظالم ډارنه وي اويا هم دمظلوم سرپرستان دظالم په هغه ظلم ناخوښ نه وي كوم چې پرمظلوم يي كوي.

په تيره بيا هغه وخت كله چې مخكي دې مظلوم كس داسي يوڅوك درلودى چې دهغه په شتون كې ظالم كس پر هغه باندي ظلم نه كوي. دامتل د څرگندي معنالمخي داسي وايو بابا چې ډېروخت دكورنى سرپرست وي كوركي شتون نه لري يا په بله معنا بابا (پلار) چې ډېروخت دادي (مور) په پرتله دغوسي څخه ډك اوپر اولادونو دهغوى دبنگني په خاطر په غوسه كيږي او اولادونه نسبت ادې ته دبابا څخه ډېره وېره (ډار) لري كوركي شتون نه لري: دادي ډارنسته چې هغه كاروكړو چې بابا يي نه خوښوي.

آبا (بابا) پلارمه گوره خورجين يي گوره

ديادمتل موخه څرگنده، كله چې پلارياديوي كورنى مشربازار ته تللى وي، يا كوم ځاى ته په سفر تللى وي نوښكاره خبره ده چې دكورنى غري دهغه څخه دډاليو دراوړلو او هغوى ته دوركولو هيله لري. دامتل هم دهمدي سكالو (موضوع) څخه سرچينه اخلي. خورجين: دتوكو څخه جوړيوكس يا په بله معنا بيك (دسكول) دى چې مخكي به خلكو پراسونواچوى اوپه اوس وخت كې پر بله سپرلى موټرسيكل باندي خوريزي.

خورجين دوه جوبونه لري چې داس پر ملا اچول كيږي اودوره جوبونه يي داس دور وظيفو (خواوو) ته ځورند وي پورته يادسوى مثل وكړي دتوكوپه بڼه هغه وخت اوياهم بيله توكوهغه وخت په خپلو خبركي كاروي كله چې دهغوى يودست دهغوى سرمخ سي اودوى يي دورسره راخيستي غوتي په اړه پوښتنه وكړي اودوست يي ددوى دجواب پروراندې كوم غبرگون څرگندكړي، يا كله چې كوم ځاى يوكارمند دكار لپاره ځي او هلته دهغه مزد كم خومعنوى امتيازونه يي زيات وي.

يا کله چې يو کارمند د يو داسي کس سره کار کوي چې دهغه کس په چلند کې ځينې بدې وي او د بله اړخ کار گر کار ته اړتيا لري نو که کار کوونکی په دې دوړو حلونو کې کار ته زړه ښه نکړي او دکوم چا څخه مشوره اخلي نو هغه ورته پورته مثل کيدای سي ووايي.

چې ډب نه وي ادب نه وي

مثل ويوونکي ياد مثل هغه وخت وايي: کله چې کوم څوک يو ماشوم دکومې خطا دکولوپه غبرگون کې ووهي، کله چې دريمگری د يادکار غندنه وکړي نو ووهوونکی په ځواب کې ورته وايي: چې ډب نه وي ادب نه وي.

2 ياد مثل دهغو وگړو لپاره هم کارول کيږي: چې بي مشورې کړني سرته رسوي او هغه کار کې دکوم زيان، تاوان سره مخ سي يا که کوم څوک په خپل نوي کار کې تاوان وکړي دهغه د تسلي يا هغه ته دهغه د تير ورتي دلابنه څرگنديدا لپاره پورته ياد سوي مثل وايي. دامتل د مثبت ليدلمخي يو ښه معنالرونکی مثل دی او که د منفي ليدلمخي ورته پاملرنه وکړو او عملي يې کړو ښه پايلې نه لري. دبيلگي په ډول ادب په ډب (وهلو) نه زده کيږي او که دبلي زاويې څخه دې مثل ته وکتل سي: هر کار کې دوخت په تيريدو او د تجربوپه لاسته راوړلو مور خپل منزل ته ځان رسوو يعني شوني ده مور په خپلو نويو پيل کړو کارونو کې د زيان، تاوان او خنډ سره مخ سو او ډب وخوروتر څو تجربه حاصله کړو اوراتلونکي وخت کې په خپل کارونو کې د ځنډ، خنډ اوزيان سره مخ نسو.

آبا يې مرکز، په چاره و، که په لاره و

دامتل پښتانه هغه وخت په خپلو خبرو کې هغه چاته وايي کوم کس چې په کومه خبره کې دهيري ياشک سره مخ سي. دبيلگي په ډول که کوم څوک وايي چې په ماښام کې باران ووریدی، يوبل کس پوښتنه وکړي پر څو بجي؟ که خبر ورکوونکی کس ناخبرې وښي او پوښتنه کوونکی کس بيا بيا دخپلي پوښتنې پر ځواب باندي ټينگار کوي، په دې وخت کې دريمگری کس وايي: دشپې باران اوریدلی دی نوريې ته ساعت (کړی) څه کوي: وايي آبا يې مرکز په چاروکه په لار و.

يا کله چې کوم څوک وايي فلانکي راسره ښه ونه کړل ما ورته افغانی ورکړي وي ده راته سعودي ريال را کړه مخاطب پوښتنه کوي آيا هومره ريال يې درکړل چې ستاد افغانیو د پيسو بدل و؟ که هغه ځواب ورکړ چې هو: دې وخت کې مخاطب کس ورته پورته يادسوي مثل وايي او هغه ته قنعت ورکوي.

آس ئي و هغو ته ورکړ چې د تانگ د تړلو يې نه و

دامتل خلک يوبل ته هغه وخت دکيلې په ډول وايي کله چې کوم داسي کس چې اهل کار نه وي د اهل کار کس په شتون کې په هغه کاروگمارل سي چې دهغه کارگمارل سوي کس وړ، مسلکي او په هغه دندي پوره پوه نه وي.

ياد مثل ته دکيلې کولومتل هم ويلی سو ځکه ډېرو وخت پورته مثل دکيلې په ښه ويل کيږي.

آس چې د آسه کم وي نو غور ئې پريکړه دامتلهغه وخت وگري يوبل ته وايي کله چې دوه ځوانان ديوبل سره په مثبت ډول سيالي کوي: يو ددوی څخه دتاني په ډول چې گواکې زه هم ستا څخه کم نه يم پورته متل وايي اومقابل(مخامخ)کس ته ډاډورکوي چې په بنه ډول به ورسره سيالي وکولى سي.

دامتل ځيني خلگ دغوسې اوکرکې په وخت کې هم يوبل ته وايي اوخپل ځان دمقابل کس څخه په هيڅ صورت کم نه انگيري اومقابل کس ډاډه کوي چې گواکې زه ستا څخه کم اوناتوانه نه يم.

آس چې غور ځى دموري په زور غور ځى پورته متل دمايوسى اوناخوبنى متل دى.کله چې يوکس دکوم داسي چاڅيره وانه وري چې دهغه کس خبره يې مخکي منل او اوس يې دهغه خبره په دې خاطر ونه منل چې کوم بل پياوړى کس يې په ملاتړ ودريدى نوخبره کوونکى يا په بله معنا امرکوونکى کس دامتلهمايوسى په حال کې مقابل يا دريمگري کس ته وايي اوخپل ناخوبنى اومايوسى څرگندوي.

بله بيلگه ددې متل دکارونې:کله چې يوپلار خپل اولادته کومه خبره يا امروکري اواولاد يې امرياخبري ته غاړکښينبردي نوپلاريې دمايوسى په حال کې يا دتوکوپه ډول پورته يادسوى متل وايي اوداخپل اولادته څرگندوي چې موردي دفاع کوي کنه تازما امرمنى.همداډول که اولاد دمور امر ونه مني:مور هم يادمتل وايي.ديادمتل دکارونې ځايونه نور هم سته چې خلگ يې په خپلوخبروکې کاروي.

آس مي در کړ، خو پرې سپريږي به نه دامتلهغه وخت کاروي کله چې کوم کس يوچاته ډالى ورکري اوډالى اخيستونکى کس دډالى دخونديتابه تينگارپرې وکري،يا هغه وخت کله چې ډالى اخيستونکى کس دډالى ورکوونکي کس ډالى خرابه،يا ويلوري اوچې کله ډالى ورکوونکى کس دخپلې ډالى په اړه خبراوبيا خفه يا ورته غوسه سى:ډالى اخيستونکى کس ورته يادمتل وايي.

آسان ئې نالول چونگوبنو هم پښي پورته کړي دامتلهغه وخت خلگ کاروى،وايى کله چې کوم کس داسي يوکاروکري چې دهغه کس سره دهغه کړى کاربنه نښکاري يا په هغه کارکې پوره پوهه ونه لري اودنورخلگو بي گټې تقليد کوي،يا داسى يوه کارته ملاوتري چې سل فصده دهغه کار دکولو وس(توان)ونه لري:خلگ يوبل ته يا بي گټې تقليدکونکي کس ته دهغه دتقليدنه کولو اويا هم دهغه دتقليد دموخي څخه دراگرځيدا په پارپورته يادسوى متل وايي.

يادسوى متل ډېروخت دبي گټې،يا دوس څخه پورته تقليدکونکودتقليد نه کولو لپاره دوگړو دخواويل کيږي.

آس که ټکنی دی، میدان يي لنډ دی دامتل ډېروخت يوچا ته په کارونوکي دنه تلوار کولوپه پارويل کيږي. دبيلگي په ډول يوکس که ډېر ژرپه کوم کارکي ډېرمختگ يا بریا غوښتونکی وي نوبل وگړی هغه ته دنه تلوار کولو اوپه ښه ډول ومنزل ته درسيدلوپه پار يادمتل وايي اوترينه غواړي چې کارپه ښه ډول وکړه بېره پکښي مه کوه ځکه په بېره يوکارکول دکارپرکيفيت په نيغ ډول اغيزه لري.

آسمان چې غوريزي، دومره نه وريزي دامتل خلگ هغه وخت وائي کله چې کوم کس دعمل(کار) پرځای تش و عدي اوخبرې کوي که په ساده ډول ووايو چې لاپي وهي، ياهغه وخت کله چې يوکس دکارپه منځ کي دکارڅخه ډېرپه په ځان هوسا کولو اوياخبرو کولووخت تيروي هغه وخت يادمتل ورته يو وگړی وايي يادا متل کوم دريمگري ته دهغه څخه دشکايت، يا ناخوښی په پاروايي. دي متل ته دنقد، اعتراض کولومتل ويلى سو.

آغزي چې له اوله نه وه تيره په لوی والي نسي تيره کيدای دامتل دشک اوگومان پر بنسټ ويل کيږي. که کوم څوک ديوچا سره څوڅوځله پر وعد نه وي ختلی اوبيا وعده وکړي، که کوم چا مخکي کوم کارنه وي کړی په داسي حال کي چې مخکي يي دهغه کار دکولو وعده کړي وي، ياداچي که دکوم سپين ږري په ځوانی کي غيرنيول نه وه زده اودی يي په سپين ږرتوب کي دزده کړي دعوه کوي، ياکوم څوک يي دزده کړي ورته ووايي نو ددي متل دويلوز مينه برابريزی. مخکي مي يادونه وکړل چې ډېروخت دامتل دگومان پر بنیاد ويل کيږي اوسل فصده متل ويوونکی باوري نه وي.

ارمان به کړي هلکه، بيا به نه مومي ادکه دامتل هغه وخت دوگرو دخوا ويل کيږي: کله چې کوم وگړی خپل ځان دکوم بل وگړی لپاره ارزښت لرونکی ښيي او هغه ته داڅرگندوی چې زه ستالپاره هرڅه يم اوزما په نشتون کي به دي کارونه ورسته پاتي سي که زه درڅخه بيل سوم نوته به راپسي ارمان وکړي.

آسمان يي پرستنه ده، ځمکه يي توشکه ده، دوهم حالت: آسمان مي پرستنه ده ځمکه مي توشکه

يادمتل هغه وخت خلگ کاروي کله چې غواړي خپله يا دکوم بل چا مظلوميت، بي وسي، غربت اوبي کسی، کوم چا ته څرگنده کړي. پورته متل يوتوصفي، حالت څرگنده ونکی متل دی.

تباره د هر چا زده ده خو خوله دملاعثمان غواړي يادمتل خلگ هغه وخت وای کله چې کوم وگړی يوکار سرته ورسوی خوپه ښه ډول نه، يا په هغسي ډول نه څنگه چې بايد سرته رسيدلی وای يانې کار دنيمگرتيا سره سرته ورسوي هغه وخت ورته مخامخ کس پورته يادسوی متل وايي

او هغه ته دا څرگندوی چې دېر داسي کارونه سته چې دېر خلکوزده وي خودځينو وگړو سره هغه کارونه ښه ښکاري يا په بله معنا هغوی يې داسي سرته رسوي څنگه چې ښايي.

۱

الوتی مرغه په لاس نه راځي

دامتل هغه وخت خلک وايي کله چې غواړي يوه داسي کس ته چې دهغه څخه کوم ښه فرصت په خطا کې تیرسوی وي يا کوم کاريې داسي کړی وی چې ده دهغه کار دکولو موخه نه درلودل يانې تیروتنه، خطايې کړې وي: وگړي وياد کس ته دډاډ، زغم او انديښني نه کول په پارپورته متل وايي. پورته متل دېر وخت يوچاته دډاډ گيرني لپاره متل ويوونکي وگړي وايي.

انسان تر کاني کلک تر گل نازک دی

ددې متل دويلو لپاره هغه وخت لار خلاصيري کله چې يوکس دکوم بدې پيښي سره مخ سوی وی او هغه ته زيان نه وي رسيدلی، ياهغه وخت کله چې يوکس ديوه واره زخم، يا ژوبلي څخه دېر زحمت وگالي: متل ويوونکی کس دافسوس، تعجب يا خواشني په څرگندولو سره پورته متل وايي او خپله خواشني يا تعجب څرگند وي يادمتل ته دافسوس او تعجب متل ویلی سو.

اوباز يم خو بي گودره نه گديرم

دامتل وگړوته څرگندوي چې دزيان څخه دیکو کړنو کولو ته زړه هغه وخت لاهم ښه نکړي کله چې په هغه کار کې دپوره تجربې او پوهې څخه هم برخمن وي.

انسان کله درياب، کله کرياب وي

دامتل هغه وخت يوکس وايي کله چې ديوچا څخه ديوتوکي غوښتنه وکړي او هغه يې پروراندي منفي غبرگون څرگندکړي، ياهغه وخت کله چې مقابل کس ورته ووايي چې تا خومخکي داتوکي درلودی نو هغه ورته ځواب ورکوي چې اوس راسره نسته انسان کله درياب او کله کرياب وي.

اوبه خروي او ماهيان پکښي نيسي

دامتل هغه وخت کوم وگړی وبل وگړي يا وگړوته وايي کله چې يوتن دخبرو څخه خبرې راباسي يعني کله چې ددوتنو خپه وگړو ترمنځ خلک دپخلا کيدلو هڅه کوي اوددوی څخه يويې دنه پخلا کيدو لپاره دېر دليلونه راوړی اونه غواړي پخلاسی.

دامتل هغه وخت هم خلک وايي کله چې يوڅوک په دې هڅه کې وي چې په کوچني منفي خبره کې لويه منفي خبره ولټوي، يا په عامه لحجه کې ووايو چې شرته ډولونه وهي، يا داچې دشر لپاره يوه وړه بهانه غواړي دې ډول اند درلودونکی ته خلک وايي چې ته خواوبه خروي او کبان پکښي نيسي.

انا مړه سوه تبه يې وشلیده
دامتل هغه وخت متل ويوونکي وگړي وايي کله چې يوستونزمن اوستري کارپای
ته ورسوي. کله چې يوتن يوستري کارپای ته رسولي وي اوکوم بل کس ترينه
پوښتنه وکړي چې څنگه سوکاردي پای ته ورسوي که لاپاته دی کار خلاصوونکی
کس ځواب ورکوي هوانا مړه سوه تبه يې وشلیده.

انتظار تر قتل بد تر دی
ديادمتل دويلوځای څرگنددی هغه وخت چې کوم څوک ديوي کړني کولو...ته ډېرتم
سي نو يادسوی متل وايي.
انسان بي وزره مرغه دی

دامتل هغه وخت ويل کيږي کله چې کوم کس يوه ورځ کوم څوک يوبنار، کلي کي
وويني اوبله ورځ يې کوم بل بنارياکلي کي وويني اوترينه پوښتنه وسي چې داڅنگه
داسي ژردهغه ځای څخه راغلي ياد وگړي ځواب کي ورته پورته متل وايي.

اوبه د چيني د سر نه خريږي
دامتل هغه وخت وگړي وايي کله چې يوستونزي سره مخ سي يا کوم بده کړنه
دداسي خلکوده وويني چې هغوی امران (مشران) ولري. دبيلگي په ډول که په
دولت کي يوتيت پوري کارکوونکی په خپله دنده کي ناغيري، سوستي کوي يا خپله
دنده کي فسادکوي، وگړي وايي دی گرم نه دی اوبه دسرڅخه خريږي.

اور په اور نه مړ کيږي
دامتل هغه وخت وگړي وايي يايي خپل په خبروکي کاروي کله چې
ددووکسانويادوو ډلو ترمنځ شخړه وي: وگړي هغوی ته ددي بنوولولپاره چې جنگ
دحل لاره نه ده، جنگ نه خلاصيدونکی دی او جنگ هغه کړن نه دی چې په
جنگ، شخړه پای ته ورسيري، يادوگړي دخپلو خبرو د دليل په ډول پورته يادسوی
متل هغوی ته وايي: اورپه اور نه مړ کيږي يا وينه په وپنه نه مينځل کيږي متل
وايي يادمتل ډېر وخت وگړي دشخړو حلولو، پای ته رسولو په پار وايي.

اور د خپلي لمنې بليږي
دامتل هغه وخت وگړي وايي کله چې دهغوی کوم خپل ورته زيان ورسوی
اوپاورته کوم دردورکړي.

اورته چې نژدي کيږي خامخا سوځيږي
دامتل خلگ ديوه پاخه دليل په توگه هغو وگړوته وايي کوم وگړي چې
دبدوخلکوسره ددوستی هيله لري يا غواړي چې ورسره دوستي وکړي، يا
هغوخلکوته دامتل متل ويوونکي وايي کوم خلگ چې غواړي ناروا، بداودزيان
څخه ډک کارونه وکړي يا ورته زړه ښه کړي.

اوبس په غلبېل نه درنيږي يادمتل هغه وگړي دخپل ځان ددفاع په پاروايي دکوم وگړوچي کارونه ډېروي اوکوم بل کار هم پيل کړي که کوم څوک هغوی ته وويي چي تاباندي مخکي هم کارونه ډېروه ډاکاردي ولي پيل کړ؟ يادکس ورته پورته متل وايي اودځان دفاع کوي.

اوبو اخيستی زگ ته لاس اچوي يادمتل هغه وخت وگړي په خپلوخبروکی کاروي کله چي يو اړکس کوم داسي کاروکړي چي نښايي هغه کارهغه کړی وای، کله چي خلگ هغه په هغه کاروغندي نوخپله هغه کس ياکوم بل څوک چي غواړي دهغه دفاع وکړي: يادسوی متل هغوی ته دقتعت ورکولوپه پاروايي.

اختر چي تير سي نکريځي په ديوال وټپه دامتل هغه وخت خلگ وايي کله چي يوکس يوخت کوم توکي ته اړتيا لرله اودکوم بل کس څخه يي هغه وخت هغه توکی غوښتی و خو هغه هغه وخت هغه توکی نه وو ورکړی کله چي دهغه اړتيا پوره سول دهغه توکي دورکړي اراده يي وکړل مقابل کس دهغه څخه دگيلې په ډول يادمتل وايي اوداڅرگندوي چي دی اوس هغه توکي ته اړتيا نه لري.

آسمان په لوتو ولي يادمتل هغو وگړوته دهغوی داصلاح لپاره ويل کيږي کوم وگړي چي دخپل توان څخه لويي خبرې کوي په عامه اصطلاح لايې وهي.

اصل خطا نه لري، کم اصل وفا نه لري اصل هغه توکي ته ويل کيږي چي دښه کيفيت درلودونکی وي کله چي کوم کس يوکم کيفيت لرونکی توکی يا برعکس ښه کيفيت لرونکی توکی وپيري مخا طب وگړی هغه ته هغه وخت کله چي دتوکی پيرونکي کس ښه توکی پيرلی وي دلادا په پارپورته يادسوی متل وايي اوکه چيري کوم چا دکم کيفيت لرونکی توکی پيرلی وي نومخاطب کس دهغه دبيا نه تيروتني په پارپورته يادسوی متل وايي.

اوبه د شگو په بند نه بنديږي پورته متل هغه وگړوته متل ويوونکي وايي کوم وگړي چي خپل موخي اوکارته ښه تياری نه نيسي، دهغوی دښه تياري او هغوی ته ددی څرگندولوپه پارچي هرکړن بيله ښه تياري څخه مه پيلوئ اوکه يي پيل کړئ نوښه تياری دځان سره ولری. يادسوی متل وگړي دي ته رابولي چي مخکي له دي چي کوم کارپيل کړي هغه کارته دکلک هوډ اوبښه تياري سره ورودانگي.

اور يې په اوبو کې بل دی
دامتل هغه وگړی مقابل کس يا کسانوته وايي کله چې کوم کس ياکسان
دډېروستونزوپه شتون کې خپلې موخې ته ورسيري، ياهغه وخت کله چې کوم
وگړی يا وگړي په ډېره آسانۍ خپلې موخې ته ورسيري. دامتل ځينې وخت درخي
اوځينې وخت دميني، دوستۍ په پارويل کيري خو په بيلولحجو.

ب

بار ئې په شا نه شو وراى، يو لرگى ئې بل پر کښيږود
يادمتل هغه وخت دکوم وگړي دپوهاوي لپاره کوم کس وايي، کله چې هغه کس
دډېروکارونه پيلوي خويوهم په سر نه سي رسولى يعنې په ښه ډول ديوکار دکولوتوان
نه لري خودهغه په څنگ کې نورکارونه هم پيلوي.

بد زوى نه زوى

يادمتل هغه وگړي دناهيلۍ، مايوسۍ اوخفگان په ډول وايي کله چې ورسره اولادونه
ښه نه کوي، يعنې اولادونه هومره بدکوي چې دهغوى والدین دهغوى په شتون کې
ځان بي اولاده گڼي.

بد مکوه، بد به نه وينې

دامتل دهغووگړودعبرت لپاره نوروگړي هغوى ته وايي، کوم وگړي چې
دبدکړوکولو هوډلري يا هغه وخت وگړي يوبل ته يادمتل وايي کله چې کوم بدکړن
کوونکى وگړى په کومه داسي ستونزه کې راگيرسى چې هغه هم نورخلکوته هغي
ته دورته ستونزو دپيښيدا لامل سوى وي .

برخي ټولې ازلي دي، نه په زور نه په زاري دي

دامتل دهغووگړودتسلۍ لپاره نوروگړي هغوى ته وايي کوم وگړو چې دکوم څه
دلاسته راوړلوډېرکوښښ کړى وي خوهغه څه يې لاسته نوي راوري. يادمتل
دډېروخت دتسلۍ اوډاډگيرنې په پارويل کيري.

بلا وه برکت يې نه وو

دامتل هغووگړوته خلک وايي کوم وگړي چې دکومې بدې پيښې سر مخ سوي وي
خوهغوى ته پکښي زيان نه وي رسيدلى الله جل جلاله ساتلي وي.

يادمتل ځنې وخت دبدې پيښې څخه ژغورل سوى وگړى دخپل حال اوخوښي
دڅرگندولو په پار نورو وگړوته وايي.

بخت په ټنده دى نه په منډه

که کوم وگړى دمادياتو او يا معنوياتو په لټه پسې دېره هڅه کوي خو هغه دخپلو ټولو هڅو سره هم خپل موخې ته نه رسيري، په داسې حال کې خپل لټه کوونکى يا کوم بل وگړى ورته پورته يادسوى مثل وايي.

بل ته چې گوته نيسي، ځانته دري کوتې نيول کيري

که کوم وگړى خپله کومه بده کرانه کوي اودنور خلکو پر بدکړنو هروخت لگيري، او غندي يي، که کوم څوک غواړي دى په دې وپوهوي چې ته هم په بدکړنو کې ډوب يي نور ځله غندي خپل ځان دې په نيغه لاره سيخ کړه او بيانور وگري دهغو بدکړنوله عمله و غنده، دخپل خبرې دپخوالي او دليل په پار هغه ته پورته مثل وايي او هغه ته قنعت ورکوي.

بنده چېر ان خداى جل جلاله پر مهربان

که کوم وگړى په ناڅاپي يا آسانه ډول کومه داسې څه ومومي چې ده ته خوښ وه چې هغه ومومي يا دهغه لاسته روړل ستونزمن او تمه نکيدل چې دى هغه په دومره آسانى ومومي، کله چې يادکاروسي خپله موندونکى يا کوم بل وگړى دخداى جل جلاله دلويي، مهربانى... څخه په مننې پورته مثل وايي.

بى عقل دومره پر بل نه کوى لکه په ځان

که کوم وگړى ديوکس سپکاوى، غيبت، چغلگري يا ورسره بې ځايه شخړه وکړي: مقابل يا کوم بل کس هغه ته پورته يادسوى مثل وايي او موخه يي داوي چې تا ماته يا هغه ته هومره زيان نه دى رسولى لکه څومره چې دې خپل ځان ته ورسوى. ددې مثل دويلو دځايونو نورې بيلگې هم سته چې وگړى يي وايي.

بى گودره چې گډيري خو د به دي سيند وري

که کوم کس په خپلې ټاکلې موخې يا کوم کار کې نابريالى سي يا ورته پکښې زيان ورسيري په داسې حال کې چې هغه دکوم چا سره مشوره نه وي کړي يا يې خپله ښه پلان او تياري نه وي نيولى، دهغه وگړي داصلاح، پوهوي په پاره وگړي پورته مثل وايي.

بې کاري د بدبختى زانگو ده

دامتل هغه وخت کوم مثل ويوونکى کوم بل وگړي ته وايي چې دکار زمينه ورته برابره وي اودى کارنه کوي. ياد مثل دوگړو داصلاح او هغوى دکار کولو په ارزښت دپوه کولو په پار ويل کيري.

باغ چې پوخ سي باغوان کور سي

که کوم کس دمادې او معنوي لهازه پياوړى سي او خپل پخواني ملگري اودهغوى ښيگنې هيري کړي،

يا كه كوم وگړی ديوچا په مرسته كوم ښه مقام ته ورسیري او هغه چلند چي يي مخکي کوي ورسته تردې چي هغه مقام ته ورسیدی هغه ډول چلندي نه کوي، نوخپله مخامخ کس اويا كوم بل وگړی پورته يادسوی متل وايي ترڅو هغه په دې وپوهوي چي خپل مقام ته په کتو غورومه کوه او تل عاجزه اوسه.

بی اتفاقي د کور وړاني ده

دامتل وگړي دې ته رابولي چي خپل ترمنځ يوالی قايم کړي، ځکه يوالی هر ډول ستونزي دمنځه وړي، تل هغه وگړي پرمختگ کوي چي خپل ترمنځ يوالی وساتي. يوالی دکور، کلي او هيواد شاري سمسوره وي او وگړي دپرمختگ او وياړ ترپولورسوي.

بابا به ويل ادي به منل

کله چي كوم وگړی دکوم چا درامريت، مشري لاندي وي، کله چي مشري دهرکار دکولوورته ووايي اودي يي کولوته بيله دي چي دکار روا والی، ناروا والی، مثبت، اومنفي اړخ ته ونه گوري او هغه کار سرته ورسوي: كوم وگړی دگيلی، ناخوښی يادهغه دپوهاوي لپاره پورته يادسوی متل وايي.

دبل دروازه، ورمه وه په نوک ستاده به ووهل سي په سوک.

بل مه وه په نوک، تابه ووهي په سوک.

که كوم څوک غواړي يوبل تن دبدی اونارواکړنودکولوڅخه راوگرځوي خو مخامخ کس يي خبره اونیکه مشوره نه مني: يادکس ورته دخپلي خبري دثابتولو اودهغه ديوډول ډار په پار پورته يادسوی متل وايي اوخپلي خبري ته يوکروردليل موندې.

بی گودره مه گډيره

يادسوی متل وگړوته توصيه کوي چي بيله غور، تحليل، مشوري اودهغه دپايلو دخيرلو څخه كوم کار ونه کړي.

بي هنره سړی د بي ميوې ونې په شان دی

يادمتل دهنر دزده کړي لارښوونه کوي، دهنر دزده کړي ارزښت څرگندوي او وگړي دهنر ياکسب زده کولوته تشويق کوي.

ت

تا خوړه چي ما خوړه

ياد متل هغه وگړي يوبل ته وايي چي خپل ترمنځ ښي اړيکي لري يعني ترمنځ يي مينه، محبت وي که يود دوی څخه دکومي لاسته راوړني ورته ووايي اوپه دې خواشيني څرگندکړی چي گواکي ته نه وي تابه هم هغه څه لاسته راوړي وای كوم چي مالاسته وړي دي، په ځواب کي يي مخامخ کس هغه ته ډاډ ورکوي اوورته وايي چي زما اوستا توپيرنسته ستالاسته راوړنه زما لاسته راوړنه ده،

ياد مثل هغه وخت هم ويل کيږي کله چې يوکس بدکړن کړی وي او مقابل کس ورته پيغور ورکړي چې يادکار دي ښه ونه کړه چې ودي کړ، لومړی کس ورته ځواب ورکوي چې تا هم يادکار کړی دی يا يې اوس کوی ماته ولې وايي؟: خپل ځان دي اصلاح کړه. دخپل خبرې دثبوت په ډول پورته مثل وايي اوخپل ځان خلاصوي.

هغه تازيان چې هوسۍ نيسي دهغوی خولې توري وي يادمثل هغه وخت وگړي وايي کله چې يوکس دکوم کار دکولو ووايي خو هغه دهغه کار دکولوتوان نه لري، دهغه وگړي دپوهوي يا دتاني په ډول کوم بل وگړی هغه ته پورته مثل وايي. يادمثل وگړي په دې پوهوي چې دخپل توان سرسم کړني په نښه اووي کړي ترڅو ورته ستونزې پيښي نسي. د ياد مثل موخه دا هم نه ده چې هيڅ وخت دښو کارنو دکول هوډ مه کوي.

تاداو چې له بيخه کور سي نو تر سره کور وي يادمثل وگړوته دابښي چې تل خپل کارونه په پوره غور، فکر او دنورو ځلگوپه مشوره پيل کړئ، هڅه وکړئ چې داسي کړني وکړئ چې تاسو اوستاسوتولني ته يې زيان ونه رسيري، خپل کارونه نيغ پيل کړئ ترڅوپه سيده ډول پای ته ورسيري. که کوم وگړی بيله ژور آن دکولو کوم کار پيل کړي او دهغه کار پايله ددې پرځای چې هغه ته گټه ورسوي زيان ورته پيښ کړي: که ياد وگړی دخپل کړي کار څخه ناخوښي څرگنده کړي کوم بل وگړی دهغه دپوهوي لپاره پورته مثل وايي او هغه په دې خبره پوهوي چې کار دې دلومړي سره دزيان څخه ډک وو، داچې تايي په اړه مشوره، غور اوڅيړنه نه وه کړي: گرم ته يي.

تاج په هر سر برابر دی خو هر سر د تاج لايق ندی يادمثل وگړوته دا څرگندوی چې په يوه دنده هر سړی گمارل کيدلی سي، خو هر سړی دهر کار وړتيا نه لري. يعنې کار بايد اهلي کار: دهم هغه کار وړتيا درلودونکی ته وسپارل سي نه هر چا ته يادمثل دپروخت وگړي هغه وخت وايي کله چې دولت دخويوداسي څوک په يودنده وگمارل سي چې هغه کس دورسپار سوي کار وړتيا ونه لري، يادسوی مثل دپروخت دگيلې اومايوسۍ په پار دوگړو دخواويل کيږي. دپورته مثل دکاروني ځايونه دپړدي.

تر اوبو د مخه گاولي مه کاره

يادمثل داڅرگندوي چې مخکي له دې چې دکوم کار دزيان اوگټي په اړه پوه نسو دهغه کار په اړه زموراندپښنه اوخوښي ښه نه ده. که کوم کس دغنموکښت وکړي خودڅه مودي ورسته هم پرې باران ونه اوري، که يادکس خواشيني سي اودځمکي دبيرت کولبه کول هوډ وکړي يوبل کس هغه ددې کار څخه راگرځوي او هغه ته وايي: خدای جل جلاله مهربانه دی بارانونه به وسي اوستاکښت به ښه حاصل وکړي، دخپل خبرې دثبوت اوپخوالي په پار ورته پورته مثل وايي او هغه ته قنعت ورکوي.

همداسي که يو چغلگر دکوم چا بده خبره کوم بل کس ته وکړي او هغه دومرپه غوسه سي چې مخکي تر دې چې رښتيا معلوم کړي دچغلگرپه وينا خبرې کونکي کس ته دزيان رسولو هوډوکړي په دې وخت کې يوبل نیک وگړی دهغه دراگرځول کوبښن کوي او دهغه دغوسي ارامولو او هغه ته ددې بنسولوپه پارچې لومړی دچغلگر درواغ اورښتيا ځانته معلوم کړه هغه ته يادمتل وايي، يادمتل ډېروخت دوگړودپوهوي په پارمتل ويوونکي وايي. يادونه گاولي يودول پخوانی څپلی وي.

تر بسو لاندي اوبه تيره وي

که کوم کس په بيداری، چل اوچم بازی مشهوره وي: وگړي دهغه کس دچم، چل، اوفريب څخه دنوروگړو دژغورلو په پار پورته متل دهغه ديوي ځانگړنی، صفت په پار هغوی ته وايي. ځيني وگړي ديوکس دښه ځيرک ثابتولوپه پار دهغه دستاينی لپاره هم يادمتل وايي.

تر بيکاري بيگاري ښه ده

يادمتل وگړي دکارکولوپه ارزښت پوهوي او هغوی ته داڅرگندوي چې کاروکړی که څه هم تاسوته دکارپه بدله کې کومه معلومه گټه نه رسيري.

تر پښو لاندي مخکي ته مه گوره

پورته ياد سوی متل وگړي په دې پوهوي چې تل لورليد لوری ولري يعني دراتلونکي لپاره تل تيارو اوسي، هغه کارونه چې يو وگړی يې کوي بايد دا وسنجوي چې زما کارکه اوس ښي پايلې زما لپاره لري آیا راتلونکي وخت کې هم ښي پايلې دځان سره لرلی سي که برعکس نه يې سي لرلی؟ دبيلگي په ډول: که کوم کس خدای جل جلاله مکره غلاکوي اوس خوبه خود دی غلا په برياليتوب سره وکړي خو دابايد ده ته معلومه وي چې اسلام کې غلا کول لويه گناه ده الله جل جلاله به ده ته انشاءالله پردې نړی يا اخرت کې دکړي گناه سزا ورکړي. پورته يادسوی متل ډېروخت دوگړو دپوهوي لپاره ويل کيري.

تا/ده زما په ژرنده اوږه نه دي کړي

يادمتل ډېروخت دوگړودخوا دځان ښودني، غرور، خپلي پياوړتيا او دځان دصفت په پارويل کيري. که کوم وگړی ديوچا دخبرې يا امر پر خلاف کوم څه وکړي يا يوبل چا دده ددوست پروراندې کوم داسی کارچې نه بايدسوی وای کړی وی: يادوگړی دخپل صفت، دځان پياوړي، غوسه ناک ښودلو اوسخت ځواب ورکولو په پارپورته متل وايي. يادمتل ډېر وخت دتاني، دبل کس دډار، يا يوچاته دډاډ ورکولو په پارويل کيري، کيدای سي ياد متل مثبت اومنفي دواړه اړخونه ولري دظالم، بدکاره پروراندې زما په اند مثبت اودمظلوم اونيکوکاره پروراندې دمنفي اړخ درلودونکی دی.

تر باش(راگرځولو) تيره ده، د چوړغ پر کوه يادمتل هغه وخت وگړی وايي کله چې: ديوکس څخه 90%-95% کار خراب سوی وی، نو دهغه وگړي دډاډ گيرني لپاره مسؤل، رهبر، يا دهغه په بنو خوښيدونکی کس وايي چې پروانه کوي پاتې 5% کار دي هم خراب سي ته دي ژوندی يې بيا به يې 100% يا پوره سم وکړي. پورته يادسوی متل دډاډ، امر يا ديوه وگړي چې کار ترې خراب سوی وي اودسمون امکان يې نه وي دهغه دخوښي په پار وایل کيږي.

تر تېر يې لاستی دروند سو/دی

که کوم څوک يوکار پيل کړي دبيلگي په ډول: که کوم تجار يو توکی دکوم ځای څخه راوردکړي خودحکومت دخوا ورڅخه اخستل سوی ما صول دومره سی چې دده دگتي څخه زيات وی:تجار دخپل وارد سوي توکي دنه گتي لکبله دهم هغوتوکو واردیدل ودروي او کوم څوک ورڅخه دډاډ توکي دنه واریدېدو علت وپوښتي:يادسوی تجارورته پورته متل دخپل دليل په پاروايي.

لنډه داچې که دکوم کار درگتي تاوان ډېروي:خلگ دهم هغه کار دنکولو لپاره پورته متل ددليل په پاروايي. يادمتل ته دناخوښی اودیوکار دنه کول ديو پوخ دليل متل ویلی سو.

تر ورځ تيري اوبه بيرته نه راگرځي

ياد متل وگړوته بڼي چې داسي کارونکري چې ورسته پرخپل کړی کار پښيماڼه، افسوس کوي خو:څه لاسته نه ورځي. هرکار بايد مخکي تردې چې وه يې کړو دهغه اړخونه درځيرني لاندي ونيسو چې زموږ کار کوم منفي اومثبت اړخونه اويابلي لري؟دنورو گړو اويه کارپوه کسانو سره مشوره وکړو اوورسته هغه کار سرته ورسو. يادمتل دکاروني ډېرځايونه لري، خوډېر وخت ددې لپاره کار يري کله چې يوکس څخه تيروتنه سوي وي اودی پر هغه تيروتنه پښيماڼه وي، دهغه کس دډاډ په پار وگړي هغه ته يادمتل وايي.

ترس (ډار، وېره)، د مرگ ورور دی

کله چې کوم کس دکوم بڼه، نیک کار دکولو څخه ډارولري اوکولو ته يې زړه نه بڼه کوي: دهغه د ډاډگيرني په پار يوبل وگړی هغه ته پورته متل وايي او هغه په دې پوهوي چې خیر اوشر دالله جل جلاله دلوري څخه دي:وېره يوازي دهغه جل جلاله څخه په کار ده يادمتل ډېروخت ديوکس دناسمي وېرې دليري کولو په پار ويل کيږي. يادمتل ته دډاډگيرني متل ویلی سو.

تروزمی چې ډېره سي، سهار نژدي کيږي

که کوم وگړی دډېرو کړاونو سره مخ سي اودا کړاونه اوستونزي يې ورځ تربلي نوري هم ډېريږي:دهغه يوخواخوری کس راځي او هغه ته دلانور صبر/زغم کولو توصيه کوي دخپلو خبرو دپخوالي، دليل اودهغه دډاډ په پار پورته يادسوی متل وايي او هغه ته قنعت ورکوي. يادمتل ته هم دزغم کولو اودډاډگيرني متل ویلی سو.

تريخ غرپ دی تير به سي
 که ديوچا ومخته کوم خندياستونزه هتمي راځي نو خپله هغه وگړی يا کوم بل کس
 دهغه دتياړي، ډاډ، زغم او صبرپه پارپورته متل وايي.
 تللی مال بيا راځي خو تللی عزت بيا نه راځي
 پورته متل وگړي په دې پوهوي چې درمادي شتمنی دمعنوي شتمنی ارزښت
 هسک دی، يعني دمال دلاسه تلل نسبت دعزت دلاسه تللو ته هيڅ دی، يووگړی بايد
 دمادي شتمنی دلاسته راوړلو لپاره خپله معنوي شتمنی دلاسه ورنکړي. دبيلگي په
 ډول که کوم څوک غلا کوي ده ته به مال په لاس ورسې خو برعکس به دی ډېرڅه
 دلاسه ورکړي، عزت، درناوی به دلاسه ورکړي او گناه به لاسته راوړي. يادمتل ته
 دپند اخیستلو او ديوکس دپوهولومتل ویلی سو.

ته د فيل په غور کښي وېده یی
 که کوم وگړی ډېرڅه اوري، وينې يانې په ښکاره دکوم چا غلطي وينې خودهغه پر
 وړاندې کوم عکس العمل نه ښيي: په داسي حال کې چې دهغه دراگرځولو او پوهولو
 توان لري، داسي وگړی خلگ مخاطب گرځوي او پورته متل دهغه دپاملرنې او خپل
 مسؤليت ته يې دپام وراړولو په پار ورته وايي.
 که کوم څوک ديوچا خبرې په پوره غورنه اوري: مخامخ وگړی دهغه دپام را
 اړولو په پار ياد متل وايي. يادمتل ډېروخت دوگړو دپاملرنې دپياوړتيا په پار ويل
 کيږي.

ته که کافر یی زما خو ځگر یی
 دامتل ډېروخت والدين دخپلو خوړو اولادونو دپوهوي يا دهغوی سره خپل دناپايه
 مينې دڅرگندولوپه پاروايي. ځيني اولادونه دومره بدسي چې خپل مور اوپلار
 ديامتل ويلو ته اړباسي اودهغوی د دعا کونکوخولوڅخه داناھيلي زمزه سي.
 يادمتل هغه وخت هم وگړي وايي کله چې دهغوی يونژدي دوست دهغوی
 پروراندې بدچار، چلندوکړي هغوی هغه ته دپاد متل په ويلوداڅرگندوي چې
 ستابدکولو زما پروراندې به ما دې ته اړ نکړي چې زه هم ستا پروراندې بدوکړم.
 يادمتل دميني ښه څرگندونکی دی.

ته له ما جار زه له تا جار
 يادمتل خلکوته ديوالي ساتلوتوصيه کوي
 که کوم وگړی ديوکس شريک، دوست اويا ملگري وي کله چې دوی څخه يو يې دبل
 لپاره دخپل دارزښت يادونه وکړي مخامخ کس يې ورته وايي زه هم ستالپاره موهم
 يم زه اوته يوبل ته گټه رسوونکي يو اودهغه دپوهوي لپاره پورته متل وايي.

ته يې هم سگنې، هم يې رغوې
 که کوم وگړی خپل دريځ ژر ژر بدلوی دبيلگې په ډول: يوځل ديوکس بدی يادوي
 هغه غندي او ورسته ژر بيرته خپله خبره اړوي او دهغه دبيلگنو ستاينه کوي.
 که ووايم يوکس ديوکار مخالفه وي او هغه کار غندي خوشييه ورسته دهغه کار ستاينه
 کوي او ورسره موافق وي: دپاد وگړي ددې بد عدت داصلاح لپاره وگړي ورته
 پورته مثل وايي او هغه دده په غلطۍ پوهوي.

تو په شونډانو کې ږي

که کوم وگړی ددې څخه رنځ وړي چې هغه ته کار نه پيدا کړي، کله چې کوم کس
 هغه ته دتجارت پيلولو ووايي: که ياد وگړی ورته داسې ځواب ورکړي: دومره
 پيسې زما سره شتون نه لري چې پري تجارت وکړم، هغه وخت دخپلې
 خبرې، ځواب د دليل په پار پورته مثل وايي.

تر خور گوته مې مه نيسه

که کوم وگړي ته خپل کوم توکی دډېر ارزښت وړوي، دبيلگې په ډول: که دکوم
 کس سره يو کتاب وي او کوم بل کس ورته راسي او ورته ووايي ماته به ستا
 دتوکوڅخه يوتوکی راکوي، هغه کس يې ورسره ومني غوښتونکی ورڅخه کتاب
 وغواړي نودی ورته يادمثل وايي. همداسي که په نيغه ډول ورته ووايي ماته ستا
 کتاب راکړه نو دکتاب خاوند ورته پورته مثل وايي او انکار کوی. پورته مثل ته
 دناخوښي او انکار څرگندولو مثل ويلی سو .

تر سل منه خورلې يو من کرلې بڼه ده

يادمثل داڅرگندوي چې در ډېرو پلانونو او خبرو کولو لږ عمل، کار کول بڼه دي. که
 کوم څوک کار نه کوي او علت يې دا بڼي چې کار نه راته پيدا کړی او که کار پيدا هم
 سی نوگټه يې کمه وی دردي دا بڼه ده چې بيکاره يم، يادوگړي ته دقنعت
 ورکولو او دهغه دتشويقولو په پار کوم بل وگړی هغه ته پورته يادسوی مثل وايي.

تر وېش يې په چور خوشحاله دی/دي

که کوم وگړی درمنظم والي (ترتيب) نامنظم والی درسولې جنگ، شر درېښي خبرې
 بده خبره خوښوي، دهغه داصلاح پوهوي يا دهغه ددې بدعدت په اړه دنورو وگړو
 دپوهوي په پار پورته مثل ويل کړي.

توپک دوست او دښمن نه پيژني

يادمثل دتوپک دغندنې او دهغه دخطر، زيان په اړه دوگړو دپوهوي يا ديوه داسي
 کس چې هغه بدکاره وي دهغه په اړه ونورو وگړو ته دخبرو په پار ويل کړي،
 دلته بدکړن کوونکی وگړی دتوپک سره تشبيه کړي او هغه هرچا ته زيان
 رسوونکی پيژندل کړي.

تور خر په صابون نه سپينيري
 که کوم وگړی بدکارونه کوي او هغه ته ناصحان، لارښوونکي تل نصحت،
 اولارښوونه کوي خو پر هغه کومه مثبتې اغيزه نه کوي، خپل لارښوونکی، بنسټونکی
 يا کوم بل وگړی چې د یاد وگړي د پېرې بي پروايي څخه ستړی سوی وی: پورته
 يادسوی متل دخپلي ناهيلي دڅرگندولو په پار وایي. هم داډول که کوم بد څوک
 دنيکوکارو وگړو ملگري پيل کړي: يوڅوک يې دښه والي ووايي: شک کوونکی
 وگړی، وگړي ياد متل وایي.

توره دې تیره لاس دې خلاص

کله چې کوم وگړی يو بل وگړي ته اختار ورکړي مخاطب، مخامخ کس دځان ددفاع
 يا خپل ځان دهغه څخه دکم نه گڼلو په پار يادمتل وایي او برعکس کارکوی.

تر دیگ څمځی (کاچوغه) گرمه ده

يادمتل هغه وخت وگړی وایي کله چې پریوه ستونزه، خنډ يا شخړه ددوو ډلو
 مشران، امران هوکړي ته ورسیري، خو ددوی څخه دیوي ډلي یوي
 صلاحیت، کشر، یا بي واکه کس سویه پریکړه نه مني اوستونزي پکښي
 پېښوي: دمقابلې، مخامخ ډلي یووگړی دامتله وه هغه کس ته دهغه دحیثیت، مقام
 دڅرگندولو په پار وایي. يادمتل ته دیوکس دتوهین کولو، پوهولو اودبدکار څخه دلاس
 اخیستلو متل ویلی سو.

تیاره یې غواره، دیاره یې غواره

تیاره یې غواړي، دیاره یې غواړي

که کوم وگړی یوکس ته ډاډ ورکوي او ورته وائی چې هغه څه چې ته غواړي زه
 به یې درته پیدا اودرکړم دهغه دښه ډاډ په پار پورته متل وایي. که کوم وگړی تمبل
 وي اودبل دلاس گټه خوري دهغه کس دپوهوي، دتمبلې اوبي کاری څخه دلاس
 اخیستلویا وه کوم بل کس ته دهغه دتمبلې، کارنکولو دشکایت په پار پورته يادسوی
 متل وگړي وایي او هغه ته خپله خواشینی برېښه وي.

تیره راځي، راځي دخوار پر سر لگيري

که کوم غریب، مظلوم اوبي چاره کس په کومه ستونزه کې راگیرسي یا ورته کوم
 زیان ورسیري دهغه کس سره دخواخوری په پار وگړي یوبل ته يادمتل وایي
 اوخپله خواشني څرگندوي.

تیره پخپل ځای درنه وي

که کوم وگړی غواړي دیوکس په کارونوکي بي ځایه لاسوهنه وکړي دهغه کس
 دراگرځولو لپاره یوبل کس راځي او هغه ته پورته يادسوی متل وایي.

تږی اوبه په خوب ويني

که کوم وگړی دکوم کړن دکولو يا کيدلو ، ډېر هيلمند وي او يا کوم بي ځايه شک لري. او هروخت دهغه دکيدو يا کيدلو گومان ، هيله يا شک کوی دهغه ددي ډېرگومان دليري کول په پارکوم بل وگړی هغه ته پورته متل وايي او هغه ته څرگندوي چې هغه کارنه دی پيښ سوی يا نه پيښيدونکی دی.

توتکی وای بي ازاره ده، ويل د چمن د چنجيانو څخه پوښته وکړه يادمتل هغه وخت وگړي يوبل ته وايي کله چې نوروگړي دکوم شخص دادب، بنوالي اوبي ازاره بنودلو په پار دهغه ستاينه کوي خوپه رښتيا هغه پورته ځانگړني نه لري، ستاينه کونکی کس پري خبرنه وي چې هغه يادسوی ښه خويونه نه لري، يا هم ددي ښوخوينو تمثيل کوي، دهغه دپوهوي او دهغه کس ددديو دخبر اوي په پار خلگ پورته متل وايي. يادمتل ځيني وخت ديوچا سره درخي په پار اوځيني وخت ديوکس دبدو کړنو په اړه دنورو وگړو دخبرولولپاره ويل کيږی.

تير پر تير، هير پر هير

که ځينو وگړو په تير وخت کي شخړه کړي وي يا يي درمنځ کوم خنډ مخالفت ياستونزه پيښه سوي وي او اوس غواړي يو ددوی څخه داليري والی دمنځه يوسي: پورته متل ورته دهغه د پوهوي اوراتلونکي وخت کي دهغه پيښي دنه تکر دډاډ په پاروايي؛ ياد متل دريمگړي هم ځيني وخت دمخالفت درلودونکو وگړو ترمنځ دسولي او دهغوی ترمنځ داصلاح راوستولو په پاروايي.

تيريده لري ، هيريده نلري

که کوم وگړي ياوگړو ډېرې ستونزې په خپل تيرژوندکي ليدلي وي او دخبروپه وخت کي يو ددوی څخه دهغو ستونزو يادونه وکړي: مخامخ کس دالله جل جلاله څخه مننه کوي چې هغه ستونزې يي ددوی څخه دفعه کړي، هغه پورته متل وايي اوخپلي هغه بدې خاطرې نه هيريدونکي يادوي.

تر بد څيري، خراب گندلی ښه دی

که کوم وگړی ديوه داسي کارچي په پوره ډول سرته نه وي رسيدلی دنه کولو وايي اوخپل دليل داوړندي کوي چې کيدای سي هغه کار زه په ښه ډول سرته ونه رسوم ، کوم بل وگړی دهغه دتشويق او دهغه دهود دپياوړتيا په پار پورته متل وايي او هغه ته دا څرگندوی چې ترنه هڅي کولو اوسم به يي ونکم دوپرې درختمولو دانښه ده چې خپل ځان وازمويي که وسو ډېرښه که ونه سو بياهم ښه، ستا به دا ارمان پاته نسي چې کاش دهغه کار دکولو اوسرته رسولو هڅه خومي کړي وای.

ج

جار تر هغه زويه چې تر هر چاوي نيك خويه يادمتل والدين دخپلو هغو اولادونو دستاينې په پاروايي: کوم اولادونه چې خپل د والدينو زړونه هيڅ وخت نه ازاروي، تل يې حق غوښتني مني او تل يې درناوی کوي. يادمتل ته ديو وگړي دستاينې مثل ويلى سو.

جاهل ته دوه ځله سلام کوه

کوم وگړي چې دنورو وگړو درناوی نه کوي بدخويه وي دهغو وگړو سره نيك سلوک کول اړين دي؟ ددې لپاره چې کيدای سي هغوی ستاسودنيکو اخلاقو اوبڼه چلندلکبله خپل په سلوک کې مثبت بدلون راولي او خپل بدخويي په نيك خويي بدله کړي پښتانه وگړي هغه وخت يادمتل وايي کله چې يوکس دهغه چا دچلندڅخه شکايت وکړي: دکوم کس چې اخلاق کمزوري وي، مثل ويوونکی شکايت کوونکی کس په دې پوهوي چې دبد سلوک درلودونکو وگړو پروراندې تل دنیک سلوک څخه کار اخله اودهغوی څخه گيله مه کوه ځکه بسايي هغوی بڼه روزنه نه وي ليدلي اوکيدای سي ستا دنیکو اخلاقو څخه زده کړه وکړي.

ځای سته جولانسته/ځای و جولانته و

يادمتل هغه وخت وگړي دهيرانتيا، شک اوخبر په پاروايي: کله چې يوځای کومه پيښه سوې وي او هلته دهغه پيښې کوم نښه شتون ونه لري. يادمتل هغه وخت هم وگړي وايي کله چې يوکس ديوڅه په اړه کوم چاته دډېر ټينگار سره ووايي چې هلته شتون لري کله چې مخاطب کس دهغه پلټنه وکړي هغه څه ونه مومي کوم چې دشتون خبريې ورسولی وو نوکوم بل کس ته دهغه دشتون کيسه کوي اوپورته متل وايي.

جگو بنگلو ته نظر مه کوه

يادمتل داڅرگندوي چې خپل په حال شکرکوونکي اوسئ څه چې لري په هغه بسنه وکړي اودنورو وگړو دژوند په ليدو دامه وياست چې کاش ما هم دهغوی په شان ژوند درلودای، انسان ته مادي اومعنوي شتمني الله جل جلاله ورکوي ستالپاره به ستا سره موجود شته ستا په خيروي او دهغو سره به دهغو شته دهغوی په خيروي. که دځان څخه د مادي اومعنوي اړخه کوم څوک غوره وينئ او دهغو سره رخه کوئ دابڼه ده چې دځان څخه کښتو وگړو ته پام وکړي اوخپل پر حال شکر وباسئ.

جنت د مور او پلار تر پښو لاندي دي

ديادمتل موخه پوره څرگنده ده يادمتل په دې دلالت کوي چې دمور اوپلار بايد څومره درناوی وسي، اسلام مور دمور اوپلار سره په بڼه چارچلند کولو امرکړي.

جنگ پر کوچني کيږي، يا پر سږي يادمتل وگړي هغه وخت وايي کله چې کوم لوی وگړی يا ځوان کس ماشومانو ته ازار رسوي، ياداچي کوم وگړی دنورو خلگو حيواناتو ته زيان رسوي، دهغه کس دپوهوي په پار وگړي دامتله ځکه وايي چې هغه په دې خبره وپوهيږي چې داسلام مبین دين اوښتون قام: پر ماشومانو، مظلومانو او ژويو ظلم کول ناروا کړن بللی دی يادمتل داڅرگندوي چې په ماشومانو او دنورو خلگو په اهلي ژويو کاردرلودل ياني دهغوی زورول، بد رد ورته ويل يا وهل دپروخت دشخړولامل کيږی.

جنگ د غوايانو و او ماتيدله جوار

يادمتل هغه وخت وگړي وايي کله چې دظالمو اويا پياوړو وگړو ترمنځ جگړه، شخړه يا اختلافات وي او د دوی ددې اختلافاتو دپر زيان عامو وگړو يا کمزورو وگړو ته رسيري خلگ د مایوسۍ په پار يادمتل وايي. همدادول که د دوو پياوړو هيوادونو ترمنځ سره، نيابتي يا مخامخ جگړه وي او ددې جگړې دپر زيان کمزورو يا هغو هيوادونو ته رسيري چې په هغه شخړه کې اخته، بوخت نه وي، هغه وخت وگړي ددې حالت د انځور دڅرگنديدا په پار پورته يادسوی متل وايي.

جامه چې دپور سي په ځان اور سي

کله چې کوم کس په لاس کې پيسي نلري او دى غواړي چې ځانته دبيلگي په ډول موټرواخلي: کوم څوک دهغه کس په دې خبره د پوهولو په پار چې کيدای سي تاسو په ټاکلي موده کې دهغه موټر قيمت کوم چې تا په پوراخيستی دى پوره نکړئ اوبيا به درته خدای جل جلاله مکړه ستونزې پيښي وي: دخپل خبرو د دليل په پار يادسوی متل وای.

جزا د عمل حق ده

که کوم وگړی بدکاره وي دبيلگي په ډول ظالم وي پر هغه هم ظلم وسي يا دظلم جزا ورته ورکول سي: وگړي دبدی کولو دزيان په پار دهغه وگړی په يادول مثال، بيلگه ورکوی اوپورته يادسوی متل وايي.

جلا وطني د سرو درناوی کموي

يادمتل دپروخت وگړي دخپل ټاټوبي سره دميني په پار وایي.

ژړنده په گوډي، دغنمو جوال پسي نه ځي، گوډی په ژړنده پسي ځي که کوم څوک غواړي پوهه، علم وکړي او غواړي چې ښوونکی ده ته راسي ياني مدرسې، ښونځی په کور کې غواړي... دهغه کس دپوهوي په پار وگړي پورته متل وایي، د يادمتل موخه داده چې اړمند په اړتيا پوره کوونکي پسي ورځي،

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دويلوځايونه او علتونه

داسي ډېر نه پېښيري چې اړتيا پوره کونکي اړمند ته راسي او اړتيا يې ورپوره کړي. دامتل داڅرگندوي چې مور اړيو ديوڅه دلاسته راوړلو لپاره زيار وباسو، هڅه اوکوښښ وکړو ترڅو مورخپلې موخي ته ورسېرو او برياً مويه برخه سي.

ح

حاجت من د بڼکي سپک وي

کله چې کوم څوک دخپل ناچارۍ څخه سرتکوي اوکوم چاته دخپل حاجت، اړتيا دپوره کولو لپاره ورسې خو هغه وگړي منفي ځواب ورکړي يايي سپکاوي وکړي خودي ورته دهغه ځواب ورنکړي، که کوم څوک پر هغه نيوکه وکړي او ورته ووايي چې ولي دي دهغه دمنفي سلوک ځواب ورنکړ؟ يادکس ورته ځواب کي خپله بي وسي څرگندوي اوپورته مثل وائي.

حال منصور وايه چې سر ئي په دار سو

که يو وگړي کومه پېښه وويني خونه غواړي دهغه پېښي په اړه کوم چاته څه ووايي، کله چې کوم بل وگړي هغه ته ووايي چې ولي حال نه وائي تاخوپله هغه پېښه ليدلي ده؟ دي دخپل دليل په پار پورته مثل وائي اوخپل ځان خلاصوي.

حرام په حرامه لار ځي

که کوم وگړي دناروا، حرامي لاري څخه شتمني لاسته راوړي اودڅه مودي ورسته يې ټوله شتمني ختمه سي اوبي شتوسي: وگړي دنورو خلکو دعبرت، پند اخيستو په پار يوبل ته پورته مثل وائي اوداڅرگندوي چې په غلا، زور اودنورو ناروا لارو څخه دشتو لاسته راوړل هيڅ وخت دخير اوبرکت څخه نه وي پريمان اوکه څوک دحرامي لاري څخه دشتو خاوند سي ژر به بيرته ترې لارسي اوخپله سزا به وويني.

حساب په مثقال بخشيش په خروار

کله چې دوه وگړي سره دوستان وي اوددوي ترمنځ کوم حساب واقع، پېښ سي که يو ددوي څخه ناخوښي څرگنده کړي او ووايي چې زه اوته خو دوستان يو نوبيا ولي دومره دقيق حساب راسره کوي؟
په مقابل کي يې دوست هغه ته وائي: زما اوستادوستي پر خپل ځای ده خونه دي دي اوريدلي چې وائي حساب په مثقال بخشيش په خروار.

حقيقت ويل ترڅه دي

کله چې يوه کس ته کوم بل وگړي دهغه ديو بدعت، يابدکار دنه کولو په اړه ووايي يا دهغه په اړه کومه داسي خبره وکړي چې دهغه خوښه نسي اومنفي ځواب

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دوپلوځايونه او علتونه

ورکړي، تورلگوونکی کس دخپل کړي خبرې يالگيدلي تور دفاع کوی او دخپل خبرې دثبوت په پار پورته مثل وايي.

حيادار حيا کوله، بي حيا ويل زما څخه بيړيزي/ ډاريزي
کله چې کوم څوک دخپل بڼه سلوک لکبله کوم چاته دبدې خبرې يا بدکړن ځواب په بده خبره اوبدکړن، کار نه ورکوی، خوبياهم بده خبره، بدکړن کوونکی هغه پرارمه نه پريردي، کله چې بڼه سلوک کوونکی نوردهغه بدنسی زغملی هغه ته وايي: که دي بيا زما پروراندې دبدسلوک څخه کارواخيستی زه هم اړکيرم چې برعکس ځواب درکړم، نور بس ده ډېرمي ستاېد وزغمل تا ندي اوريدلي چې وايي: حيا دار حيا کوله، بي حيا ويل زما څخه بيړيزي/ ډاريزي.

خ

خاموشي، چوف اوسيدل د خوښی علامه ده
کله چې دکوم چا څخه ديوه کار دکولو يا نه کولوپه اړه وپوښتل سي، دبيلگي په ډول که کومه کورنی غواړي خپل زوی ته کوژده وکړي اودهغه سره مشوره وکړي چې ستا خوښه ده چې دفلانکي دلور سره دي نکاح وسي، زوی يې په زغرده دهو اويا ځواب ورنکړي اوخاموش(چوف) پاتې سي: والدین يې پورته مثل وايي او هغه ته کوژده کوي.

خاموشي(چوف اوسيدل) لوی گمان دی

کله چې يووگړی په کوم بدکار تورن وي: همدغه تورن وگړی دځان دخلاصون لپاره کوم بل وگړی مخاطب کوی او هغه ته وايي: آيا داکارچې زه پرې تورن يم زه يې کولی سم يا مې کړی دی؟ کله چې مخاطب کس دده دخبرې ځواب ورنه کړي اوچوف پاتې سي متکلم، تورن کس مایوسه کيږي: پورته مثل وايي او مخاطب کس ته څرگندوي چې گواکي ته هم پرما داگمان کوی چې ما هغه بد کارکړی دی.

خانده خانده، بڼه کور دي اوډلی دی

که يو وگړی په تيروتنه يا قصد کوم بد يا داسي کاروکړي چې بايد نه وای سوی اودهغه سربيره بيا هم په خپل کړي کارپښيماڼه نه وي اودنه پښيماڼتيا ترڅنگ نورې خبرې يا خندا هم کوی: دهغه کس دپوهوي او هغه ته ددې ښوولوپه پارچې گواکي دی بايد پرخپله تيروتنه او کړي کار پښيماڼه او دزيانمن کس څخه بخښنه وغواړي خلگ هغه ته پورته مثل وايي.

خاوري يو خاوري به سو

که کوم وگړی غواړي خپله عاجزي څرگنده کړي اودغورور کولو اوځان لوی بنودلو څخه بيزاري وښيي:دخپل عاجزی اوناتوانی دښه بنودلو اونورو وگړوته ددې يادونې اوبنوونې په پارچې انسان بايد غرور کوونکی،مال دولت باندي پخړکوونکی ونه اوسي پورته مثل وايي.

خبرې دخپلې خولې په اندازه کوه

که کوم وگړی ديوکس سپکاوی کوی اویاکه يوکس دهغو کارنو دکولو وايي کوم چې هغه کارونه يې په توان کې نه وي؛مخامخ وگړی هغه ته دياوخبرو دنه کولو وايي او هغه ته په سختو الفاظو وايي: خبرې دې دخپلې خولې په اندازه کوه،يادمثل ډبروخت دوگړو ترمنځ هغه وخت کار يري کله چې پرکومه خبره يا کار سره لفظي شخړه وکړي.

خبره تر خبرې پوري ياديري

کله چې وگړي يو دبل سره خبرې کوي که يوکس دپښتو ژبې دکوم اديب يادونه وکړي دمجلس يو بل گډونوال دکوم کتاب په اړه غږ يري اومخکي تردې چې دهغه کتاب په اړه ورغږي:پورته مثل وايي اودگډونوال پام خپل ځانته را اړوي.

خبره په خبرو خلاصيري

که ددوو ياهغه څخه زياتو وگړو پرکومه خبره دنظر اختلاف وي يا پرکومه خبره سره نه جوړ يري،پايلې ته نه رسيري اوخبره ورو ورو دشخړې لورته ځي دياو وگړو دمنځ څخه کوم کس پورته مثل وايي او هغوی دې ته نه پريري چې فزيکي شخړه سره وکړي يا يې هم ترمنځ خفگان منځ ته راسي

خبره دې په گل بدله

کله چې مجلس،خبرې اتري گرمي وي اوکوم کس غواړي په موادبانه ډول دکوم چا خبره پرې،قطعه کړي:وايي ستا خبره دې په گل بدله وي اوبيا ورسته خپلې خبرې پيلوي.

خبرې ډېرې، سر ئي يو

کله چې دوه وگړي پرکومه خبره نه سره جوړ يري:په خبروکي يې دنظر اختلاف شتون ولري او غواړي په زوره په يو بل باندي خپله خبره ومني دريمگړی ددوی دوو ترمنځ دپاد اختلاف دلمنځه وړلو په پار وايي:تاسو اصل دخبرې ته راسئ که هرڅومره خبرې وپيچئ اخر به بيرته دحل خبرې ته راځئ،هغه مونه دې اوريدلي چې وايي: خبرې ډېرې، سر ئي يو دی.

خاوره د خسُر د كوره اخيستل كيږي
 كله چې يو وگړی په څيره او عدتونوكي دخسرگني خواته مايل وي: كوم بل وگړی
 دهغه ددي ميلان دثبوت اودي څرگندولو په پارچي گواكي دی گرم نه دی پورته
 متل وايي. ياد متل دپښتوژبي دنورومتلونوپه شان دكاروني دپړځايونه او علتونه
 لري.

خبرې بنې كوي، لكی يې كړي كوي
 كه كوم وگړی په فصیحه اوخوره ژبه خبرې كوي اوپرخپلوخبرپوره واك لري بڼه
 بيلگي وايي اوخبرې يې نه غميدونكي وي، خودخپلوخبروپه منځ كي دمخالف لوري
 غندنه كوي اوپر هغوی په داسي ډول توروته لگوي چې هغوی ته پكښي اشاره
 سوي وي، په زغرده پري توروته لگوي: هغه وخت دمخالف لوري كوم كس پورته
 متل وايي او دهغه دستاينې ترڅنگ دهغه غندنه هم كوي.

خبرې تا وكړې زړه زما سوړ سو
 كه كوم وگړی يوبل كس ته دهغه پر واراندي سختي اوداسي خبرې وكړي چې
 دهغه كس دپوښتونو ځوابونه پكښي حل خودده پوښتني نيمگري پاتي سي، په دي
 وخت كي دريمگري كس دمتكلم(خبرې كوونكي) كس ستاينه كوي اوخپل خوښي
 دپورته متل په ويلوسره څرگندوي.

خپل عمل د لاري مل

كه كوم څوك نيك خويه وي وهغه ته دنيكی درسيدا
 اوكه كوم كس بدكاره يا بدخويه وي وهغه ته دبدی درسيدا په وخت كي وگړي
 وايي: ده چې څه كول هغه ته ورته څه يې وليدل. كله چې يو كس سره كوم څوك بڼه
 كوي يا بڼه ورته رسيري نو خلك واي دی خپله بڼه كارونه كوونكي دی ځكه ده ته
 هم بڼه رسيري اوكه چيري كوم كس بدكړن كوونكي وي هغه ته بدې يا دكوم چا
 دخوا بد ورسيري نو خلك واي: دی بدكار كوونكي وو ځكه هم هغه كارده
 پروړاندي هم وسو. يادواودي ته ورته علتونو لكبله وگړي يادمتل وايي.

خپل به دي وژروي، پردی به دي وځنډوي
 كه كوم څوك دخپل دوست څخه په دي خاطر خفه سي چې ولې يې هغه ته دبدكار
 دنكولو وويل؟ دبيلگي په ډول: كه كوم څوك غواړي نشيي توكي وكاروي خو دهغه
 يوخواخوری هغه دپاد كار دكولوڅخه منعه كوي، كه په ياد كار كولو نشه كوونكي
 كس دخپل خواخوري څخه خفه سي او ووايي: زه زما فلان دوست ددي كارڅخه
 راونگرځولم بلكي نوري هم نشي كولو ته تشويق كړم؟

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دويلوځايونه او علتونه

خواخوړی يې ځواب ورکوي: زه پوهيرم نشه کول دزيان څخه ډک کار دی خو داچې ته زما په دې کار زما څخه خفه کيږي اودفلان څخه چې ته يې دې بدکارته تشويق کړي خوښ يې؟تا نه دې اوريدلي چې وايي: خپل به دې وژره وي، پردی به دې وځنډوي.

خپل ښه راته بلا سوه

که کوم وگړی ديوکس سره کومه ښيگڼه وکړې خو هغه کس يې پروراندي برعکس(سرچپه)کاروکړې نو ښيگڼه کوونکی وگړی پورته متل وايي او خپله مايوسي څرگندوي.

خپل عيب دولو منځ د بل عيب د کلو منځ

که يووگړی هروخت دنورو بدوکارونو اوپه هغوی کې موجودو عیبونو اونيمگړتياو ته گوته نيسي اوخپل عیبونه،نيمگړتيا وي ورته ښکاري دهغه وگړي ددې عدت څخه خلگ ستومانه کيږي او هغه ته دپورته متل په ويلو سره داڅرگندوي چې لومړی خپلې نيمگړتياوي دمنځه يوسه اوورسته دنورو نيمگړتياو ته گوته ونيسه.

خپله ژبه هم کلا ده، هم بلا

که يوکس خلگوته دژبې دلارې زيان رسوي،تل يې ژبه دنورو وگړو په سپکاوي اورې را اورې: که کوم وخت دده پر وړاندي کوم کس دده په شان عمل وکړي اودی په ياد کار کولوسره خفه سي کوم بل چاته دهغه شکايت اودهغه دبدې خبرې يادونه وکړي هغه کس ده ته پورته متل وايي اودی په دې پوهوي چې ژبه که په ښوخبرو سره اموخته کروښه خبرې به واورو اودزيان څخه به خوندي يو اوکه يې برعکس وکارو زموږ پر وړاندي به هم هغه شان عمل (کار)تکراريزي.

خپل ټغر سره دې پښی سمی غځوه

که کوم وگړی دخپل وس،توان څخه هسکې ياداسي هيلې ولري چې هيڅ دپوره کيدلو امکان يې نه وي، ياکه کوم وگړی يوبل وگړي ته ترخي اوداسي خبرې کوي چې دهغه سره ښايي چې وي کړي، يا دهغه خبرو دپوره کولو وړتيا،توان ورکې نه وي، وه هغه کس ته ددې ښوولو په پارچې کوم څه چې دی يې هيله لري يا کوم څه چې دی وای دهغه دسرته رسولو وړتيا اوتوان په هغه کې نسته پورته متل وايي او هغه دپادوخبرو دکولوڅخه منعه کوي.

خپل غور ناکتلی په سپي پسي مه ځغله

کله چې يووگري ته يو چغلگر کس ووايي : فلانکي وگري ستا په اړه داسي او هسي بدې خبرې وکړي يا يې ستا پروراندې کوم بل بدکار وکړ او يا هوډ يې کړی چې وي کړي، که مخاطب وگړی بيله دې چې رښتيا او درواغ مالوم کړي وه هغه کس ته چې چغلگر يې په اړه ده ته چغلگري کړي ده دزيان رسول هوډ وکړي، کوم بل وگړی هغه راگرځوي او دهغه دپوهوي په پار پورته متل وايي. ديامتل دکاروني ځايونه دپښتو دنورو متلونه په شان دېردي.

خپل کور يا خپل گور

که کوم وگري ته يوکس دميلمستيا بلنه ورکړي خو برعکس دی ورنه سي يوڅوک ورڅخه دنه ورتگ علت وپوښتي: دی دخپل دليل په پار پورته متل وايي .

خپله پښه په تيشه وهي

که کوم وگړی بدکارونه کوي، هغه وگري ته ددې څرگندولو په پار چې بد، ناروا کارکول خپله تاته زيان رسوي، دې نړۍ يا اخرت کې به هرو مرو دخپل کړي بدکار سزا وينې، دهغه دقنعت حاصلولو لپاره پورته متل وايي او هغه ته قنعت ورکوي. که کوم وگري وخپل ورور ته دزيان رسول هوډکړی وي يو بل وگړی راځي او هغه دپاد کارڅخه راگرځوي او ورته څرگندوي چې ستاورور ته زيان رسيدل خپل تاته زيان رسيدل دي، متکلم دخپل دليل په پار پورته متل وايي او خپل خبره پخه ثابتوي.

خدای (جل جلاله) د کراري مل دی

که کوم وگړی په خپلوکړنو کې بیره کوي يوبل وگړی هغه ته وايي بیره کول ښه پایله نه لري تاته نه ښايي چې بیره وکړي صبر، زغم ولره : دخپلې خبرې دپخواني لپاره پورته متل وايي او هغه دتلوار کولو څخه منعه کوي.

خدای د کلی او ښکروري کسات هم کاري

که کوم ظالم پر مظلوم ظلم وکړي مظلوم دهغه دپوهوي، وپړولو په پار پورته متل وايي او خپل صبرکولو ته دليل موندی.

خدای په يوه حال دی نه بنده

که کوم وگړی ديوکس څخه دکوم توکي غوښتنه وکړي مخاطب کس هغه ته دتعجب په ډول ووايي : ستاسره خودا توکی وو نوڅنکه بيا اړسوي چې زما څخه يې وغواړي؟ غوښتونکی دهغه په ځواب کې پورته متل وايي

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دوپلوځايونه او علتونه

او هغه ته داڅرگندوی چې شتمني، پياوړتيا تل دانسان سره نه وي. که کوم وگړی شتمن وي اړمن کس دهغه څخه يوڅه و غواړي خوشتمن کس ورته دهغه توکي دنه ورکړي ترڅنگ دهغه سپکاوی هم وکړي غوښتونکی کس دخپل نه نا امیده کيدو او هغه ته دغرور نکولو دتوصیي په پار پورته مثل وايي.

خبرې لږ عمل زیات

که کوم وگړي دخپلوکارونوڅخه پلانونه او خبرې ډېرې ډېرې کوي: دهغوی دخبروپه شان عمل، کار کولو ته درابللو په پارځلگ پورته مثل وايي.

خپل یاسین تیزه وي

که کوم وگړی دکوم څه په اړه نه پوهیږی خوبیا هم هغه کارکوی یا یې په اړه ځان ډپوره مالوماتو خاوندبولي دهغه ددې کارڅخه دلاس اخیستوپه پار مثل ویوونکي پورته مثل وايي او هغه په دې پوهوي چې دنا زده کړي کارکول یا دهغه په اړه دځانه خبرې جوړول دخلکو پرشخصیت بدې اغيزې لري. یا دمتل خلک دهغو وگړوپه اړه هم وايي: کوم وگړي چې ديو کار دنه اړتیا په صورت کي هم هغه کار سرته رسوي، کوي.

خدای تعالی چې خوله راکړي، روزي به هم راکوي

که کوم څوک یوچاته دخپل ځان دنه ساتلو یعني وخپل ځان ته دډوډی دنه پید کولو پیغور ورکړي اومخاطب کس یولت کس معرفي کړی.

یا که کوم وگړی دیوچاڅخه کوم مادې څه و غواړي هغه ورته منفي ځواب ورکړي: غوښتونکی کس پورته مثل وايي او هغه ته داڅرگندوی چې رزق ورکوونکی الله جل جلاله دی زما اړتیا به هغه سترذات کوم بل ځای راپوره کړي.

خدای جل جلاله د چا زحمت بی ځایه نه بیا یې

که کوم وگړی زحمت وگالي خو خپلي موخي ته ونه رسیږی: په دې وخت کي دهغه یوخواخوړی راځي او هغه ته دنه ناهیلی کیدو او دهغه د ډاډ په پار پورته مثل وايي.

خروار د موتي نه معلومیږی

که کوم څوک دیوچا سره په لومړي ځل وویني خودهغه اخلاق یې خوبش نسي، که یوبل څوک هغه ته ووايي چې فلان کس خوتاو لیدی دهغه څومره ښه اخلاق وه، که ته دهغه سره وخت تیرکړي دهغه ښه اخلاق به نور هم وویني، مخامخ وگړی ورته ځواب ورکوي چې زما دهغه اخلاق خوبش نه سول، دهغه وگړي ستایوونکی وايي: تا دهغه سره ډېروخت نه دی تیر کړی که یې ورسرتیر کړي دابه درته څرگنده سي چې هغه دنیکو اخلاقوښتن دی، په دې وخت کي غندونکی کس پورته مثل وايي او هغه ته څرگندوي چې که یوشیبه بداخلاقه وو کیدای سي یوکال هم بداخلاقه واوسي.

خداى جل جلاله دى داسي شر پيښ كړي، چې زمونږ خير پكښې وي
كه د دووظالمانو ترمنځ شخړه پيښه سي دهغوى دظلم څخه په تنگ سوي مظلوم
وگړي دهغوى په شر، شخړه خوښې څرگندوي اوپورته متل وايي.

خدايه لوى مې كړې لويې را مه كړې
كه كوم وگړى غواړي خپله عاجزي په ښه ډول څرگنده كړي اويا كوم بل مغرور
وگړي ته دغور نه كولو وايي: هغه ته ياد متل وايي اولويې اوغرو څخه دځان
ساتلو دعا كوي.

خدايه، لويه ! ما وساتي له بده زويه
كه كوم څوك دنيك اوصالح اولاد دعا كوى اويا دكوم بداولاد درلودونكي وگړي
په حال افسوس كوي: يادمتل د دعا اودهغه بد اولاد درلودونكي والد سره
دخواخوړۍ په پار وايي.

هم خرما ده هم ثواب، خورما او ثواب دواړه،
ته هم خرما غواړي هم ثواب
كه كوم چيرې يوتن ته دوي گټې په يوه وخت كې رسيري، يا هم دوه كارونه په
يووخت كې كوي، دبيلگې په ډول: كه كوم څوك دهغه دوستان يو ځاى دهغوى سره
دهغوى په خوښۍ كې دبرخي اخيستلو لپاره و غواړي: يادكس په هم هغه وخت كې
دهغوى وسيمي ته دتجارت په پار دتللو تكل كړى وي نو دى خپله يا كوم بل كس
ورته پورته متل وايي. ديامتل دكارونې ځايونه او علتونه دپښتو دنورومتلونوپه
شان خوراډېر دي.

خزاني په خرابو كې دي
كه دكوم داسي ځاى څخه چې هلته پرمختگ ستونزمن وي يووگړى ډېر پرمختگ
وكړي، يا دكوم داسي ځاى څخه چې هلته دوگړو استعدادونه ډېر وخت پټ پاتي
سوي وي: يواستعداد ټولني ته وړاندې سي او يووگړى په دې كار تعجب څرکند كړي
نو كوم بل وگړى دا پيښه دتعجب وړ نه بولي اودهغه دتعجب ليري كولوپه پار پورته
متل وايي.

خوار په خپله خواري نه شرميري
كه كوم وگړى كاركوي يوڅوك هغه ته ووايي داكار ستاسره خوند نكا، ته اوداكار
نه سره وايست. كارگر ورته ځواب وركوي اوپورته متل وايي.

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دوپلوځايونه او علتونه

دامتل هغه وخت هم خلگ هغه وگړي ته وايي کله چې: يوکارکول په داسي وخت کي چې کارکولوته هم اړتيا لري نه کوي اودځان لپاره دهغه کارکول نامناسيب اوشرم بولي.

خوار تلنگ/پرستنه نه درلوده، چې پيدا ئي کړه، تر غرمي پکښي پروت و کله چې يووگړی پر خپل کوم توکي ډېر تپريزي: وگړي دهغه داکار نادیده توب، نالیده توب بولي اودهغه ددې کارڅخه دلاس پرسرکيدو په پار پورته متل وايي.

خواره سي، خوارسي مکاری، مکاره چې هم جنگ کوي هم ژاري که کوم څوک هم گرم وي او هم دځان گرم بلل نه مني، برعکس خپل ځان مظلوم اوبي پرې گني: خلگ ورته دهغه ددې مکاری څخه دتيريدا اوپوهوي په پار پورته متل وايي.

خوب چې راسی بالښت نه غواړی زړه چې مين سی بنايست نه غواړی که کوم څوک ديوه بي ارزښته توکي پرلاسته راوړلو ډېر ټينگار کوی اوکوم بل وگړی دهغه دا کار غندي نو ټينگار کونکی کس دخپل ټينگار دکولو د دليل، علت په پار پورته متل وايي اوخپل ځان گرم نه بولي.

د

د انځرگل شوي

که کوم وگړی خپل يوملگری دډېري مودې لپاره نه وي ليدل خوموده ورسته ورسره مخ سي: دهغه څخه دهغه دنادرکی پوښتنه کوي اوورته وايي چيري وي دانځرگله چې دومره وخت نه معلوميدي؟

د انصاف مور مره ده

که دکوم وگړي سره کوم څوک نا انصافي، بي عدالتي يا ظلم وکړي او ورته زيان واړوي: هغه کس خپل مايوسي څرگندوي او وايي: دلته دانصاف مور مره ده.

د اوبو نه کوچي باسي

که کوم وگړی دکوم کار ډېر تحليل اوڅيرنه کوي يا يووگړی ډېر حرص ناکه وي دهغه وگړي ديو عدت، صفت او يادهغه دپوهوي په پار وگړي ياد متل وايي.

د اور غوي تياکه ملغره ده

که کوم وگړی دډبرکار اوزحمت گاللو څخه ستړی سی اودخپل ستړیا لکبله شکایت کوي، دهغه وگړي دستاينې او هغه ته ددې احساس ورکولو په پارچې کارکول ښه دی دريکارۍ اودکار، زحمت گللوپايله تل هوسايي وي، هغه ته پورته متل وايي او هغه ته قنعت ورکوي.

د اولاد بد چاته نه ښکاريري

که دکوم چا اولاد اويابل خپل بدکاره وي اووگړي دهغه څخه وه يادکس ته شکایت وکړي، دهغه دبدچارچلند په اړه يې خبرکړی، خودی هغه خبره نه مني اوبرعکس دخپل اولاد يا خپل ننگه کوي، شکایت کوونکي وگړي دناهيلى اودهغه دپوهوي په پار پورته متل وايي او هغه ته دابښي چې دخپل اولاد اوخپل پلټنه وکړه ترڅو ته خپله دهغه پر بدچارچلند باندي خبر اوقنعت دي حاصل سی.

د ولس زور د خدای (جل جلاله) زور

کله چې يوټولنه دخپلو حقوقو دلاسته راوړلو په پار لاس په کارسی، يوالی وکړي اوخپل حقه حقوق لاسته راوړي، که په دې خبرکوم څوک تعجب وکړي کوم کس دهغه دتعجب دليري کولو په پار پورته متل وايي او هغه ته داڅرگندوي: کله چې ولسونه يوالی ولری، يوموتی سی دهغه ولس مخته څوک نسی ودريدای، هغوی به هر ورو خپلي موخي ته رسيري اوبريا به دهغوی وی.

دامتل وگړي دولسونو په منځ کي ديوالي اواتفاق راوستلو په پار هم وايي، ترڅو هغوی ته څرگنده کړي چې ولسونه که يوسول هره ستونزه اوخنډ دمنځه وړای سی اوبريالي کيري .

د بدو پای روغه جوړه ده

که کوم وگړي سره مخالف وي اوروغي جوړي ته غاړه نږدي: دهغوی په منځ کي منځگري وگړي هغوی وه سولې کول اودمخالفت څخه لاس اخیستلوته رابولي او هغوی ته پورته متل دخپل خبري دثبوت اوپياوري دليل په پارمخته ردي.

د اوبښ کوم ځای سم دی چې پاته ئې غاړه سوه

که کوم وگړي ډبر عيونه، بديانې درلودلي اودهغه کس ديوه عيب يابدی څخه کوم څوک شکایت وکړي: يوبل کس هغه ته پورته متل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې دهغه کس بد عدتونه ډبردي يوازي ستاږوراندې بدعدت دهغه سرمل نه دی.

د بآبا د غونه ريره وه چې په تاويزو کې ولاړه
 که دکوم وگړي څخه هروخت نوروگړي کوم څه په يوه اوبل نامه غواړي او يادکس
 دې وگړوته ددې ورکړو څخه نټه نه کوی، دورکونکي کس شريک که هغه ددې
 کار څخه منعه کوی، دخپلې خبرې دپخې بنودلو او ثبوت په پار پورته متل وايي
 او هغه ددې کار څخه منعه کوي.

د باران نه تښتیده دناوې لاندې يې شپه سوه
 که کوم وگړی د هوساينې، کړوانو اوستونزو څخه دخلاصيدو په پار کوم ځای
 پريردي بل ځای لارسی، خو برعکس په هغه ځای کې نورې هم دده ستونزې
 اوسترياوې ډېرې سي. دبيلگې په ډول: يوکس خپل هيواد د غربت، جنگ او کوم بل
 علت لکبله پريردي، بل هيواد ته کوچ وکړي خودی په هغه هيواد کې چې ده ورته
 کوچ کړی دی دلا نور غربت، ياپه جنگ جگړو کې گيرپاتې سي خپله يادکس دناهيلى
 يا شکايت په پار پورته متل وايي او ځان گرم بولي. يادمتل دپښتو ژبې دنورو
 متلونو په شان دکارونې ډېر ځايونه اودپلو د علتونو ډېرې بيلگې لري.

د بدو به بد زيرې / مومي
 که کوم وگړی بدکارونه کوی ډېروخت دهغه دپوهوي اود بدکړو وړو څخه دلاس
 پرسرکيدلو په پار وگړي يادمتل وايي.

د بر بند له اوبو ډار (وېره) نسته
 که چا يوه ستننمن کارته ملاتړلي وي، يو بل کس راسي اودده په مخ کې دلا ډېرو
 ستونزو دراتلو وړندوينه وکړي اودهغه ددې کار څخه دراگر ځولو کوبښن
 وکړي، ستوننمن کارکونکی کس دخپل کروړ هوډ او هغه ته دډاډ وړکولو په
 پار پورته متل وايي او خپل کارته ادمه ورکوی.

د پيښې نه تپينته نشته
 که کوم وگړی دکومې بدې پيښې سره مخ سي: هغه وگړي ته يوکس د ډاډ گيرنې
 او غم شريکې په پار پورته متل وايي او ځان دهغه خواخوږی معرفي کوی.

د خوار په لاس کې غلمينه ډوډی عيب ده
 که کوم وگړی دکومې بريامادې يا معنوي گټې خاوندسی اونور وگړي دهغه سره
 دهغه په لاسته راوړنې کې رخه، کينه کوي دهغه يوخواخوږی پورته متل دهغوی
 درخي دلمنځه وړلو اوددې ناوړه کار څخه دتيردنې په پار وايي.

دخپړ په غونډۍ ناست دى

يووگرى كه ځان تل بي پرې بڼې يې، په ډېر كړنو كې خپل آند دنورو وگړو سره نه گډوي اونه هم برخه پكښې اخلي: دهغه وگړي دغندنې، رابلنې او دهغه څخه دشكايت كولو په پار وگړي پورته متل وايي او هغه ته څرگندوي چې بايد بي تفاوته او مسؤليت نه منوونكى پاته نسي.

د ازاره چا بازار موندلى ندى

كه كوم وگړى بدكار كوونكى وي، تل نورته زيان رسوي خلك ورڅخه په ازار اوزحمت وي، دهغه ددې بدوكارونو څخه دلاس اخيستلو او دهغه په دې پوهولو په پار چې وگړو ته ازار اوزيان رسول هيڅ وخت ښه اوتاته گټه رسوونكى كار نه دى پورته متل وايي او دهغه دمفكوري، آند بدلولو كوښښ كوي.

د بل كټ تر نيمو شپو وي

كه كوم څوك دنورو وگړو په توكو دهغوى په ملاتړ يا دهغوى په ننگه كوم كارمخته وړي: نابېره هغوى دپاد وگړي دملا ترڅخه لاس واخلي، دپاد وگړي د ډاډاو خواخوږى په پار وگړي هغه ته ياد متل وايي او دهغه سره مرسته كوي.

د بوسو (پروړو) لاندې اوبه مه تېروه

كه كوم وگړى دكوم چا سره دفریب، چم او دهغه دغولولو هڅه كې وي، خو مقابل (مخامخ) كس دهغه په دې چل پوه سي هغه ته پورته متل وايي او په راتلونكي وخت كې يې دپاد بدكار دكولو څخه منعه كوى.

د جنگ خوږې خبرې، ساعت يې تريخ دى

يووگرى كه دشخړي كولو، جنگ ته تلو ډېر هيله لرونكى وي اوتل غواړي جنگ، شخړه وكړي اويانگ ته لارسي، دهغه كس ددې مفكوري دناسمي ثابتولو، دهغه دنېك پوهوي اودشخړې، جنگ څخه دهغه د پار په پار وگړي هغه ته پورته متل وايي. يادمتل دنوروستونزمنو كارونو څخه ديوكس دراگر ځولو اويادهغو كارونو دستونزمن معرفي كولو په پار هم وگړي وايي.

د خپل كور پير چاته نه معلوميږي

كه كوم وگړى په يوكار كې دورتيا څښتن وي، خودهغه كورنى، دوستان دهغه په وړتيا ناخبره او دهغه په وړتيا كې شك وينې، ياد وگړى دخپل وړتيا په اړه دهغوى دشك ليري كولو په پار پورته متل وايي او ځان دورتيا خاوند وريښي.

د درواغو مزل لنډوي

که یوکس دروغجن وی: ناڅاپه یې دروغ بر بند سي، وگړي ددروغو دغندلو، دهغه دبدی او نور وگړي ددروغو څخه دمنعه کولو په پار پور ته متل وایي اوځلگوته ددرغوبدي څرگندوي.

د ډېري لرگی، د یوه غوزی

یادمتل وگړي یوالي ته رابولي اوکه کوم څوک یوالي ته زړه نه ښه کوي یادمتل وهغه ته دقنعت ورکولو په پار ویل کیږي.

د مسخرو اخیر جنگ وي

کله چې یوتولی خپل ترمنځ نامناسیبي ټوکي کوي: ددوی دمنځ څخه یوکس پورته متل وایي اوخپلي ټولی ته داڅرگندوي چې نامناسیبي ټوکي کول: زمورترمنځ نفاق، رخي اوبدیني ته لاره هواره وي اوداکار زمورپه زیان دی.

د میلمه ځواب پاتی دی

که کوم وگړی کوم چا ته منفي ځواب په زغرده اونیغ ډول ورنکړي خوپه غیږي مستقیم ډول کوم داسي کاروکړي چې دمنفي ځواب څرگندونکی وی: مخاطب کس پورته متل وایي اودهغه دنامستقیم منفي ځواب یادونه کوی.

د هر چا عمل(کار) د خپل مخ ائینه ده

دامتل وگړي دخلکود پوهوي په پار هغه وخت وایي کله چې دکوم وگړي دنیکو یابدو کړنو یادونه، لیدنه کیږي، هغوی ددی متل په ویلو داڅرگندوي چې ټولنه کې دیوکس ښه کړني هغه دخلکو په منځ کې محبوب کوی او هغه وگړی تل دخلگوڅخه ښه ویني، خو برعکس دبدو کارنو کوونکي وکړي ته ټولنه درناوی نکوی دهغه پروراندې خلگ دبد چارچلند څخه کار اخلي اوپه ټولنه کې خپل محبوبیت، حیثیت، شخصیت او اعتبار دللاسه ورکوی.

د شعر معنا د شاعر په خپته کې ده

شعر دټولني کړاونه، دردونه، نیمگړتیاوی، پرمختگونه، ښکلاوي، نازک احساسات اوگټور پوهوی په خپله رنگینه لمن کې رانغاړي او دیوي ټولني اوسیدنکو پوري یې په ښکلي اوخوره انداز رسوی، دهمدې اونورو ډېرو موضوعاتو(سکالوگانو) په رنگین تارپیونکي ته شاعر وایي، شاعر هغه څوک دی چې دټولني هر اړخ ته پوره غور کوونکی، کتوونکی او تحلیلونکی وی، شعر ډېروخت په تشبیحاتو، قینایاتو، اشارو، استعارو اورمزونوکي پوښلی وی،

چې د ډېر عامو وگړو پوهه يې د غوتيو سپر لوته نه رسيری. په خلگوکي اصطلاح ده چې وايي شاعرته يې دشعر زرمعناوي ورکړي خوشاعر ويل چې نه دشعر معنا مې بله ده، دهمدې په خاطر وگړي پورته مثل وايي چې دشاعر دشعر (پنځ) معنا دشاعر سره پټه ده.

کله چې ديوکار/شي ايجادونکي (پنځونکي) ته دهغه داختراع په اړه کوم څوک خپل تحليل وړاندې کړي خو دتحليل کوونکي تحليل دهغه پنځوني په اړه سم نه وي، تحليل کوونکی که د خپل تحليل دسموالي دعوه کوی اوځان په حقه بولي دريمگړی کس پورته مثل وايي او هغه ته قنعت ورکوی.

د بنار دروازي تړل کيږي دخلکو خولي نه تړل کيږي دکوم چا پرکارونو چې ځيني خلگ هر وخت اعتراض کوونکي اوتورلگونکي وي که کارگر دخپل کارڅخه ناهیلی سې اودپرېښول هوډ يې وکړي هغه ته يې يو خواخوږی راځي او دهغه دډاډ اوتشويق په پارپورته مثل وايي.

د بنار وو څه له نر څه يې نه کله چې يو وگړی دخپل عنناتو، فرهنگ، کلتور خلاف دکوم کار دکولو هوډلری ياکله چې يوڅوک دخپل يو توکي بيغه دهغې سيمي دنرخ څخه پورته وايي وگړي دهغه دپوهوي لپاره پورته مثل وايي او هغه ته قنعت ورکوی.

د حمام لنگ دی

په هغوتوکو، شيانو باندي چې زړه نه تړل کيږي وگړي وايي دحمام لنگ دی نن ستا سبا دبل وی دبيلگي په ډول ماديات، پياوړتيا، واک اوقدرت.

د خپل بام واوړه د نورو په بامو اچوي که کوم وگړی خپل تيروتني دنورلکبله بولي يا مسؤليت يې دنورو وگړو په غاړه اچوي وگړي دهغوی په اړه پورته مثل وايي او هغوی ته داڅرگندوي چې خپلي تيروتني دنورو په غاړه اچول بڼه چارنه دی.

د خره نه په زين باندي آس نه جوړيږی که کوم څه دارزښت وړنه وی اوخلگ ورته په لوی لاس ارزښت ورکوی: ددې وگړو دپوهي په پارخلگ پورته مثل وايي او هغوی ددې کارڅخه منعه کوي.

د ډاله ږغ دلري بڼه اوريدل کيږی که کومه پيښه په کومه سيمه کې وسي خودهغې سيمي خلگ ورباندي خبرنه وي بلکې دنورو سيموخلگ ورباندي بڼه خبروي، که دپيښي دسيمي خلگ ووايي چې مور هلته شتون لرو خونه يو په خبر تاسوڅنگه خبرسو است؟ هغوی دخپل خبري دثبوت په پارپورته مثل وايي اوځانونه ريښتني بولي.

د ډبري لرگي ديوه غوزی

کوم وگړی چې غواړي نور وگړي يوالي کولو ته راوبولي او دکوم کار اغيزه داچي په گډه وسي نسبت يوازي کولو ته ډېره بولي ديوالي دمخالفت کوونکو درضايت(خوبښی)په پارپورته متل وايي او خلگ يوالي ته راوبولي.

د وړوندو په ښار کې يوسترگی پاچا دی

که کوم څوک ديوې ډلې پرمشر اعتراض وکړي چې په کارپوه نه دی مخاطب کس ورته وايي:دی نسبت ډلې ته يي په کارپوه دی، تانه دې اوريدلي چې وايي:د وړوندو په ښار کې يوسترگی پاچا دی.

د سپي په غپ پسې مه ځه

يادمتل هغه وخت يو وگړي هغه کس ته وايي چې چغلگريا کوم بل شر اچوونکي دکوم بل چا پروراندې پارولی وی. دهغه په دې پوهو لپاره چې دچغلگرو اودهرچا بده خبره، شيطان سم نه وی او اړتيا نسته دهرچا بده خبر پر غور ونيسو. دلته دسپي نوم ښايي ځکه راوړل سوی وي: سپی تل غاږي اودهرسپي غيا باندي دليوانو دراتلو گومان کول ناسم وی.

د سوال په اوبو ژرنده نه گرځي، چليري

کله چې يوڅوک غواړي خپل ټولي چاري دنورو څخه په خواست، سوال کولو سرته ورسوی، دهغه کس دپاد کارڅخه دراکرځولوپه پار کوم څوک پورته متل وايي او هغه ته داڅرگندوی چې په هرکار کې سوال کول ښه نه وی.

د شپي بند اوبو وړی

کله چې بي وخته، بي پلانه، بي څيرني اوبي پوهي کوم وگړی يوکارکوی دهغه دنیک پوهوي اودهغه کارڅخه درگرځولو په پارکوم څوک هغه ته پورته متل وايي.

د شيطان غوړونه دې کانه وي

کله چې يوڅوک دخوبښی، راز اوخپل دحال دڅرگندولو کومه خبره کوي وايي:د شيطان غوړونه دي کانه وي.

د صبر مېوه خوږه وي

که کوم څوک يوکس ته دصبر او زغم درلودلو توصيه کوي وايي:د صبر مېوه خوږه وي.

د ظلم ونې پايښت نلري

يوه وگړي ته دظلم دبدې دڅرگندولو او دهغه دظلم څخه دراگرځولو لپار کوم بل څوک پورته مثل وايي او ظلم کول يو بدکار بولي.

د غله په غره کې ځای نسته

يادمتل ځکه خلگ وايي چې داڅرگنده کړي چې غل، ځاين که څه هم په ښکاره به نه پاريري خو هغه په اصل کې ډارن دی ولې دهغه ويژدان، ضمير دخپل کړی کار دکولو لکبله په ډار او وېره کې وي، هغه که هرچيرې لارسی بياهم دخپل بدې په ډار کې راگيروی.

د بدې خبرې سل کاله عمر وي

که کوم څوک ديوچا دنامناسيبي خبرې څخه خفه سوی وی که هغه خبره کونکي ياکوم بل څوک دهغه خبرې ديداد پوښتنه تري وکړي: ځواب کې ورته مخاطب پورته مثل وايي اودنه هيرولو ډاډيې ورکوي.

د زور اوبه مخ پورته ځي

دظالم او جابرکس که ديؤه ناتونه اومظلوم کس سره پرکوم داسي څه دعوه وي چې حق خو دمظلوم وي خو ظالم په هغه دعوه کې گټوونکی سی، دلته نور وگړي دمظلوم سره دخواخوري په پارپورته مثل وايي اوځانونه دمظلوم پلويان گڼي.

د سوداگر په سترگه ورته وگوره

که يو وگړی خپل يو توکی کوم بل وگړي ته ښکاره کوي چې هغه ورباندي خپل مثبت يامنفي نظر، آند ورکړي هغه ته وايي: دسوداگر په سترگه ورته وگوره.

د شا د کتلو پر ځای مخکي گوره

که کوم وگړی خپلې تيرې تيروتني يادوي اوراتلونکي کارونه ترې پاتې وي: دهغه دپوهوي په پار وگړي ورته وايي: د شا د کتلو پر ځای مخکي گوره.

د کبرجن سر ټيټ وي

دياد مثل موخه داده: که کوم وگړی مغروره، کبرکونکی وي که څه هم دی به آندي چې زه سرلوری اوبنه يم مگر په حقيقت کې مغرور اوکبرجن سرټيټی وی، هغه د درناوي وړنه وی.

د عالمه سره غم نه غم دی
کله چې یوه پوره ټولنه کوم کړ او سره مخ کېږي خلگ یو بل ته دخواخوري او
ډاډگیرني په پار پورته متل وايي.

د گونگي په ژبه خپله مور بڼه پوهېږي
کله چې کوم وگړی دکوم کار ماهره، کاسب وي او بل کوم وگړی دهغه کار دکولو
هڅه وکړي خو برعکس بريالی نسی. د بیلگي په ډول کوم چا خپل موټر یو بل کس
ته ورکړ خو هغه یې په چلولوکي دستونزو سره مخ سو دموتیر خاوند دموتیر چلولوته
خپل وردانگي او پورته متل وايي.

د لاس پنځه گوتې سره برابرې نه دي
که یوې کورنۍ کې دبدو اخلاقوڅښتن کوم وگړی وی او یوکس دهغه کورنۍ ټولو
وگړوته دهم هغه بداخلاق لرونکي په نظر گوري. دهغه ددې ناسم آند دلمنځه وړلو
لپاره یو کس هغه ته پورته متل وايي او هغه د یاد نظر دکولو څخه راگرځوی.

د آس کیزه چا ته مه ورکوه
که کوم وگړی خپل دکارونو مسؤلیت نورو وگړوته ورکوي یو کس راځي او هغه
ته وايي: د آس کیزه چا ته مه ورکوه.

د فیل په غوړ کې ویده دی
کله چې کوم وگړی په ارزښت لرنکو خبرو اومسایلوځان نه خبروی یایي نه پوه
کوی دهغه دپاملرنې لپارخلگ پورته متل وايي او هغه ته دابنډی چې بي خبره
اوناپوهه ونه اوسي.

د کبر کاسه نسکوره ده
که کوم وگړی کبرکوي دهغه دپوهوي په پار وگړي پورته متل وايي او هغه
دکبرکولو دبدیو څخه خبروي. همدارنگه که دیوه کبرجن وگړي مادي یا معنوي شته
ناڅاپه دمنځه لاړسی: وگړي دنورو وگړو دپند اخیستلوپه پار یاد متل وايي.

د گور شپه نه په کور کېږي
که کوم څوک دیوه وفات سوي دخپلوانو سره خواخوږي کوي یا کوم څوک دمرگ
څخه دنه خلاصون یادونه کوي یاد متل وايي اودڅرگندوي چې کله دانسان پردې
نړۍ دژوندشپې ورځې خلاصي سي هغه نه راگرځي.

د لستونې مار دی

که دکوم وگړي خپل دهغه سره بد وکړي: دخپلې خواشني دڅرگندولو په پار ياد متل وايي او خپل زړه ته ډاډ ورکوي. همدارنگه که کوم څوک دکوم خپل دبدې په اړه خبرسي يا پرې شک وکړي دهغه په اړه خپلو نورو خپلوانو ته ياد متل وايي.

د آهنگر يوټک دزرگرسل ټکه

کله چې کوم وگړی په کوم کار کې پوره پوهه ونه لري خو هغه کار کوي يوبل کس چې دهغه کار ماهيره او پوه وي راځي او پورته متل وايي ددې متل په ويلو هغه کس ته داڅرگندوی چې دا کار که ته په ډېروخت او د ډېرې انرژي په لگښت سرته رسوي برعکس زه يې په لږوخت او کمه انرژي سرته رسولی سم.

د اوبن پر شا داسي ډېرې ډمامي و هل سوي دي

کله چې يوکس دکوم کړ او سره مخ کيږي او ياکوم څوک ورته کومه بده، منفي خبره کوي، که هغه کس ته کوم څوک وايي: چې تاپسي فلان کس داسي او هسي وايي او يا ستا مخته کومه ستونزه راروانه ده خوته چوف يې ځان دي بي عکس العمله پريښی دی، يادکس ورته ځواب ورکوي او پورته متل خپل او دهغه د ډاډ په پار وايي.

د بنو/باغو څښتن په ارامه نه وي

که کوم وگړی دډېرو شتو واک او پياوړتيا غوښتونکی او خوبنونکی وي، دهغه کس د ياد کار څخه دمنعه کولو او هغه ته ددې بنوولو په پار چې خپل پر شتو، واک او پياوړتيا صبر وکړه وگړي هغه ته پورته يادسوی متل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې ستا ژوند اوس هم د خوبنيو او ارام څخه پريمانه دی.

د دو افغانيو بيزو وه د لسو افغانيو زنجير يې يوړو

که کوم وگړی دگټې په پار يوکار پيل کړي خو برعکس په هغه کار کې دگټې پر ځای تاوان وکړي، ياد وگړی دخپل تيروتني دمنلو او دخپلې مايوسۍ دڅرگندولو په پار پورته متل وايي.

د شيدو سوی مستي پوه کوي

که کوم وگړی دکوم کار څخه زيانمن سي او بيا دهغه کار په کولو يا دکوم بل کار په کولو کې دډېر احتيايات څخه کار اخلي: که کوم څوک هغه وغندي، ياد کس دخپل ځان دنه ملامتی ياکوم بل کس دهغه دنه ملامتی په پار پورته متل وايي او هغه گرم نه بولي.

غوټه چې په لاس پرانيستل کيږي غاښ ته څه اړتيا ده که د دوو وگړو ترمنځ يوه ستونزه رامنځ ته سي او د دوی څخه يو يې غواړي داستونزه دنورو وگړو په مرسته حل کړي، دويم يې وايي: زه اوته به خپله داستونزه خپل ترمنځ حل کړو نور وگړي به خپل دستونزي په خلاصونه کې منځ ته نه راولو تانه دي اوريدلي چې وايي: غوټه چې په لاس پرانيستل کيږي غاښ ته څه اړتيا.

د مچه سره سيلاوه مه گرځوه

که يو وگړی پر هره خبره غوسه کيږي او شخړه کوی دهغه ددې کار دغندنې اودهغه دپوهوي په پار کوم بل وگړی هغه ته وايي: د مچه سره سيلاوه مه گرځوه.

د مور په نس کې چا نه دي زده کړي

که يو وگړی يو کار چې مخکې يې هغه کار نه وي کړی په بڼه ډول نسی کولی، که کوم بل وگړی پر هغه اعتراض وکړي او د ياد کار دپريښودلو ورته ووايي: کارگرکس ورته ځواب ورکوی: صبره وکړه داکار به زه زده کړم چا نو کار دمور په خيټه (نس) کې زده کړی دی.

د غنمو له برکته اغزي هم او به کيږي

کله چې ديوښه وگړي دبرکته کوم بد وگړي ته هم گټه رسيري په دې وخت کې وگړي وايي: دغنمو له برکته اغزي هم او به کيږي.

د خوار دوه غوايان وه يو وتی نه بل ننوتی نه

کله چې دکوم چا کارونه مخته نه ځي او ياد وگړی ډېر وخت دکړاونو سره مخ وي دخپل خواشینی دڅرگندولو په پار پورته منل وايي.

د لو گړي چې لو ته زړه نه کيږي، لور په لو ته تيره کوي

که کوم څوک په خپله دنده کې سوستي اولتي کوي، ځان په يوه اوبله بهانه دکارڅخه کاري، يا که کوم څوک نه غواړي دکوم بل چا خبره ومني او ځان په يوه اوبله بهانه خلاصوي: ددې وگړي دغندنې او دهغه ددې کار څخه دلأس پرسرکيدا په پار وگړي هغه ته ياد منل وايي.

د مستي ميچن ده، چپه گرځي

که کوم څوک سر زوري کوي اود بل چا خبرې ته ارزښت نه ورکوي، يا که کوم څوک بيله آند اوتحليله داسي کارونه کوي چې دکولو امکان يې نه وي: دهغه دحالت، صفت دڅرگندولو په پار خلک پورته منل وايي.

د هر کار پيل سخت دی

که یو وگړی نوی کار پیلوی او ورته ورخطا او اندېښمن وي، وگړي دهغه داندېښني او ډار دختميدا په پار پورته منل وايي او هغه ته ډاډگيرنه ورکوي.

د يوه لاسه ټک نه خيري

که کوم څوک يوازي کوم کار پرمخ بيايي خوځنگه چې بنايي هغه سي يې سرته نسی رسولی، که کوم څوک نور وگړي ديوبل سره مرستي کولو او يا ديداد کس سره دمرستي کولو لپاره تشويقوي پورته منل وايي او داڅرگندوي چې کارونه دوگړو په يوالي ښه سرته رسيدای سي نه دهغوی په نه يوالي.

دا يې گز دا يې ميدان

که يو څوک دکوم کار دزده کړي او کولو دعوه وکړي، که دهغه په خبره دده مخاطب وگړي باور ونه کړي هغه ته دده ديداد کړي کار دسما لاسي سرته رسولو وايي، خودا ويل يې نيغ نه وي ديداد منل په ويلوهغه ته دهغه کار د سمدستي سرته رسولو بلنه ورکوي.

د يوي سپرې لپاره ټول پوستين په اور اچوي

که کوم څوک ديوه وگړي لکبله يوي پوره کورنی ته توهين وکړي، که يوکس دکوم چا په يوه تيروتنه هغه سره دتل لپاره اړيکي ختمول وغواړي: په دې وخت کې منل ويونکی ياد منل وايي.

دا يې کواله (قباله) په چا يې مني

که یو وگړی پياوړی ثبوت او دليل دکوم چا مخته کښيږدي خو بياهم مخامخ لوری دغه ثبوت او دليل ونه مني دليل ايسودونکی وگړی خپل مسؤليت دغاړې اړولی بولي او دناخوښي په څرگندولو وايي: دا يې کواله (قباله) په چا يې مني.

دوي هندواني په يوه لاس کې نه ځائيږي

که کوم وگړی په يوه وخت کې دوه کارونه سرته رسول غواړي يا يوکس دوه متضاد کارونه سرته رسوي دهغه کس دمخنيوي او دهغه دپوهولو په پار کوم وگړی هغه ته وايي. دوي هندواني په يوه لاس کې نه ځائيږي.

درياب به لوبنو نه وچيږي

که دکوم چا سره علم، پوهه وي او يو کس دهغه څخه وغواړي چې ده ته علم، پوهه ورزده کړي خو علم، پوهه درلودونکی ديداد کس غوښتنه ونه مني غوښتونکی کس دهغه دڅخه دلمنځه وړلو په پار پورته منل وايي، او غوښتنه تري کوي چې ديداد ناسم کار څخه لاس واخلي.

داسي ونه نسته چې باد نه وي بنوره ولي
 كه يو وگړی ديوې ستونزې يا كړاو سره مخ سي او كوم څوك غواړي هغه ته ډاډ
 وركړ، زغم كولوته يې راوبولي هغه ته ياد متل وايي او داورته څرگندوي چې
 هرچا باندي هرو مرو كومه ستونزه يا كړاو راغلی دی.

ر

راتگه په اراده بېرته تگ په اجازه
 كه كوم وگړي كره دهغه يو دوست ميلمه سي: كله چې يې دوست و غواړي خپله
 ميلمستيا پای ته ورسوي او لارسی كوربه هغه ته پورته متل وايي او دا په ډاگه
 كوي چې زه نه غواړم ته اوس لارسی پورته متل دكوربه هغه ټينگار ښيي چې
 ميلمه لاڅه موده خپل ميلمستيا و غځوی.

راکړي خپل چه خورم ئي تل

كه دچا دخپل لاس گټلي خوښه وي اونه غواړي دبل دمرستي په مت ځان وساتي
 نو هغه پورته متل دخپل آند دڅرگندولو، ستا دپوهوي اود دعا په ډول وايي.

رحم په ليوو ظلم په پسو

كه يو څوك غواړي ديوه بي انصافه، بي عدله اويوه بد رهبر دواكمنۍ څرنگوالي
 كوم چاته بيان كړي، يا دهغه دبدوالي پوره انځور كوم چاته وښيي، يادسوی متل
 وايي اودهغه رهبر بي عدلتي اوبدي انځوره وي. يادمتل دپښتوژبي دنورومتلونوپه
 شان ډېر نور دكاروني علتونه لري.

رند دې خپله رندي كوي، د شوده ملگری خدای جل جلاله دی

يووگړی كه دكوم چالاكه، فريب كار دچم كولو څخه ستړی سي اودهغه ځواب نه
 غواړي په فريب، چم كولو سره وركړي: خپل مل الله جل جلاله يادوی اودهغه
 د فريب، چم څخه دژ غورل كيدو دعا د ياد متل په ويلو سره كوي.

رنگ ئي مه گوره خوند ئي گوره

كه يو كس كوم داسي موټر وپيري چې درنگ دخوا خوار او دښه چلاو دكولو هيله
 تري نه كيږي: كه كوم كس دهغه موټر بد ووايي او څرگنده كړي چې ياد موټر به
 ښه كار درته ونكړي، په دې وخت كي دموترخاوند دهغه ډاډ او خپل په پيركي دنه
 تاوان كولو وايي، موټرښه موټر بولي، ياد متل دخپلو خبر دثبوت اودموټر دماشين
 پرجووالي د ډاډپه پاروايي.

رنگ يې دملا عمل يې د بلا

که دکوم چا خبرې ښې وي خو برعکس عمل يې ناسم او در مثبت اړخ يې منفي اړخ پياوړی وی دهغه کس ددې ځانگړتيا دبرښدولو لپاره خلگ ياد مثل وايي.

روزي په ټنډه ده نه چه په منډه ده

که يو وگړی دمادياتو دلاسته راوړلو لپاره دپرکوبښ کوي خوپايله يې سرچپه وی دهغه کس سره دخواخوړی او دهغه دپوهوي لپاره خلگ يادمثل وايي.

روغ صحت نيمه بادشاهي ده

که يوکس دبل کس سره دهغه دناروغی په اړه خبرې کوي، دهغه سره دخواخوړی په پارپورته مثل وايي اودروغتيا ارزښت بيانوي.

ريښتيا ويل ترخه دي، خو ميوه يې خوړه ده

که يوکس ته يو بل وگړی دهغه دنيمگړتيا په اړه وايي او پر هغه کس ياد حقيقت ويل بد ولگيري نيمگړتيا په گوته کوونکی کس پورته مثل وايي او هغه ته ښی چې زه ستا دښيگني په پار ستانيمگړتيا درته په گوته کوم .

ز

زر په هغو گران وي چه گټلي يې په خپل ځان وي

که يو وگړی بي ځايه لگښتونه کوي او دلگښت کولو ورسره څه باک نه وي، يعني بي ځايه لگښت او اسراف کوي دهغه وگړي ددې کار دکولو علت که کوم څوک وپوښتي، يوکس هغه ته پورته مثل وايي او غواړي داڅرگنده کړي چې ياد کس ځکه دپر لگښت کوي چې ده ياد ماديات يا خوځپله گټلي نه دي يايي په داسي لارگټلي چې ورباندي ستړی سوی ندي.

زړه د غوښي دی

که کوم کس وډارسی، خفه سی، خوشحاله سی، يوڅه يې خوښ سی که د علت پوښتنه تري وسي نودی ورته ځواب ورکوي او وايي: زړه د غوښي دی.

زما يې غاړه، ستا يې چاره

که يوکس دکوم چاسره وعده وکړي، ديوکس ضمانت وکړي نومخاطب کس ته وايي که زه وعده خلافه سوم يا ما چې ضمانت دکوم کار کړی او دهغه برعکس کار وسو نو زما يې غاړه، ستا يې چاره.

زړه ور يوه ورځ مري او بې زړه هره ورځ
يادمتل وگړوته داڅرگندوي چې دهرڅه اوپه هرڅه کې ډار ونه کړي، ډار اوپره
يوازي دالله جل جلاله څخه په کارده.

زما خو پکې وربښته سپين سويدي
که کوم څوک ديو چا څخه پوښتنه وکړي: ستا فلانکې کار زده دی که نه؟ مخاطب
دهغه کار زده کړي اوپه خپل مهارت باندي دپوره ډاډ په پاروايي: زما خو پکښي
وربښته سپين سويدي.

ستايي لاس زمایي گريوان
که کوم وگړی ديو چاسره وعده کوي او هغه دوعدي سره سره نور هم غواړي ځان
ډاډه کړي، وعده کوونکی وايي: که زه پر وعده ونه دريدم او خپله وعده مي پوره نه
کړل نو ستايي لاس زمایي گريوان.

زه ستړی ته ناخوښه
که کوم وگړی ديو چاسره بنیگنه کوي خو برعکس هغه ورسره بدکوي اونه غواړي
نور بنیگنه کوونکی ورسره بنیگنه وکړي، ديداد چلند پروراندي بنیگنه کوونکی
وايي: زه ستړی ته ناخوښه.

زوی ئي غوښت خیر ئي نه غوښت
که والدین دخپل اولادڅخه ناخوښه وي او دهغه دبدو کړونو څخه رنځ وړي
وايي: زوی ئي غوښت خیر ئي نه غوښت.
يادمتل وگړي دنورو خلگو دا اولادونو دبدی په ليدو هم وايي.

زاري هم د زوره کمه نده
که يو وگړی ديوڅه دلاسته راوړلو لپاره کوم چاته ډېري زاری، خواستونه وکړي
او هغه لاسته راوړي، که د ورکوونکي وگړي څخه پوښتنه وسي: چې ولي دي هغه
ته ياد توکی ورکئ؟ هغه ځواب ورکوي: زاري هم د زوره کمه نده.

زر که پاک وي له اوره بي څه باک وي
که کوم وگړي باندي يو تور ولگيږي او دهغه تور سپيناوی ورڅخه وغوښتل
سي: کله چې يادوگړی دلگيدلي تور وه سپيناوي ته غاړه نږدي او پر ده لگيدلی
تور هم نه مني، يوکس راځي او هغه ته وايي:

زر که پاک وي له اوره يې څه باک وي. يادمتل هغه تورن وگړي چې تور پري لگيدلی وي دهغه تور دناسم ثابتولو اوددې څرگندلوپه پارچې گواکي ماباندي توربي معنا لگدلی دی، ماهغه کړن چې زه پري تورن يم ندی کړی هم وايي اويا دامتل چې وايي: چې غل نه يم دپا چا نه وپريږم وايي. يادمتل دهغو وگړو په وړاندې هم ويل کيږي کوم وگړي چې دکوم تورسپيناوي او حساب ورکوني ته غاړه نږدي.

زړونه يو بل ته لاره لري

که دکوم چا ديؤچا سره مينه وي: کله چې دمقابل وگړي څخه يې پوښتنه وسي چې ته هم دپاد کس سره چې ستاسره مينه لري مينه لري اويا که دکوم چا ديؤکس څخه نفرت کيږي اودمقابل کس هم دهغه څخه نفرت کيږي ياکه دوه يا څو وگړي په يوه کارکي تصدغاً په يوآندوی نويا دسوی مثل وايي.

زما زويه تر ما لويه

که په يوه کارکي ناپوه کس پوه کس ته لارښوونه کوي اويا کوم اولاد خپل والد ته لارښوونه کوي: په دې حالت کې دپاد مثل دويلو ځای اوارتيا پيدا کيږي اوځيني وگړي يې دمقابل لوري دپوهوي، تاني اوخپلي ناخوښی دڅرگندولو په پاروايي.

زمری که په پنجره کې وي هم زمری دی

که يو غښتلی اودمظلومو دحقوقو څخه دفاع کوونکی زنداني وي يا ورباندي دظالمو دلوري بنديزونه لگيدلي وي دهغه په اړه وگړي وايي: زمری که په پنجره کې وي هم زمری دی.

زه تر تا جار ته تر ما جار

که يو وگړی دکوم بل وگړي لپاره خپل ارزښت اودهغه ارزښت دځان لپاره هغه ته څرگندوی وايي: زه تر تا جار ته تر ما جار.

زه ځان خورم تا لره، ته غار کيني ما لره

که کوم څوک ديؤچا سره خواخوږي، مرسته، او هکاري کوي خو هغه يې پر وړاندې سرچپه کړني سرته رسوي: ياد وگړی دخپلي گيلې او خواشيني دڅرگندولو په پار وايي: زه ځان خورم تا لره، ته غار کيني ما لره.

زه زړه په لاس کې ورکړم، دی وای پښتورگی دی
 که کوم څوک دیو چاسره په رښتني ډول خواخوږي او مرسته کوي خو مقابل کس
 دهغه خواخوږی او مرستې ته ارزښت نه ورکوي: مرسته کوونکی کس دگيلې
 اوناخوښی په پاروایي: زه زړه په لاس کې ورکړم، دی وای پښتورگی دی.

زور یار ځین کړی آس دی
 یادمتل وگړي پرخپلو دوستانو دډېر باور درلودلو د ډاډ په پاروایي.

زوی مې را ملا کړه کډې مې باريزي
 که کوم وگړی دکوم بل چا څخه دیوه داسي کار پای ته رسول ژر وغواړي چې
 دهغه کار سرته رسول ډېرې مودې ته اړتيا لري؟مقابل لوری دهغه ځواب د یاد
 متل په ویلوسره په غیروي مستقیم ډول ورکوي اوداڅرگندوي چې زه نسیم کولی ستا
 کار په لږه موده کې سرته ورسوم.

س

سپمولي، سپو خورلي
 که دکوم چا څخه دهغه سپمول سوي شتمني بيله گټې لاره سي هغه خپله ياکوم بل
 وگړی وايي: سپمولي، سپو خورلي.

سپورمی که په آسمان وي رڼا يې په جهان وي
 که کوم وگړی دیوه پوه انسان دليروالي څخه رنځ وړي،گيله ياشکایت دهمدي
 ليروالي لکبله کوي: يو وگړی راځي او وايي: سپورمی که په اسمان وي رڼا يې په
 جهان وي.یاد متل دیوه عالم په اړه هغه وخت هم ويل کيږي کله چې هغه وفات
 سوی وی.

سپين نيت لوی دولت دی
 که کوم وگړی يوچاته دښه نيت درلودلو توصيه کوي هغه ته وايي: سپين نيت لوی
 دولت دی.

سپين ورينته نه توريزي
 که کوم وگړی کوم چاته وايي چې که کوم څوک په رښتيا نیک اودښه
 خوي،اخلاقوڅښتن سي نودانسي کيدای چې هغه دې بيا دنیکو اخلاقو،نیک خوی
 برعکس کړني وکړي،دخپلو خبرو دپخوالي او ثابتلولو لپار پورته متل وايي
 اومخاطب ته ډاډ ورکوی.

ستا خو پنځه واړه گوتې په غورو کې دي
 که یو وگړی کوم چا ته دهغه دښه ژوند درلودلو انځور وړاندي کوي اودخپل
 ستړي ژوند انځور هم ورته مخته رډي هغه ته وايي: ستا خو پنځه واړه گوتې په
 غورو کې دي.

سترگې عين غين کوي

که یوکس دبل کس دچلند او خبرو څخه ستړی سی اوسترگې یوې اوبلې خواته
 اړوي یا کله چې یوکس دکوم چا ناسم حرکتونه دده پر وړاندي وويني او غواړي هغه
 د یاد کار څخه راوگرځوي، هغه ته په تونده لجه وايي: ته څه سترگې عين غين
 کوي.

ستړي ورځ دوست نه لري

که کوم څوک په یوه کړاو، ستونزه کې راگیر وي او کوم څوک ترې وپوښتي
 ستاخواخوري اودوستان ستاسره ولې نسته چې ددې ستونزې او کړاوڅخه په
 وتلو کې درسره مرسته وکړي؟ یادکس ورته ځواب ورکوي: ستړي ورځ دوست نه
 لري.

ساعت هغه ساعت دی چې تیر سو

د یاد مثل په ویلو وگړي داڅرگندوي چې دهرې شیبې څخه باید پوره گټه واخلو، کله
 چې یوه شیبه تیره سوه بیا ورسته نه راگرځي، خپل وخت باید په بي معنا او عبث
 کړنو تیرنه کړو بلکې په هغه وختونو کې نیکی وکړو ترڅومو د ابدې ژوند لپاره
 تیاری نیولی وی.

سپي غيږي کاروان تیريزي

که دیونیک کارکونکو یادلي مخه خلگ په درغو ویلوسره نیسي دهغوی بدی
 بیانوي، بهتان پرې وايي، دهغوی پلویان نیکوکاره ډالي ته دهغوی دتشویق اوډاډ
 ورکولو په پاروایي. سپي غيږي کاروان تیريزي.

ستا استاد زما شاگردوو

که دوه وگړي په یوه کار کې دواړه ځان پوه بولي اویوبل نه سره مني، یو ددوی
 څخه دخپل پوهې مهارت دډېروالي دڅرگندولو په پارمقابل کس ته وايي: ستا استاد
 زما شاگرد وو، ته زماڅخه په یاد کار کې ما هره اوپوه نسي کیدای.

سترگه رنده بڼه ده او معامله رنده بڼه نه ده کله چې دوه يادپروگري خپل ترمنځ کومه معامله کوي، دمعاملې دښه او دراتلونکو ستونزو دڼه پيښدو اوپرتولو شرايطو دخبرو کولو دتښتگارپه پار يو ددوی څخه پورته متل وايي او دسودا، معملې دپاکۍ ډاډ مخامخ وگري ته ورکوي

سر چه د شمال لايق وی له کشميره ورته راځي که يو وگري غواړي کوم کس ته ډاډ ورکړي چې تا که دفلان کار دکولو وړتيا پيداکړه ته به دهغه کارپه کولو کې لوړو پوړيو ته ورسيری، مقابل کس که دپاد کس په خبرکې شکي يا گومان کوونکی سی :يادوگري دخپل خبرې دثبات په پار ورته پورته متل وايي او هغه ته ډاډ ورکوی که ته په رښتيا په هغه کارکې مهارت درلودونکی سي همداسي به وسي.

سر څه په يوه لوتۀ سپيره، څه په سلو يو وگري که لږکار کوي اود ډېرکار کولو هوډ وکړي په دې وخت کې که يو بل کس هغه دپاد کار دکولوڅخه راوگرځوی اودځينو ستونزو اوځنډونو دراتلو لرليد وکړي: هوډ کوونکی وگري دخپل ډاډ او په ځان دباور په پار پورته متل وايي اودهغه خبره ردوي.

سر د پاسه سر دی که يو وگري دخپلې پياوړتيا پوهي، زيرکتيا سيال نه ويني، دهغه ددې آند دناسم ثابتولو په پار يو وگري پورته متل وايي اودهغه خبره ردوي يادمتل هغه وخت هم ويل کيږي کله چې يو ظالم پر مظلوم وگري ظلم کوي مظلوم کس دهغه څخه دغچ اخيستلو وايي خو ظالم کس يې نه مني اوځان پياوړی بولي دهغه څخه دغچ اخيستلو توان په چا کې نه ويني، مظلوم وگري پورته متل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې ستا دظلم دفعه کوونکي هم شتون لري .

سر ندی کدو دی که يو وگري ليک لوست اويا کوم بل کسب کارپه آسانی سره نسی زده کولی اويا که کوم څوک دژر هيريدلو ستونزه لري يا دکوم چا په کومه خبره سره نه خلاصيری :هغه وگري ته يو بل وگري پورته متل دتوکو په ډول وايي او هغه ته داتوصيه کوي چې خپل ټوله پاملرنه دهمدې زده کړې لوري ته راواړوي.

سل ئي گوري يو يې غواړي که کوم څوک دپوتوکي دبيعي دمعومولو اودهغه توکي دکتلو په وخت کې دهغه توکي خاوند ته ووايي چې تاسو خوبه زما په دې کار خفه کيږی نه؟ دتوکي پلورونکی ورته وايي ياولي به خفه کيږم؟ سل يې گوري يو ئي غواړي.

سل دي ومره يو دي مه مره
که ديوه غښتلي، هيوادپالونکي اودمظلومو لاس نيونکي کوم څوک يادونه اوستاينه
کوي وايي: سل دي ومره يودي مه مره يادمتل هغه وخت هم دافسوس او خوشيني په
څرگندولو وگري وايي کله چې د يادو ځانگړونو دردونکي وگري ددي نري څخه
کوچيدلی وي اودهغه شتون ته اړتيا پيښه سي.

سره زر خپل ځان معلوموي، ښکاره کوي
که يو وگري کي دکوم کار وړتياوي اوځان دخپلي وړتيا لکبله په خلگو کي
مشهورکړي، وگري دهغه په اړه پورته متل وايي اوداڅرگندوي چې استعداد پت نه
پاتي کيږي.

سبا هم دهمدي مياشتي ورځ ده.
کله چې يوکس يوه کار کولو ته شله وي اويا خپل کار غواړي سبا ته وگري دعوه
بي داوي چې سبا به درنن زه ياد کار په ښه ډول سرته ورسوم، يوکس ده ته وايي:
سبا هم دهمدي مياشتي ورځ ده.

سل افغانی پور که د ژمی شپه په کور که
که يو وگري په ژمي، يخ کي يوچاته دميلمستيا ووايي مگر هغه بي بلنه ردکړي خپل
دليل پورته متل وايي اوځان خلاصوي.

سل سرونه يي خيسته کړه يو ئي هم ونه خريه
که يوچا ډبرکارونه پيل کړي وي اويوهم سرته ونه رسوي دهغه په اړوگري
وايي: سل سرونه يي خيسته کړه يو ئي هم ونه خريه.

سل کاله عبادت يوه خبره د حقيقت
که کوم څوک يوچا ته درښتيا ويلو توصيه کوي اود دروغو ويلو څخه يي
راگرځوي هغه ته پورته متل وايي اودرښتيا ويل ارزښت څرگندوي.

سل واری يي وگچه، گچه کړه يو وار ئي پرې کړه
که يو وگري کوم چاته په خپل کارکي دډبرې پاملرنې کولو توصيه کوي: هغه ته
وايي: سل واري يي وگچه يو وار ئي پرې کړه.

سيالی د نیکو ښه ده نه د بدو
که يوکس په بدوکارونو کي ديوبل وگري سره دسيالی کولو هيله، هوډکوي: ياد
وگري ته دهغه يو خواخوږی، دوست پورته متل وايي اودهغه د ياد ناوړه کار دکولو
څخه دمنعه کولو کوبښن کوي اوبنه کړنو کولو ته يي رابولي.

سینه دریاب کړه خوله بیری
يادمتل وگري هغو وگړوته دپوهوي په پاروايي کوم وگري چې لويه سینه، زغم نه
لري اويا يي ژبه خوږه اوبنه خبرې کوونکي نه وي.

ش

شر چه غواړي پرې پيښ به سي
 كه يووگړی دشخړې كولو، شر كولو هيله لري په نيغ يا غير مستقيم ډول ځان ته
 دشرموندولو كوښښ كوي، ياد وگړی نور وگړي دشركولو څخه راگرځوي او
 ورته پورته متل وايي، د ياد متل دويلو څخه يې موخه داوي چې شر مه غواړه كه ته
 لږ هم دشركولو هيله ولري نوليري نه ده چې داهيله به دي پوره سي.

شرم په سترگو كي دی
 كه يوڅوك دحيا، شرم كولو يادونه كوي نو هغه لومړی دسترگو حيا يادوی او كه
 دكوم چا په سترگو كي حيا، شرم نه وي خلك دهغه په اړه وايي: شرم په سترگو كي
 دی.

شعر ئي جاري/روان خلاص دی
 كه يوڅوك دخپل عادي حالت څخه كومه شيبه د ډېرې خوښۍ د احساس
 درلودونکی سی هغه ته نور وگړي وايي: نن دي خورا شعر خلاص دی. يادمتل
 دهغو وگړو په اړه هم ويل كيږي كوم وگړي چې تيزه، فصيح، بليغه ژبه ولري.

شني په غلا نه چې چل كيږي
 كه يو وگړي كوم كار كړی وي او دده په گومان څوك ورباندي نه وي خبر
 خوناڅاپه دهغه كار په اړه يو خبركس هغه ته يادونه كوي، كه كار كونکی كس
 تعجب وكړي، خبر كس ورته وايي داسي كارونه نه پتيري تا نه دي اوريدلي چې
 وايي: شني په غلا نه چې چل كيږي ياد متل هغه وخت خلك يوبل ته وايي كله چې
 كوم كار لوی وي او دوی غواړي په پټه يې سرته ورسوي.

شيدو سوئ، مستي پوكي
 كه چا په يوه كار كي زيان ليدلی وی او په خپلو نورو كارونو كي دپوره غور
 اوسايي څخه كار اخلي كه پر ياد كس كوم څوك نيوكه وكړي: دهغه د دفاع په پار
 كوم بل وگړی پورته متل وايي او هغه گرم نه بولي.

دين/شره كي څه شرم دی
 كه يو كس د ديني، شرعي پوښتني په كولو شرميري دهغه ددي كار دغندنې، پوهوي
 او تشويق په پار خلك پورته متل وايي او هغه ته د علمي پوښتنو كولو په وخت كي
 دشرم نه كولو لارښوونه كوي.

شيطان لا د مري لاس اخلي

که یو څوک په مړو پسي غيبت کوي دهغه د یاد کار دغندلو او هغه ددی کار څخه دراکړ ځولو په پار وگړي هغه ته پورته مثل وایي.

شرم لکی نه لري

که کوم وگړی یو کار وکړي او کوم بل څوک ورته ووايي چې یاد کار چې تا وکړی تا شرم نه درلودی، که کار کوونکی ووايي دانو اوس دشرم کاروو؟ ځواب ورکوونکی ځواب ورکوی تاته به دشرم کار نه بنسکاري خلکوته خو دشرم کار دی شرم خوڅه لکی نه لري.

شتر مرغ ته ئې ويل چې پرواز وکړه ويل يې اوبن يم ورته ويل يې بار يوسه ويل ئې مرغه يم که يو وگړی دکوم کار دکولو يانه کولو کوم چا ته نسي ويلي هغه پورته مثل وایي او دپريکړي کولو څخه ځان عاجزه بولي. همداسي که کوم څوک ديؤ کار دکولو يانه کولو دواړو ته پلمې جوړوي یاد کس ته هم وگړي پورته مثل وایي.

شرمبن د خدایه څه غواړي؟ باد و باران

که یو بدکار کوونکي ته ديؤ بدکار دکولو لاره په پوره ډول خلاصه سي، زمينه ورته برابره سي دهغه په اړه خلک پورته مثل وایي او خپله خواشيني څرگندوي.

ص

صابر سره خدای جل جلاله مل دی

یاد مثل هغه وخت وگړي یوبل ته وایي کله چې یو چاته دصبر کولو توصیه کوي یا ورته دصبر کولو بنیگني په گوته کوي.

سبا هم دهمدی میاشتي ورځ ده.

کله چې یوکس یوه کار کولو ته شله وي او یا خپل کار غواړي سبا ته وکړي دعوه یې داوي چې سبا به درنن زه یاد کار په بنه ډول سرته ورسوم، یوکس ده ته وایي: سبا هم دهمدی میاشتي ورځ ده.

صبر د میرو لوی هنر دی

که کوم وگړی غواړي یوبل کس صبر کول ته را وبولي اودصبر کولو توصیه ورته وکړي هغه ته یادمثل وایي اودصبر کولو ارزښت ورته بیانوي.

صدقه رد بلا ده

که یوڅوک غواړي کوم وگړی صدقې او خیرات کولوته راوبولي او دصدقې خیرات ارزښت ورته بیان کړي: هغه ته پورته مثل وايي او کوبښ کوي چې دنیکی کولو گټې ورته بیان کړي.

صحت(روغتیا) لوی نعمت دی

که کوم څوک غواړي دروغتیا گټې بیان کړي او دروغتیا او دروغتیا په وخت کې خلک کار کولوته راوبولي: یاد مثل ورته وايي او خپل دروغتیا څخه خوښي او دنورو پرناروغی باندې ناخوښي څرگندوي.

صبر د سپي او زړه د زمري

که کوم څوک د زړورتیا اوصبر کولو څرگنده بیلگه راوړي یادمثل وايي اودصبر او زړه ورتیا بڼیگني بیانوي.

صورت(بدن) يې غټ په کار کې لټ

که بدن څخه کوم غټ یا پیاوړی کس په کارونو کې لټ اوکار کولوسره يې مینه نه وي دهغه کس دصفت په توگه ځیني وگړي یاد مثل وايي.

صورت خو چمن نه دی چې بیا به را شین(زرغون) سي

یادمثل هغه وخت یو وگړی دځان دخلاصون،دلیل او دفاع په پار وايي کله چې هغه ته دیوه درانده،شاخه یاسخت کار دکولو وویل سي یاد وگړی دامتل خپل دلیل نیسي اودهغه کار دکولو څخه ډاډه کوي.

ض

ضامن جواب ورکونکی دی

دیاد مثل معنا څرگنده ده. دامتل هغه وخت وگړي وايي کله چې یوکس دکوم بل چا ضمانت وکړي.

ضرورت (اړتیا) د ایجاد(نوبت) مور ده

که کوم څوک نوبت،اختراع کوي او دهغه څخه دیادي کړني علت،سبب پوښتل کيږي یاد کس ورته ځواب ورکوي: ما دې اختراع،نوبت ته اړتیا درلودل ځکه خو ما دا نوبت یا اختراع وکړل.

ط

طبيب هغه دی چې پر راغلي وي
که یو وگړی پر کوم چاتور ولگوي چې زه اندم تا فلان کار کړی دی، مخاطب
دپورته مثل په ويلو دا څرگندوي چې ما نه تا هغه کار مخکي کړی دی ځکه اوس پر
ماتور پوري کوي ته د یاد کار تجربه لري نو ځکه پر ما گومان کوي .

طمعه د خدای جل جلاله څخه بڼه ده نه د بنده څخه
که کوم څوک د يوچا څخه دکومي همکارۍ اومرستي طمعه لري،خوهغه چې
د مرستي طمعه يې ورته کړی وه ورسره مرسته ونه کړي،يو بل وگړی د طمعه
کونکي وگړي دخوښۍ په پار پورته مثل وايي او هغه ته دا څرگندوي چې طمعه
کول ډېر وخت بڼه نه وي .

ظ

ظالم مي هم وهي هم مي ژړا ته نه پريريدي
که کوم وگړی پر يوچا ظلم هم کوي او هم نه پريريدي چې مظلوم دده د ظلم څخه
شکایت وکړي، په دې وخت کې مظلوم پورته مثل وايي او خپل ډېر مظلوميت
څرگندوي.

ظاهر ئي طلا ده باطن يي مس
که کوم وگړی په ښکاره نیکو کاره ښکار يري خو کړني يي ديوه بدکاره انسان وي
بدکارونه کوي دهغه په اړه وگړي وايي:ظاهر ئي طلا ده باطن يي مس.

ع

عاجزي د خدای (ج) رحمت دی
که یو وگړی غرور کوونکی وی او یا کوم وگړی عاجزي کوونکی وی
د غرور کوونکي دپوهوي او هغه ته د غرور د ښيگڼو د بيانولو او دعاجزي کوونکي
کس لا نوري عاجزی ته دهڅولو په پار وگړي پورته مثل وايي.

عزت کوه عزت به دي کي پري
يادمتل وگړي دي ته رابولي چې ديوبل درناوی وکړي.يادمتل وگړو ته دا څرگندوي
چې نوروته درناوی ځان ته درناوی دی.
عقل خو خرڅيري نه چه درته وائي خلم
که یو وگړی کوم داسي کار وکړي چې هغه کار بايد نه وای سوی،يو بل کس راځي
او هغه ته په توکو کې دهغه دپوهوي په پار پورته مثل وايي.

عالم د دين دنيا رڼا ده

که یو وگړی دکوم عالم ستاينه کوي، پورته مثل وايي، ديا د مثل په ويلو داڅرگندوي چې عالم زموږ لپاره دډېوې بېلگه لري اوچې ډېوه نه وي انسان په تاريخي کي خپله لار ورکوي.

عقل د بي عقلو نه زده کيږي

که یو وگړی بدکارونه کوي، احمقانه کارونه کوي دهغه دحال څخه دعبرت اخيستلوپه پار اونور وگړي نیکو کړنو ته درابللوپه پاره وگړي پورته مثل وايي.

عادل واکدار مېړو او شرمښ ته پر يوه گودر اوبه ورکوي

که یوکس دښه مشر، امر، وکدار بيلگه وړاندې کوي هغه پورته مثل وايي اودا ثابتوي چې یوښه وکمن ټولنه دپرمختگ سمته بيولی سي اود ټولني دوگړو ترمنځ په پوره کچه عدل پلي کولی سي.

غ

غر که هرڅومره لوړ سي پر سر لار لري

ياد مثل هغه وخت وگړي وايي کله چې کوم څوک ديوې ستونزې يا خنډ سره مخ وي، ديا د مثل په ويلو وگړي داثباتوي چې هره ستونزه دحل لاره لري اود هرکړاو څخه دخلاصون امکان سته.

غرور د ماتې پيل دی

کله چې کوم څوک په خپلوکړنو غرور کوي دهغه کس دغرور څخه دلاس اخيستلو په پار وگړي پورته مثل وايي او داڅرگندوي چې هرکله چې کوم چا غرور پيل کړ هغه مات سو اوژر به خپل برياليتوب دماتي په لاسته راوړلو وپلوري. يادمثل وگړي دغرور کولو څخه راگرځوي او هغوی ته داڅرگندوي چې مغروري کول دماتي وروڼه پرانيستي پريږدي.

غريبي بده بلا ده

کله چې کوم وگړی دنيستی، غريبي څخه کړيږي خپل خفگان ديا د مثل په ويلو سره څرگندوي، همدارنگه ديو غريب کس سره دخواخوري کولو په پار هم وگړي يادمثل وايي.

غل په ټولو خلکو د خپل ځان فکر کوي

که کوم څوک پريو چا ناسم گومان کوي مقابل لوري دخپل ځان دسپيناوي په پار ياد مثل وايي او غواړي گومان کوونکي کس ته داڅرگنده کړي چې ته خپله دهغه کار کوونکی يې يا وي کوم چې پرمایې دکولو گمان، شک کوي ستاسره د ياد کار دکولو تجربه ده ځکه ټولو باندي دهغه کار دکولو گومان کوي.

غوري په غورو توپيري

کله چې غريبو خلکو سره مرسته نه کيږي خوسرچپه دشتمنو سره مرسته کيږي، پاکله چې شتمن وشتمنوته گټه رسوي خو غريب ترې هيروي او کله چې دشتمنو اقتصاد پياوړی کيږي مگر دغريبو وگړو اقتصاد نور هم کوز خواته ځي. وگړي ياد مثل وايي او داڅرگندوي چې غريب وگړي څوک نه پالي، اړيکي ورسره کمې ساتي خو برعکس دشتمنو منځ کي اړيکي او يو بل سره مرستي او هکاري شتون لري .

غوته ورکه، خوله پر پټه

که ددو وگړو ترمنځ شخړه وي او يو څوک دهغوی په منځ کي سوله وکړي کله چې دوی يو دبل غلطی څرگندوي او غواړي يو بل گرم وښيي: دريم گری پورته مثل وايي. همدرنگه کله چې وگړي غواړي يوه خبره پاکار دنورو وگړو څخه پټ وساتي پورته ياد سوی مثل وايي او يو بل ته يې دنه بر بند کيدو وعدي ورکوي.

غل پيژني

که يو وگړي کوم کار کوي او پر بل کوم چا باندي دهغه کار دکولو تور ولگوي، که چيري مخامخ وگړی دهغه کار پر کولو پښيمانه سي، تور لگوونکي ياد مثل وايي.

غله ته وائي غلا کوه څښتن ته وائي بيدار اوسه

ياد مثل وگړي دوه ژبو دوه مخو او چغلگرو وگړو ته کاروي، هغوی ته دهغوی بدې په گوته کوي او د ياد کار دکولو څخه ئي خپله ناخوښي څرگندوي.

غم د غمه نه شرميري

که کوم وگړي باندي پرلپسي کړاونه راځي: ياد وگړی دناهيلى او خپلي ناخوښی دڅرگندولو په پار نورو وگړو ته ياد مثل وايي. ياد مثل وگړي ديوه داسي کس سره چې په پرلپسي ډول دغمونو سره مخ کيږي دهغه سره دخپلي خواخوړی دگډولو په پار هم وايي.

غوا توره شيدې يې سپينې
که يوڅبره، کار بڼه څرگند او معلوم وي اوڅه شک دهغه په پيښيدلو اوکولوکې نه
وي: وگړي ياد مثل وايي اوخپل گومان ته دحقيقت جامه وراغوندي.

غوا حلاله سوي نده، دی يې بيا د څرمنې پوښتنه کوي
که يو وگړی ديو کار دکولو څخه مخکې دهغه پايله، امتياز اوگټه لټوي: دهغه
دپوهوي او هغه ته زغم توصيه کولو په پار وگړي ياد مثل وايي او هغه دتلوار کولو
اوناصبري څخه منعه کوي.

غوا دې په غوجل کې لويه سوه ته ئې لا غابښونه گوري
که کوم څوک ديو چاسره دپروخت يوځای پاتي سوی وی اوبيا کوم څوک دهغه
دبڼه والي اويابدی په اړه ورڅخه پوښتنه وکړي خودی دهغه کس په اړه ځان
ناڅبره وښيي اوځواب ورکړي چې زه به دهغه دڅارلو ورسته درته داڅرگنده کړم
چې هغه بڼه دی که بد، مخامخ وگړی ورته پورته مثل وايي اودهغه په ناڅبري
باندي خواشينی څرگندوي.

غليل کوزي ته ويل چې سوری يې
که يو وگړی کوم کارکوي خونور وگړي دهغه کار په کولو غندي او ورباندي
نقد، اعتراض، غوسه کوی، دهغه وگړي په اړه نور وگړي يادمثل وايي او هغه ته داپه
گوته کوي چې لومړی ته دهغه کار دکولو څخه لاس واخله کوم چې ته يې نور
وگړي په کولو غندي بيايې نورته دنه کولو ووايه.

غم به نه وی غم به راوړي
يادمثل وگړي هغه خلکوته وايي کوم وگړي چې تل شرونه، شخړي کوي اوخپلو
دوستانوته ستونزي پيښوي.

غوبڼه چې دې د پيشي په خوله ورکړه، نو يې ساتي له چا؟
که يوغل، او امانت نه ساتونکي کس ته دکوم توکي دساتلو مسوليت ورکول
سي، همدرنه که يو فساد کوونکي کس ته دفساد د ورکولو مسوليت په لاس کې
ورکول سي: وگړي پورته مثل وايي اوپه ياد کارباندي خپله ناخوښي څرگندوي.

غر د سنتي په څوکه نه سوری کیری
یادمتل وگړي هغه وخت دیوکس دپوهي، مشوري او هغه ته دنیک نظر د ورکولو په
پار وایي کله چې کوم کس لوی کار ته تیاری نه وي نیولی یایې لږ تیاری ورته
نیولی وی، یانې دهغه کار دکولو مخکې یې هراړخ ته پاملرنه نه وي کړي.

غریبي عیب نده

که کوم کس ته یو بل کس دهغه دغریبي پیغور ورکړي مخاطب کس دهغه ځواب
په یاد متل سره ورکوي، یاد متل هغه وخت هم وگړي وایي کله چې یوکس یو
غریب کس دهغه دغریبي لکبله دهغه په نشتون کې وغنډي یا ورته توهین وکړي.

غشي ته چا ويل ولي ځغلي ويل ئي ورسه د لیندی نه پوښتنه وکړه
که کوم وگړی دیوبل چا په امر یوکار سرته ورسوي اوځلگ دهغه کار
پوښتنه، دهغه کار دبیا نه تکرار غوښتنه، گیله او یا د هغه غندنه وکړي، کارکونکی
کس ورته د پورته متل په ویلو داڅرگندوي چې زه گرم نه یم گرموالی اومسولیت
زما دکړي کار: زما امر ته ور اوړي اوزما دکړي کار پوښتنه باید زما څخه نه
دهغه چا څخه وسي کوم چې ماته یې د یاد کار دکولو حکم کړی دی.

غابن چې رنځور سی علاج ئي انبور سی

که دیو توکي دخراب والي لکبله دهغه دبیا رغولو اټکل، هیله نه کیري اوځوند یې
دلمنځه وړلوپه آند سي، که کوم بل وگړی یې دلمنځه وړل علت وپوښتي دهغه
توکي ځاوند ورته د یاد متل په ویلوځواب ورکوي.

غر به در په سر کرم طاقت (پیاوړتیا) به در له در کرم

که کوم وگړی یوچاته دلوی کارمسولیت وردغاري کړي خومسولیت ور دغاري
کیدونکی دیاد مسولیت سرته رسولو ته دخپلي ناتونی لکبله غاړه نږدي، په دې
وخت کې مسولیت ورکونکی یاد متل وایي او هغه ته یاد ورکوي چې د درسپارل
سوي دندې دسرته رسولو لپاره به زه تاته هرډول آسنتیاوي برابرې کرم اوته به
درسپارل سوی کار په بڼه ډول سرته ورسوي.

غوریري یو ځای اوریري بل ځای

که کوم څوک دیوه چاسره ناسته ولاړه اودمرستي ژمني کوي خو برعکس خپل
مرسته دبل چا سره کوی اود کوم چاسره چې یې ژمنه کړی دهغه سره ژمنه نه
پوره کوي، دهغه وگړي څخه دشکایت، گیلې او ناخوښی په پار، هغه وگړي کوم چې
یادکس ورسره ژمنه کړي وه یادمتل وایي.

ف

فقير ته د سپو سلا يوه ده
که کوم کمزوري، اوبې توانه وگړي ته يوه ډله بد خلگ پر هغه دظلم، او هغه ته دبد
رسولو په پار يوالی وگړي نور وگړي ياد متل وايي.

فلانی بي ډوله گډيري
که يو وگړی دکوم بل چا په چارو کې دهغه دغوښتني پرته اويا دکوم کار دنه
پيښدو په وخت کې هسي چلند غوره کړي: چې سړی آندي چې هغه کار پيښ سوی
دی، وگړي يادمتل وايي اودا څرگندوي چې مخکي ديوکار درپيښيدلو دهغه دپيښيدو
په شان کړني سرته رسو مناسب کړن نه دی.

فلانی په خوله کې مړی غواري
که کوم وگړی لت وي او تل دنورو لاس ته گوري ترڅو پر هغه پوري اړوند
کارونه ورته سرته ورسوي اويا هم خپل هرکار دنورو پر غاړه ور اچوي اودی
خان ورڅخه کاري، دپاد وگړي ددې چار دغندلو او دهغه څخه دناخوښی په پار نور
وگړي ياد متل وايي اودنورو خلکو په مرسته هغه د ياد کار څخه راگرځوي.

فلانی لکه خښته شپږ مخه لري
که کوم کس چم کوونکی، فريب کوونکی وی دهغه دشرخه دنورو خلکو
دژغورلو، دهغه دپاد بد عدت دغندلو او هغه دنورو خلکو په واسطه دپاد بد عدت څخه
دراگرځولو په پار وگړي ياد متل وايي.

فيلان چې ساتي فيل خاني (فيل کورونه) به جوړه وي
يادمتل وگړو ته دا څرگندوی: کله چې کوم کار پيلوی دهغه کار لپاره به په پوره ډول
تياری نيسی، دهغه کار دښه سرته رسولو لپاره به دهغه کار دښه سرته رسول ټول
توکي لری اوبيا به هغه کار پيلوی.

ق

قابليت (ورتيا) د لمر سترگه ده
يادمتل وگړي دورتيا لرونکو وگړو په اړه وايي اودا څرگندوي چې که کوم کس
ورتيا ولري هغه هرځای خپل ځان ثابتوي اورنبا خوروي.

قام له قامه نه بيليري
يادمتل پښتانه وگړي هغه وخت وايي کله چې کوم ظالم ووايي چې دډيورند
کر غيرني کرښي داوړه غاړي پښتانه سره بيل دي،

دالماسوپنډ دپښتومتلونو دويلوځايونه او علتونه

هغوی سره هيڅ اړيکه نه لري او ډيورنډ کر غيرنه کر بنه بايد همدا سي پاتي سي، پښتانه وگري د ياد متل په ويلو هغوی ته داڅرگندوي چي قام د قامه نه بيليري، د پښتانه تاتوبي لوی افغانستان دی او داپه نامه او تپل سويه کر بنه چي د پښتون قام ترمنځ يي خنډ جوړ کړی دمنځه به ځي اولوی افغانستان به بيا جوړيري يادمتل دپښتوژبي دنورمتلويه شان ډېر دکاروني ځايونه او علتونه لري!

قاضي زه ملامتولم، ما ځان نه ملامتاره

که يو وگري يو کار کړی وي او ځلگ دثبوتونو او دڅرگندو دليلونوپه شتون کي هغه گرم او ملامت بولي خو هغه ځان گرم او ملامت نه بولي، په دې وخت کي يوبل وگري يادمتل وايي او ياد کس ته دهغه دگرم والي احساس ورکوی او دهغه دا کار غندي.

قام زورور وی

که يو کس غواړي خپل دتولني وگري يوالي ته راوبولي او هغوی ته ديوالي گتي، زور، او ارزښت څرگند کړي: ياد متل وايي، موخه يي داوي که چيري قامونه يو سول: دهغوی حقه حقوق څوک نسي خوړلی.

قام قام ته ځي او به خپل مقام، ځای ته ځي

که يو پښتون وگري دبل پښتون څخه ديؤ کارپه سرته رسولو کي دهغه مرسته، همکاري و غواړي که چيري مخامخ کس يي دهغه دهيلي خلاف کوم څه ووايي او دا علت وپوښتي چي ولې دې دنورو وگړوڅخه مرسته نه غوښتل چي زه دې وټاکلم؟ يادکس دپورته متل په ويلو دهغه خبري ته څرگند ځواب ورکوي.

قدرت د شرابو پيالده

که دکوم چا سره زور، قدرت، پيسي او واک وي خو د يادوسو څخه مثبتته گټه نه اخلي: ددې پرځای چي دهغوی په کارولو خپل دنیکو حساب زيات کړي خپل ځان ته پرې بدی اخلي، که د ياد وگري بدی يو کس يادي کړي چي يادکس ولې داسي کوي دهغه مقابل کس دپورته متل په ويلو ځواب ورکوي او خپل اند ورسره گډوي.

قصابان چي ډېر سي غوا مرداريري!

که دکوم کار دسرته رسولولپاره آندونه، نظريات، امرونه او مشوري ډېرې سي دبيلگي په ډول کوم څوک اشپزي (پخلي) کوي خوداشپز (پخوونکي) سره نور اشپزان هم ونډه اخلي او هريو ددوی څخه خپل دزده کړي سره سم په پخلي کي بدلون راولي: هغه وخت يو وگري يادمتل وايي او ددوی څخه غواړي چي يوه کس ته مسؤليت وسپاري او هغه خپل کار ته پريريدي.

قيامت به هله سي چه پښتون له ننگه پريوځي
يادمتل پښتانه دخپل قام دننگ، غيرت دثابتولو په پاروايي اوداخرگندوي چې پښتون
اوپښتانه به تل دننگ او غيرت څخه دخپلو نورو زرگونو بښيگنوپه شتون كي پريمانه
وي.

قصاب خپله قصابي كول، يتيم ورځ ورته تيره كړه
كه كوم څوك ديوچا دمرستي په هيله وي، يا كه كوم څوك خپل كاركوي اويوبل
كس دهغه څخه دكومې مرستي اوهمكارۍ اميد لرونكي وي، دهغه كس په اړه
وگړي يادمتل وايي.

ل

لاس ئي بي برکته دی
كه دكوم وگړي په لاس تيار سوي خواړه ژر پای ته ورسيري اويا كه كوم وگړي
ديوه كارپيل وكړي خو ورسته په ياد كاركي گټه كمه وي دهغه په اړه وگړي
يادمتل وايي.

لاسونه دي په نكريزو دي
كه كوم وگړي دكار په كولو كي لټي سوستي كوي، دكارنه كولو ته بهاني جوړوي
اويا خپل هغه كارونه چې بايد ده كړي واي نورو وگړو ته سپاري، دهغه په اړه
وگړي ياد متل وايي، هغه ته دهغه لټي ورپه گوته كوي اودهغي څخه دلاس
پرسر كيدلو لارښوونه ورته كوي.

لاس چه مات سي غاړي ته لوييري
كه كوم وگړي دخپل بدكاره دوست سره مرسته كوي اودهغه ياد كړن نور وگړي
وغندي اويا كه كوم وگړي اړوي او دارتيا په پوره كولو كي دخپل دوستانو، اقرباو
څخه مرسته وغواړي: دوستان، خپلوان يې ورڅخه ددوي څخه دمرستي غوښتلو
علت وپوښتي، مرسته غوښتونكي ورته پورته يادسوي متل وايي.

لاس دي خلاص توره دي تيره
كه يو وگړي دكوم كار كول غواړي اوبل كس يې دنه كولو ورته ووايي او
اختار، خبرداري وركړي: كه ياد كار وكړئ زه به فلان كار ستا پر وړاندې وكړم
اوتابه ديداد كار دكولو څخه پښيماڼه كړم په دي وخت كي دكار هوډ كوونكي ورته
په تونده لجه ياد متل وايي او دا ورته څرگندوي چې زه ديداد كارپه سرته
رسولو كي دارنه كوم اوستا اختار ته كوم ارزښت نه وركوم.

لا تر اوسه ئې د عقل غاښونه ندي راغلي
که کوم د ډېر عمر خاوند وگړی کوم احمقانه کار وکړي دهغه دپوهوي دهغه څخه د
ناخوښی او دهغه دښاد کار دغندلو په پار وگړي هغه ياکوم بل چاته ياد مثل وايي.

لار په مزل لنډيري
که کوم وگړی په لږ زيار ايستلو دخپل کړي کار پايله لاسته رانه وري اوخپل همت
دلاسه ورکړي دهغه کس دهور د کروړ کولو او هغه ته دوراندي تگ کولو د دوام
دويلو په پار وگړي هغه ته ياد مثل وايي او هغه ته ياد ورکوي.

لاس مي تور سپي ختلی دی
کله چې يو وگړی دنورو وگړو سره نیک سلوک، مرسته اوښه کوي خو هغوی يي
پر وړاندي سرچپه چلندکوي: ياد وگړی پورته مثل وايي او دهغوی دښاد کار څخه
خپله ناخوښي څرگندوي.

لال په ابرو کې نه پټيږي
يادمثل وگړوته داڅرگندوي چې استعداد تل بربنډ وي اوکه کوم څوک غواړي پټ
يې وساتي دپټولو لپاره به يې کوم ځای ونه موندی.

لکه د ډېرو اوبو ژرنده پر سر يې اخيستی يم
که کوم وگړی ډېر په کارونوکې بوخت وي او دهغه څخه دهغه په اړه وپوښتل سي
چې ولې نه معلوميري يا څنگه دي کارونه دي: ياد وگړي دخپلو ډېرو بوختياو دښه
څرگندولو په پار ياد مثل وايي.
که کوم څوک دډېرو ستونزو، کړاونو سره مخ وي هغه هم نور خلکو ته دخپل حال
دښکاره کولو او هغوی ته دخپلو ستونزو په اړه دمعلوماتو د ورکولو په پار يادمثل
وايي اودخپلو ستونزو، کړاونو دډېرښت خبر ورکوي.

لکه د گور چنجي داسي سره خوري
که کوم څوک د دوو شرکونکو په اړه وپوښتي چې هغوی اوس څنگه دي ډېري
شخړې خوبه نه کوي؟ ځواب ورکونکی پورته يادسوی مثل وايي اوداڅرگندوي
چې اوس هم هغوی يو دبل سره شخړي کوي.

لکه سوړ مچ په هره کاسه کې مه لوبړه
که کوم څوک دنورو په هرکار او خبره کې لوبړي، منفي گډون پکښې کوي دهغه
دپوهوي، هغه ته دخبر اوې، دهغه څخه دناخوښۍ او هغه ته داختر ورکولو په پار
وگړي هغه ته يادمتل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې دهغوی په کارونو، خبرو کې
بي ځايه گډون ونکړي.

لکه گيډره به لکۍ سړی تير باسي
يادمتل دچم کوونکو، فريب کوونکو او په عامه لحجه دمنفي بيداره وگړو په اړه ويل
کيري او موخه يې د ياد متل دويلو څخه دهغوی دا عدت نورو وگړو ته بر بندول وي.

لکه نيت هسي مراد
که کوم وگړی دنیکو کولونيت وکړي اونیکي وموندي، همداشان که که کوم وگړی
دنيکی په کار کې دبدۍ کولو هيله لري او هغه ته بدې، زيان، اوکړ او ورسيري دهغه
په اړه وگړي ياد متل وايي دامتل دپښتنو دخوا په ډبروځايونو او دبيلابيلو علتونو
لکبله دپښتوژبي دنورومتلونو په شان ويل کيري.

لرگی تراشه سړی تري جوړوه
يادمتل وگړي ديوالي، دخلکو دزړونودنه ازار او دوگړو سره دښه چارچاند کولو په
پاروايي .

لمر په دوو گوتو نه پټيږي
که کوم چا يولوی کار کړی وی خونه غواړي دده دکري کار په اړه نور وگړي
خبرسي، همدارنگه که کوم څوک ديوه کار دکولو پوره وړتيا، استعداد ولري خو خپله
يادکس او يانور وگړي دهغه دپټولو کوښښ کوي دهغه کس په اړه وگړي ياد متل
وايي او داڅرگندوي چې ستا هغه څه چې ته يې غواړي پټ وساتي دپټولو امکان نه
لري.

لنده لښته هري خوا ته کږيري
يادمتل دپروخت دماشومانو په اړه ويل کيري، وگړي د ياد متل په ويلو داڅرگندوي
چې ماشوم که هر ډول وروزل سي هم هغسي جوړيږي، ماشوم دښې او مثبتې
روزني ورسته ښه او دناوړه، خرابي او منفي روزني ورسته بدسړی جوړيږي.

له پزې يې چې ونيسي ساه يې وزي
که کوم وگړی ديو ناتونه، کمزوري وگړي يادونه کوي دهغه سره دخواخوږۍ په
پار يادمتل وايي.

له خپلې خولې مې زهر خوړلې

که کوم وگړی کوم چا ته غیري اخلاقي اوبده خبره وکړي: مقابل کس يې هم پر وړاندې غیري اخلاقي، بده خبره وکړي، یاد وگړی پورته متل وايي او خپل دکړي خبرې څخه خپله ناخوښې څرگندوي.

له ډیره خیاله د لونگو لونه کوي

که کوم وگړی مغروره، خیالور وي دهغه دیاد عدت په اړه وگړي یوبل ته یادمتل وايي او دهغه داعدت غندي.

له ډېرو ویلو مې په خوله کې وپښتان شنه سول

که کوم وگړی یوبل کس ته دیو کار دکولو ډېر ووايي خو هغه يې د ډېرو ویلو سربیره بیا هم نکوي، که کوم څوک هغه ته ووايي چې تافلان ته دفلان کار دکولو وویل؟ مخاطب کس ورته ځواب ورکوي: هو ورته ومي ویله دډېرو ویلو لکبله مې په خوله کې وپښتان شنه سول، خولایي هم هغه کار نه دی کړی.

له سیره څو پخیري

که کوم وگړی یوچاته اختار ورکړي مقابل لوری دهغه دااختار څخه دنه پار او هغه ته دمقابل اختار په پار وایي زه به بیا تاته داوښیم چې دسیره څوپخیري.

له مر اوو اوبو ویریره له تندو اوبو مه ویریره

یادمتل وگړي دهغو خلکو په اړه وایي کوم چې طبعاً آرام وگړي وي دوی یاد وگړي په معنوي ډول ډېرتوند معرفي کوي اودهغو وگړو په نسبت ورڅخه ډېره هیله لري کوم چې په طبعي ډول شوخ طبیعت وي .

له هسي بلا څخه چې نس ولري مه ویریره

که کومه دولتي اداره کې رشوت اخیستل کیري دبیلگې په ډول: کومه قضائي اداره په رشوت اخیستلو تورنه وي دهغه اداري په اړه وگړي مجرمانوته دپورته یاد سوي متل په ویلو ډاډ ورکوي اوورته وایي: دهغو څخه پار نه دی په کار ځکه ته خپل دمجرم والي تور درشوت په ورکولو دځان لیري کولی سي، دیادوني وړیي بولم چې رشوت ورکول او اخیستل دواړه په اسلام کې ناروا کارونه دي، اوسخته گناه ده، دیاد متل دکاروني ډېرنور ځایونه او علتونه دپښتو ژبې دنورو متلونو په شان لري.

له هگي لا راوتلي نه دي بيا مشوکه وهي
 که کوم ماشوم دخپلو مادي گټو په اړه آند کونکی اود مادياتو دلاسته راوړلو ډېر په
 لټه کی وي دهغه په اړه وگړي يادمتل وايي او داڅرگندوي چې ماشوم توب
 دمادياتو دلاسته راوړلو وخت نه بلکې دعلم پوهي دلاسته راوړلو وخت دی.

ليوه هغه ميرزه وړي چې له رمي جلا وي
 که کوم وگړی بي اتفاقی ته لمن وهي يا غواړي چې دوگړو سره يو ونه اوسي
 دهغه ددې کار دغندنې، هغه ديوالي په گټو ډپوهولو او هغه ته دمثبت آند دورکولو په
 پاروگړي ياد متل وايي

ليوه به خپل پوست بدل کړي، خو عادت نه
 که کوم بدکاره دنیکانو په شان ځان جوړ کړي خوبيا هم خپل بدعتونه پري نږدي
 دهغه په اړه وگړي ياد متل وايي.

م

ما ته ديوه لاس گوتي دي
 که کوم وگړی ديوچا څخه وپوښتي تاته دي کوم اولاد گران دی هغه ورته ياد متل
 وايي او داڅرگند وي چې زه مې دا اولادونو ترمنځ توپيرنه کوم تولوته په يوه نظر
 گورم او ټول راته گران دي.

ما خو څه بنگړي نه دي په لاس کړي
 که يو وگړي ته کوم بل وگړی اختار ورکړي او هغه ته دزيان رسولو ووايي ياد
 وگړی دهغه داختر دځواب په پار ياد متل وايي، همدارنگه که کوم وگړی يوکس ته
 ووايي فلان کس ويل زه به دده سره داسي او هاسي وکړم ياد کس ورته يادمتل وايي
 او داڅرگند وي
 چې گواکي زه دهغه داختر پراو نه لرم که راته زيان ورسوي ځواب به يي
 ورکړم.

ما بيله دي هم لاس په خټو کړی دی
 که يو وگړی په کوم کار کې بوخت وي او کوم څوک ورته دهغه کار ډېر پښودلو په
 دي خاطر ووايي چې ياد کار دزيان څخه ډک دی اوښه داده چې نوريي پريردي،
 مقابل لوری ځواب ورکوي زه اوس يادکار نسيم پرېښودلی ځکه که يي پري هم ډدم
 ماته به يي زيان ورسيري دخپل خبري دثابتلو په پار ياد متل وايي.

ما دېرش روژې د اختر لپاره نيولې دي
که کوم چا دکوم څه دلاسته راوړلو لپاره ډېر انتظار کړی وی او هغه لاس ته
ورسي په دې وخت کې که کوم څوک دهغه څه چې يادکس لاسته راوړي دي دهغه
دپريښودلو ورته ووايي هغه کس دپاد کس دخبرې دسخت رد او دهغه دنه منلو په
پار يادمتل وایي.

مات لاس غاړې ته لوبېږي

که دکوم چا دوست ديوي ستونزې سره مخ سي او ياد کس دهغه دوست مرستي ته
ور ودانگي، که دپاد کس دامرسته کول کوم څوک وغندې مرسته کوونکی کس
يادمتل وایي، همدارنگه که دکوم وگړي دوستان په ستونزه کې راگيروي خو هغه
ورسره مرستي کولو ته غاړه نږدي، يوکس راځي او هغه د دوستانوسره دمرستي
کولو ته رابولي او دهغه درضايت لپاره ياد متل وایي.

مار په خزانه پروت وي

که يووگړی په کوم کار کې دزحمتونو، کړاونو، ستړياو سره مخ سي ناهیلی سی هغه
کس ته د ډاډ ورکولو او په دې پوهولو لپاره چې بي زحمت هوساينه نسته وگړي
يادمتل وایي.

مجبوره ته مه وایه چې غښتلي

که يوکس ډېر سخت کار کوي او دهغه کار دکولو دعلت پوښتنه ترې وسي، يادکس
دپورته متل په ويلو پوښتنه کوونکي ته ځواب ورکوي او داڅرگندوي چې اړيم ځکه
ياد شاخه کارکوم.

مرغی چې له سيله ووزي باد ئې وړي

که کوم وگړی دنه يوالي غوښتونکی وي اونه غواړي چې پريوه خبره اوکار دنورو
وگړو سره اتفاق وکړي دهغه وگړي دقناعت او هغه ديوالي په گټې دپوهولو لپاره
وگړي هغه ته ياد متل وایي او هغه ته ديولي ارزښت روښانه کوي.

ماهي ويل چې ما به خبرې کړي وای چې په خوله کې مي اوبه نه وای
که دکوم چا سره خبرې، حقايق شتون ولري خو ددې وېرې چې گواکي کوم خپل يا
ځان ته به مي زيان واورې، يا به راڅخه کوم وگړی سخت خفه سي ځکه هغه
حقايق نه وایم، دخپل دې ستونزې دپربندولو په پار ياد متل وایي.

مرگ په ماره نس بڼه دی
 ځينې وگړي چې کله ديوچا څخه خواړه غواړي يا يې دژر چمتوکولو غوښتنه ترې
 کوي: دتوکو په ډول ياد مثل وايي، ياد مثل وگړي هغه وخت هم وايي کله چې دکوم
 څه په لټه کې وي او وگړي دهغه توکي دلاسته راوړلو د علت پوښتنه ترې وکړي.

مرگی د اوبو وار دی نن پر ما سبا پرتا دی
 که کوم وگړی په ستونزه يا کړاو کې اړم وي او کوم بل وگړی هغه ته کومه داسي
 خبره وکړي چې هغه ته د ياد کړاو لکبله توهين وسي، کړاو باندي اخته وگړی د ياد
 وگړي دځواب په پار پورته مثل وايي او داڅرگندوي چې دا کړاو ما په خپله خوښه
 پرځان نه دی راوستلی! کيدای سي ته هم په دې کړاو زما په شان اخته سي.

مړی او بیده یوه بیلگه لري
 هغه وگړي چې خپل خیر او شرت په پاملرنه کونکي نه وي ځان، هیواد او ټولني ته يې
 گټه نه رسیري. د هیواد او ټولني په اړینو مسایلو کې برخه اخیستونکي نه
 وي، پر هغوی باندي وگړي دوېدو، بیدو گمان کوي ياني هغوی په وېدو وگړو کې
 شمیرې او وايي دوی وېده دي، ياد مثل دوېده او مړ ترمنځ توپیرنه کوي او څرگندوي
 چې په معنوي ډول وېده د مړه په شان دی.

میله ده، ایله ده
 که په میله، تفریح کې کشران د مشرانو مخته کومه شوخي وکړي دهغو دشوخی
 دبڅښولو په پار د مشرانو دډلې څخه یو یې وايي پروا نه کوي میله ده، ایله ده .

مه کوه په چا چې و به سي په تا
 که کوم وگړی نورو وگړو ته زیان رسوي دهغه دپوهوې اونورو وگړو ته زیان
 درسولو دتوان په پار وگړي ياد مثل ورته وايي او په دې يې پوهوي چې که ته نن
 نورو وگړو ته زیان ورسوي، سبا به تاته هم زیان ورسیري.

مور د وړي له حاله څه خبر دی
 که کوم وگړی د بڼه اقتصاد او بڼه هوسا ژوند درلودونکی وي او دنورو په حال ځان
 نه خبروي دنورو په ستړي ژوند پوري خندا کوي، هغوی ته توهين کوي، دهغه
 وگړي دپوهوي او ددې کار څخه دهغه در اگړخولو په پار وگړي هغه ته ياد مثل
 وايي.

ميرونه مري نومونه يې پاتې کيږي
که وگړي دکوم ميرني او غيؤرکس يادونه کوي اويانور وگړي ميراني کولوته
رابولي هغوی ته ياد متل وايي.

ميلمه د خدای رحمت دی
پښتانه ميلمه پاله وگړي دي پښتانه دمیلمه دښه راغلاست اوميلمه سره دښه سلوک
په پار ياد متل وايي.

ن

ناپوه دومره په بل نکوي لکه په خپل ځان
ياد متل وگړي دناپوهي دزيان او دپوهي دارزښت په اړه وايي،دياد متل په ويلو
وگړي غواړي داڅرگنده گړي چې ناپوهي دکړاونو اوستونزو کان دی او علم،پوهه
دنيکمرغی او خوشحالی کان دی.
ناپوه کسان چې کله نورو وگړو ته دزيان رسولو کوښښ وکړي نوپايله يې داوي
چې خپل ځان ته يې دهغه وگړي څخه ډېر زيان رسولى وي کوم ته چې ناپوه کس
دزيان رسولو هوډ درلودی.

ناوسه پر ترلي سخندر، غويی پهلوان دی
په ياد متل کې نا وسه هغه وگړي ته ويل سوی دی چې ظالم وي خو ډېروخت
دخپلي بي وسئ لکبله نسي کولی پرنورو وگړو ظلم وکړي:کله چې وس پيداکړي
نوپوره ظلم کوونکی وي،ياد متل دهغو وگړوپه اړه ويل کيږي چې پرخوارو،بي
وسو اوډېرو مظلومو وگړو ظلم کوی،دياد متل په ويلو دهغه دظلم څخه شکايت
کيږي او داڅرگندوي چې هغه وگړی ډېرېد دی کوم وگړی چې پر بيچارو وگړو
ظلم کوي.

نر پسه د حالولو لپاره دی
که کوم نر وگړی دخطر،کړاو اوستونزو مخته وردانگي او ورسره مباريزه
کوي،کله چې دهغه څخه دپاد کار علت وپوښتل سي اويان کوم څوک هغه ته دزيان
رسيدو ورته ووايي هغه ورته دپاد متل په ويلو ځواب ورکوي اوياد کس ته ډاډ
ورکوي چې زه دکړاو،ستونزو اوخطرونو څخه نه ډاريرم.

نر مه غاړه توره هم نه غوڅوي
يادمتل وگړي خلکو ته دښه چارچلند دتوصيبي په پاروايي يادمتل هغه وخت وگړي
وايي کله چې کوم وگړی خپله تيروتنه ومني،بخښه و غواړي مقابل کس يي بخښه
ورته کوي اودهغه دا کار ستايي.

نن پر ما، سبا پر تا
که کوم وگړی ديوچا دکړاو اوستونزي په ليدلو خوښي څرگندوي اوياهم په ستونزه
ياکړاو کي گيرکس ته دده دکړاو،ستونزي لکبله توهين کوي دهغه ددي چار
پروړاندې په کړاو،ستونزه کي اړم کس يادمتل وايي او داڅرگندوي چې کوم کړاو
ياستونزه کي چې زه نن راگيريم کيدای سي سبا ته هم ورکي اړم سي.

نه ئي څټ معلوميري نه ئي مخ
که دکوم چا دوستي اودښمني نه څرگنديري نن دوست سبا دښمن وي،دهغه ديداد
کړن دغندولو اودهغه څخه دناخوښی په پار وگړي يادمتل وايي،همدارنگه يادمتل د
دووه ژبو،چغلگرو،فريب کاره وگړو په اړه هم وگړي وايي اود هغوی کړني
غندي.

نن پاچا سبا گدا
وگړي په دې باوردي اوداڅرگنده سوي ده چې مال،دولت تل پاتی نه وي،که کوم
وگړی په خپلو شتوباندي وياړ،غرورکوي دهغه وگړي دنیک پوهوي په پارخلک
يادمتل وايي.

نه دې خپل بولم، مه مي خپل بوله
که ديوه وگړي سره دهغه کوم خپل اويادوست بد وکړي،ياد وگړی دهغه دبدی پر
وړاندې خپل عکس العمل ديداد متل په ويلوڅرگندوي اودهغه څخه دخپلي ناخوښی
اخي حد بيانوي.

هـ

های وروستی عقله، چې لومړی وای
که دکوم وگړي څخه تيروتنه وسي او ورسته پر هغه کارپښيماني څرگنده کړي
دخپلي تيروتنې دکولو دوجي خواشینی وي نو پرخپلي کړي تيروتنې باندي
دپښيمانی دڅرگندولو په پار يادمتل وايي.

هر چيري چې گل وي يو اغزی به ورسره مل وي که کوم وگړی دښه خوښ خوشحاله ژوند تيرولو لپاره کوښښ کوي، ناڅاپه دهغه مخته کوم خنډ، خفگان، يا خواشني رايي، که هغه دورپيښي سوي ستونزي څخه کوم چاته شکايت وکړي، مخامخ وگړی هغه ته د ياد متل په ويلو داڅرگندوي چې دخوښۍ اوښه ژوند تيرولو په لاره کې ډېره شونې ده چې کړاو ستا مخته راسي ته خپل همت دلاسه مه ورکوه او هوډمن پاتي سه. يادمتل هغه وخت هم وگړي وايي کله چې ديوښه وگړي مخته کوم بد وگړی ودريري او دهغه دښوکارونو دکولو مخنيوی وکړي.

هر څه چې خام وي پخيري انسان چې خام سو نه پخيري که کوم څوک درواغ وايي هغه ته وگړی يادمتل وايي اودا ورته څرگندوي چې که يوځل په دروغو ويلو مشهوره سوي بيا به دي هيڅکله هم څوک رښتيا ويل هم ونه مني، همدارنگه که کوم څوک بداخلاقي کوي دهغه دپوهوي اودبد اخلاقيوڅخه دراگرځولو لپاره وگړی ياد متل هغه ته وايي.

هر څه چې درته وايم ته خپله غرکه شاري که کوم وگړی دچا خبرو ته غور نږدي او خبري يې نه مني: په داسي حال کې چې هغه ورته دهغه دگټي خبري کوي، همدارنگه که يو وگړی خپل خبره باندي ټينگارکوی خو دنورو خبره نه مني اونه يې دمنلو اونه منلوځواب څرگندوي: دهغه دپوهولو په پار وگړی يادمتل وايي.

هر درد لره درمل سته

که کوم وگړی په کومه ستونزه يا کړاو کې راگيروي او د يادې ستونزي اوکړاو څخه دوتلولاړه بنده او ورڅخه تيريدل يې ناشونی بولي، دهغه وگړي د ياد اند دلمنځه وړلو، هغه ته د ياد او دهغه د همت دلورولو په پار وگړي هغه ته يادمتل وايي

هر غار کې لاس مه وهه هسي نه چې مار دي وخوري که کوم وگړی ډېرو منفي اړخ درلودونکو زيان، رسوونکو يادو کارونو کې ځان بوختوي، دهغه دپوهوي په پار وگړي هغه ته ياد متل وايي اودا ورته څرگندوي چې بدکارونه کول دزيان څخه پرېمانه وي.

و

ونې چې ميوه نيسي ډبرې به خوري
يادمتل هغو وگړوته خلک وايي کوم وگړي چې دپرمختگ لپاره هڅه کوي
او غواړي چې دځان اوتولني لپاره کوم څه داسي وکړي چې گټور وي، کله چې ياد
وگړي برياته درسيډوپه لارکي دکړاونو اوستونزوسره لاس وگريوان
کيزي، دهغوی دهودمن، کروړ پاتي کيدلو په پار وگړي غواړي هغوی ته ډاډ
ورکړي او په دې يې وپوهوي چې خپل پرمختگ ته همداسي داوام ورکړي
اودستونزو، کړاونو سره مباريزه وکړي.

وخت د هر غم درمل دی

که کوم څوک غواړي يوچاته پر غم، خفگان، ستونزي اوکړاو باندي دصبرکولو
توصيه وکړي هغه ورته يادمتل وايي اودا ورته څرگندوي چې داوخت به تيرسي
اوته به دهرې ستونزي اوکړاو په نشتون کې ژوند وکړي صبرولره اوخپل هيلي
مه وژنه.

وخت د اوبو په څير بهيري

کله چې يوکس دوخت ارزښت بيانوي اويان کوم چاته دبي ځايه وخت نه تيرولو
وايي هغه دپاد مثل په ويلو مخاطب کس ته داڅرگندوي چې وخت ودريدونکی نه
دی، تل روان وي، کومه شيبه چې پرتا تيره سول بياهيڅ وخت هم هغه شيبه ته نسي
موندلي، هڅه وکړه چې خپل يوه شيبه هم بي معنا، بي گټې او بي ځايه تيره نکړي.

واده يم خبره نه يم چې په چا يم

که يو وگړی کوم چيري کارکوي خودهغه کار موخه ورته څرگنده نه وي يا دهغه
کار خاوند نه پيژني، که کوم څوک دهغه کار دموخي يا دهغه کار دمشر پوښتنه
تري وکړي: يادکس ورته پورته مثل وايي او دخپلي ناخبري ثبوت ورته وړاندي
کوي.

ت

تینگ عزم غرونه ماتوي

ديادمتل موخه څرگنده ده، که کوم وگړی يوکار پيلوي او ورته زړه نازره کيزي
ياني هوډ يې کمزوری وي دهغه وگړي دهود دپياوړتيا اودهغه دتشوېش دکمولو په
پار هغه ته وگړي يادمتل وايي.

ټول په يوه گوته گډيري

کوم څوک که ديوي ډلي ديوالي انځور کوم چاته وړاندي کوي هغه ياد متل وايي، موخه يې داوي چې هغوی خپل ترمنځ بڼه يوالی لري.

تغر هلته خرڅ کړه چې بيرته پرې کښيني

که کوم څوک د هيواد بهر وځي او هلته کار کوي هغه ته خلک وايي هيواد مه پرېږده، کار خپل په هيواد کې وکړه ترڅو گټه يې ستا هيواد ته ورسيري، تانه دي اوريدلي چې وايي: تغر هلته خرڅ کړه چې بيرته پرکښيني.

ټوپکه! مه دي خوله سه مه دي کونه

کله چې وگري ټوپک بدوالي وايي او ټوپک د ورنو پر وړاندي راپورته کول بد کړن يادوي: ټوپک بدوالي په هکله پورته متل وايي او دا څرگندوي چې که ټوپک دکوم چا په لاس کې وي اود ورنو پر وړاندي يې راپورته کړي هم په سترزيان کې راگيرسو او که کوم څوک ټوپک شپېلی ته ور برابر سو هم زيان ورته رسيري.

پ

مارگير، پاروگر د مار د لاسه مري

که کوم وگري د خطر، زيان څخه ډک چار سرته رسوي، که دهغه يو دوست غواري هغه د ياد خطرناکه کار څخه راوگرځوي هغه ته يادمتل وايي او هغه په دې پوهوي چې يادکار زيان رسوونکی دی او کيدای سي تاته د همدې کار لکبله چې ته گومان کوي چې زيان به راته ونه رسيري زيان درته ورسيري.

پخپله خر نه لري ډبل پر آس خاندي

يو څوک که کم علم لري، ډبل وگري ډېر علم ته په کم نظر گوري او هغه ته وايي چې ستا دا ډېر علم درلودل په بڼه نه دي اوماته يې کومه گټه نه کول چې ستا په شان ډېر علم وکړم، ولي چې ډېر علم درلودل بڼه نه دي، د ياد وگري د پوهوي او هغه ته ددې بنودلو په پار چې ډېر علم درلودل اړين او بڼه دي مخاطب کس يې يادمتل وايي. يادمتل دښتو ژبې دنورو متلونو په شان ډېر دکارولو علتونه او ځايونه لري چې ياده بيلگه يې دهغو څخه يوه ده.

پر څره سپور دی څر يې ورک دی
 که کوم وگړی په کوم کار بوخت وي خو دهغه کار دموځي او دهغه په اړه
 د معلوماتو څخه بي خبره وي، دپاد وگړي په اړه خلک ياد متل وايي او غواړي
 داڅرگنده کړي چې که کوم کس يو کار کوي بايد دهغه کار موځه يې څرگنده او
 دهغه کار په اړه هر اړخيز معلومات ورسره شتون ولري.

پر وچه اوبازي نه کېږي
 کله چې ديو چاسره شتمني نه وي خو کوم کس ورته دلوی تجارت دپيلولو توصيه
 کوي، مخاطب کس ورته خوب دپاد متل په ويلو ورکوي اودا ورته څرگندوي چې
 زما سره شته دکومه سول چې زه ورباندي ستر تجارت پيل کړم؟

پنځه گوتي په خوله نه ننوزي
 کله چې يو وگړی هرڅه دخپل ځان لپاره خوښوي، هرڅه غواړي خپله لاسته
 راوړي او زړه يې نه غواړي چې نور وگړي هغه څه لاسته راوړي، دهغه وگړي
 دپوهوي او هغه ته ددي څرگندولو لپاره چې که کوم کس نورو ته وخت ورنکړي
 او هرڅه خپل په گټه وکاروي، ياد کار بڼه کار نه دی او دخلکو زړونه تري په ياد
 کار کولو ازار يږي، همدا متل ورته دهغه دپوهوي په پاروايي.

په تورو شپو کې مزل گران وي
 کله چې کوم کس دخپل پرمختگ په لار کې دستونزوسره مخ کېږي او دخپل لا
 وړاندې تگ څخه دراستنيدو تکل کوي، دهغه کس مخ دهغه کوم دوست نيسي او
 دپاد متل په ويلو ورته داڅرگندوي چې کله چې غواړو پرمختگ وکړو وړاندې
 لار سو، شونې ده زمورمخته خنډونه او کړاونه راسي، مور بايد ناهيلي نه سو زحمت
 وگالو، دستونزو او خنډونو په شتون کې مخته ولاړ سو.

په هر څه کې د ځان تيشه مه وهه
 کله چې کوم کس هرڅه غواړي خپل په گټه تمام کړي او يا هرځای يوازي خپل
 ځانته گټه رسول گوري نورو وگړوته دگټې رسولو لپاره کوم څه نه کوي يايي نه
 غواړي، هغه کس ته دهغه دپاد کار ددېنودلو دهغه دراگرځولو او دهغه دپوهوي په
 پار کوم څوک هغه ته يادمتل وايي.

په خپله مي ملا کړي ځان ته مي بلا کړي
 که يو پوه کس خپله پوهه کوم بل کس ته وښيي، او هغه څه ورته ياد کړي کوم چي
 ده ته ياد وي، کله چي هغه کس دخپل دي ښوونکي څخه د زده کړي پوهي په
 مرسته دخپل ښوونکي پروراندې منفي کارواخلي: ښوونکي يي ياد متل وايي
 اوخپل په هغه کار خوشيني څرگندوي کوم چي ده ياد کس ته هغه څه ورزده کړي
 وه چي ده يي پوهه درلوده.

خ

ځان زهير کړه ، ځان امير کړه
 که کوم وگړی دخپلي ستريا او ډېر کار کولو څخه ناخوښي څرگندوي او ورڅخه
 په شکايت وي، د ياد وگړي د ډاډ، هيله مندي او دهغه دخواشني دليري کولو په پار
 وگړي هغه ته ياد متل وايي.

ځنکدن که گران دی د هر چا په ځان دی
 کله چي يو وگړی هر وروڼو ديوکار کولو ته اړوي او چاره نه لري چي هغه کار
 سرته ونه رسوي، که کوم څوک دهغه کار دسختيو په اړه کوم څه وايي يادکس خپل
 ځان هغه کار کولو ته اړبولي او هر وروڼي کول په ځان پوري تړلي گڼي، د ياد متل
 په ويلو داڅرگندوي چي زه دهغه کار څخه هيڅ چاره نه لرم او هر وروڼو به يي کوم.

ځوان په کار ښه ښکار يږي
 کله چي کوم ځوان کار نه کوي، دهغه دکار لوري ته درابللو په پار وگړي هغه ته
 يادمتل وايي، همدارنگه دکاريگر ځوان دستايني او دهغه دتشويق په پار هم ياد متل
 ويل کيږي.

ځواني نه پتيري
 که کوم ځوان سخت، شاخه کار سرته ورسوي او خلک يي دکولو دعلت پوښتنه تري
 وکړي، هغه ورته د ياد متل په ويلو ځواب ورکوي او داڅرگندوي چي ځواني
 دډېر کار کولو وخت دی، همدارنگه دسخت او شاخه کارو دکولو په وخت کي د ياد
 کارکوونکي ځوان ته، دهغه دتشويق ستايني په پار و گړي ياد متل وايي.

خ

دڅاڅکو څخه سمندر جوړيږي

کله چې کوم وگړی خپل لږ لږ پرمختگ ته خوښي څرگندوي او کوم څوک ورته تعجب وکړي چې ته ولې په دومره لږمخته تگ خوښي کوی؟ يادکس دپورته متل په ويلو پوښتنه کوونکي ته څرگندوي چې لږ دوخت په تيريدو سره دپريزي او هيله ده چې ددې لږ څخه دېر او دېر جوړسي، يادمتل دلرگتې کولو په وخت کې هم وگړي وايي.

څه انا زړه، څه چاره تيره

که دوه وگړي يو دبل سره شخړه وکړي يو ددوی څخه خپل ځان بي گناه بولي هغه ته وگړي يادمتل وايي، ددې متل دويلو څخه يې موخه داوي چې ته هم بي گناه نه يې دواړو کې گناه ويشل سوې ده، يادمتل هغه وخت وگړي وايي کله چې تيروتنه، گناه اوبې پروايي کې دوه لوري مساوي يا نسبت مساوي ونډه ولري.

څه چې ته کوي ما هغه هير کړي دي

که يو وگړی خپل په کوم زده کار کوم بل وگړي ته پخړ کوي او خپل ځان دپاد کار زده کړې لکبله دمخاطب څخه هسک گني، مخاطب دخپل ځان دکم نه راتللو او هغه ته دمعقول ځواب دورکړې په پار يادمتل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې کوم کار چې ته اوس کوي ما مخکي کړی و، ځکه زه ستا څخه په ياد کار کولو کې هسک يم.

څه چې ځانته غواړي، خلکو ته يې هم غواړه

که کوم څوک يوازي خپل ځان ته گټه رسوي او دنورو وگړو پروا نه کوي دهغه وگړي دپاد عدت دلمنځه وړلو او هغه ته دنیکي مشوري ورکولو په پار وگړي يادمتل وايي.

څه دي کول، چې پلار او نيکه دي کول

که کوم وگړی دخپل کلتور څخه خلاف کړني سرته رسوي، دپاد کس دهغه کړونو څخه دمنعه کولو په پار کومې چې دی يې کوي وگړي هغه ته پورته متل وايي، هغه ته دا څرگندوي چې کوم کار چې ته کوي ښه اودستاينې ورکار نه دی: ځکه زمور دکلنور سره په تکرکې دی.

څوک چه بد غواړي په بدو به واوړي
 که يوکس دبدو په لټه کې وي يانې(يعني) بدو کارونو کې بوخت وي اوکوم زيان ورته ورسيزي دهغه په اړه وگړي ياد مثل وايي او داڅرگندوي: کوم څه چې هغه غوښتل ورته ورسيدل.

څوک چې فيلان کوي، دروازي لوري اېږدي
 که کوم وگړی دغور، پلان اوښه تيارې په نشتون کې کوم کار ته ملا وتړي خو په سرته رسولو کې يې ناکام سي، وگړي دهغه دپوهوي په پار ياد مثل وايي او دې ته يې پام ور اړوي چې که کله هم مور ديو کار دکولو هوډ کوو هغه کارته بايد غوره پلان ولرو، پوره تياری ورته ونيسو او ورسته يې سرته ورسوو.

چ

چاره څوک په هډوکو نه ردي
 که کوم وگړی ديو توکي درانيولو، پيرلو وس نه لري خو دهغه خپلوان ورته وايي چې هغه توکی هتمن وپيره، مخاطب يې خوب ورکوي چې زه دومره پيسي نه لرم چې هغه وپيرم اوس خو دهغه توکي لپاره خپل دارتيا ورتوکی نشم پلورلی، يا پور خونشم کولی چې هغه وپيرم، د خپل خبرې دښه څرگنديدا او درندوالي په پار وړانديز کوونکي ته ياد مثل وايي.

چرسي زوی، نه زوی
 يادمثل زمور په ټولنه کې دنشپي توکو ناوړوالی څرگندوی. هغه والدين چې اولادونه يې په نشه روږدي وي دهغوی آند دخپلو اولادونو په اړه څرگندوي.
 که ديوچا چرسي، نشپي زوی کوم بديا داسی يو کاروکړي چې دده په ياد کار سره يې دوالدينو زړه ازار سي والدين يې دزړه د درده ياد مثل وايي اوخپل خفگان څرگندوي.

چه ترخه ئي خوړلي نه وي د خوړو په خوند څه پوهيږي
 که کوم وگړی ديوکار په دوام کې دستونزې سره مخ کيږي دهغه دخفگان اوخواشيني دکمولو په پار وگړي ياد مثل وايي او هغه ته داڅرگندوي چې که ته په يادکار کې دستونزو په شتون کې بيا هم بريالی سوي ته به دخپلي بریا لادپر خوند وڅکي.

چې زوی ونه ژاري مور ورته شيدې نه ورکوي
 د ياد مثل موخه داده چې که مور کوم څه ونه غواړو هغه مور ته نه رارسيري که غوړو کوم څه لاسته راوړ دهغه دلاسته راوړلو لپاره به هڅه کوو، زيار به باسو ترڅو هغه لاسته راوړو.

چه ډېر غريزى ډېر غلطيزى

که کوم څوک بي گټې او ډېرې خبرې کوي هغه ته ددې ويلو په پار چې ډېرې بي گټې خبرې کول گټه نه لري او کله چې کوم کس ډېرې خبرې کوي دخپلو خبرو په ناسموالي نه سي پوهيدلاى او هرڅه ښه يابد ورڅخه ويل کيږي.

چې غل نه ټنټي، مل دي وټنټي

که کوم وگړى ديو چا سره بدکوي او دخپلو بدو کړنو څخه لاس نه اخلي، کوم کس چې ورسره بدکيږي که هغه کوم چا ته دهغه بد وگړي دبدو کړنو شکايت وکړي مخاطب يې ځواب کې هغه ته ياد متل وايي او هغه ته داتوصيه کوي چې هغه خو هسي هم بد دى ته ورسره ځان مه اخته کوه ځان يې دبدو څخه خوندي کړه پر وړاندې يې دورته کار څخه کار مه اخله.

چې مرغه غوندي رپيږي، تر نصيب به نه تيرېږي

که کوم وگړى په کوم کار کې ډېر زيار باسي خو اخر ورته څه لږگټه په لاس ورسې، هغه وگړي چې ډېره ستريايي وړي وي دخپل خفگان او ما يوسى کوم چاته وايي، مخاطب کس يې دهغه خوشيني او خفگان دليري کولو او هغه ته ددې ښوولو په پار چې مورته هغه څه رارسيري کوم چې مور ته ليکل سوي وي، هغه ته ياد متل وايي.

چې ئي ياد کړي په ورکتوب، هېر به يې نکړي په زور توب

يادمتل دورکتوب، ماشومتوب دزده کړي دارزښت څخه يادونه کوي اوداخرگندوي چې دورکتوب زده کړه څومره اړينه ده.

چې بد گرځي بد به پرځي

ياد متل دهغو وگړو په اړه خلک وايي: کوم وگړي چې ناسم اود زيان څخه په ډکو کارونو کې برخه اخلي کله چې هغوى دکومې ستونزې يا خنډ سره مخ سي دهغو په اړه وگړي ياد متل وايي اوداخرگندوي چې هغوى ځکه په ستونزه کې راگيرسول ځکه چې هغوى خپله خپل ځان ته دستونزو جوړولو هڅه کول.

چې يو لور يې تر ملا وي، نه ځيني رغيږي

ياد متل دا څرگندوى چې دوگړو سره مرسته بايد دهغوى پياوړتيا، واک، قدرت، او شتمنى ته په کتو ونه سئ بلکې مرسته بايد دهرچا سره وسي، هغه که بيا د مرسته کوونکي سره دځوابيه مرستي توان ولري اويابي وه نه لري .

چيرې چې لمر نه راځي هلته ډاکتر راځي

يادمتل دلمرگتې څرگندوي ددې متل موخه داده چې داستوگنې ځايونه بايد داسې ورغول سي چې دلمرورانگې ورته ورسيزي ځکه دلمر وړانگوته دانسان بدن اړتيالري.

چې په ډکه کاسه مور نسوي په څټلو ئې نه مړيري

يادمتل دهغو وگړو دپوهوي په پار ويل کيږي کوم چې په عامه لجه وري خلک وي او تل په دې هڅه کي وي چې در نورو وگړو ډېرڅه لاسته راوړي.

چيرې چې زړه ځي هلته پښې ځي

که کوم وگړی خپل يو ملگري ته کوم ځای ته دهغه سره دتلو ووايي او هغه ورته نټه وکړي، همداسې که کوم وگړي چا ته ووايي چې ولي فلان ځای ته نه ځي هغه ورته ځواب په ياد متل سره ورکوي او دا څرگندوي چې هلته تگ ورته خواشينوونکی دی.

چې خان يې په ياران يې، که ياران درسره نه وي توري خاوري د بيابان يې که کوم وگړی غواړي يو چاته دا وښيي چې دهغه په خواکي دهغه سره همکاره وگړي څومره ارزښت لري هغه ته ياد متل وايي.

ډ

ډار د مرگي ورور دی

که کوم وگړی په هرکار او دهر بنده څخه پرناحقه ډارکوي، دهغه دويرې دکمولو او هغه ته ددې ښوولو په پار چې هرکار کي ډارکول دانسان ژوند دکړاونو، ستونزو څخه پرېمانه کوي، هغه ته ياد متل وايي او هغه ته دا څرگندوي چې ډار کول دانسان لپاره داسې بيلگه لري لکه مړينه څوک چې وډار سو ژونديي دمړي په شان سو.

ډبره چې پر خپل ځای پرته وي، سنگينه، درنه وي

کله چې کوم وگړی په بي گټې، بدو، او دنورو خلکو په هغو کارونو کي ځان گډوي چې دده گډون ته پکښي اړتيا نه وي، دهغه کس دنیک پوهوي په پار وگړي هغه ته ياد متل وايي.

ډوډۍ به خپله خوري سترگې به د نورو درباندي سرې وي

که کوم چا سره يو وگړی يا وگړي بيله دي چې هغه دهغوی په کارونو کي لاس وهنه کوي هغوی ورسره کينه، رځه، بغص کوي، ياد کس دهغوی د ياد کار څخه خواشني کيږي او دخپل دناخوښۍ، خفگان او گيلې دڅرگندولو په پار ياد متل وايي.

ډوډۍ که دبل ده، نس خو دي خپل دی
کله چې کوم وگړی دنورو وگړو دمال مصرفولو کې تیری کوي ياني که ده ته کوم
څوک دهغه په مال کې لږ برخه ورکړي خودی يې ډېره برخه ترینه واخلي دهغه
دياد کار دغندولو او ديداد کار څخه دهغه دراگرځولو په پار وگړي ياد مثل وايي.

ډيوه چې په سر اور بل کړي نو ټول کور رڼا کړي
که کوم څوک يوچاته دکوم ستونزمن کار دکولو ووايي يعنې(ياني) دکوم داسي کار
چې په هغه کار سره دهغه ټولني يا ډېرو وگړو ته گټه رسيري،که هغه کس ديداد
کار دکولو څخه دهغه کارپه دوام کې دستونزو اوکړاونو څخه يادونه وکړي او
وغواړي يادکار ونکړي،يادکس ته دقناعت ورکولو او هغه په دې پوهولو لپاره چې
گواکي ياد کار ته يوڅوک نه يوڅوک خوبه غاړه ږدي اودستونزو په شتون کې به
يې کوي،ولي چې که ډيوه ځان سوځي خوځيل خوا وشا ته رڼا خوروي نو د ډيوې
په شان به کوم څوک خپل ځان په خطر کې اچوي اوخپل شاوخوا ته به رڼا خوروي
ياد مثل وايي. يادمثل وگړي دخطر په شتون کې ټولني ته په خدمت کولو مجبوره
کوي.

ر

راندې ډيوه څه کوي
که کوم وگړي ته کوم څه په هيڅ صورت کې گټه نه کوي خو دی يې بيا هم
غوښتنه کوي هغه ته وگړي يادمثل وايي.

راندې يو ځل امسا ورکوي
کله چې کوم څوک ديو توکي ډېره اړتيا لري خو دهغه توکي دلاسته راوړلو
يوفرصت دلاس ورکوي،کله چې بيا ورته فرصت،موقه په لاس ورځي نوبيله دې
چې دلاسته راوړ لوفرصت بيا دلاسه ورکړي هغه څه لاس ته راوړي،دهغه وگړي
څخه که کوم څوک پوښتنه وکړي چې څنگه دې دا ځل فرصت دلاسه ورنکړ
او هغه څه دې لاسته راوړل کوم چې تاغوښتل،ياد کس د ياد مثل په ويلو پوښتنه
کونکي ته ځواب ورکوي.

رومبې د وروستي پل دی
که کوم څوک ديوه کار پيل ته زړه نه بڼه کوي هغه وگړي ته دهغه يو خواخوږی
ياد مثل وايي اوداورته څرگندوي چې که دکوم کار پيل ونه سي اوکوم څوک ورته
زړه نازره سي نو هيڅ وخت به هغه کار ونسي کړای.

روند رڼا نه پيژني

که کوم وگړي باندي دپند خبري، نصحت اثر نه کوي، کله چې لارښوونکی دخپل زيارڅخه ناهيلي سی او کوم چاته دهغه څخه شکايت وکړي، مخاطب کس ورته ځواب په ياد منل ورکوی اودا ورته څرگندوي چې هغه ستا دخبرو په ارزښت نه پوهيږي، هغه بڼه نه پيژني ځکه خو ورباندي ستا نصحت ژراغيزه نه کوي ته کوبښ وکړه اوناھيلي کيږه مه.

روند له خدايه (ج) څه غواړي، دوي سترگي

که کوم چاته يوڅوک دهغه دخوښي ورتوکی دورکړي ووايي اودهغه څخه وپوښتي چې آيا ته داتوکی غواړي - مخامخ وگړی ورته ځواب په ياد منل سره ورکوي اوخپله ډېره ليولتيا څرگندوي.

ښ

برغ د ملا أمين د کلي

يادمثل داخبره څرگندوي چې دپوهانو، عالمانو، مخورو، نیکو اوبڼو مشرانو نيکه اوبڼه خبره، امر بايد ومنل سي. کله چې کوم مشر په نیک، بڼه کار سره وگړي امرکوي که ياد مشر غواړي دوگړو آند معلوم کړي چې دده سره په يوه خوله دي ياني امريې مني: دوگړو دمنځ څخه کوم څوک دپاد منل په ويلوهغه ته دا ډاډ ورکوي چې دهغه خبره، امريې قبول دی او عمل به پرې وکړي.

ژ

ژبه ئي د بياتي (دقيچي، غچي) غوندي چلېږي

که کوم وگړی ډېرې خبري کوي، که دهغه په خبروکی بلاغت، اوفصاحت وي، بڼي اوگټورې خبري کوي، وگړي دهغه دستايني په پار ياد منل وايي اوکه چيري ديوکس په خبروکی فصاحت اوبلاغت نه وي بي گټي اوبي معنا خبري کوي وگړي دهغه دغندنې په پار ياد منل وايي.

ژبه اوږده، لاسونه لنډ

که کوم وگړی کار لږ خوځبري ډېرې کوي هغه و ډېر کار، خپل په خبرو عمل کولو او دبي گټي خبرو نه کولو ته درابللو په پار وگړي هغه ته ياد منل وايي.

ژبه په (۳۲) غاښو کي ده

که کوم وگړی ناسمه خبره وکړي اوبيا وايي چې زما څخه په تيروتني کي ياده خبره وسوه هغه ته کوم وگړی وايي څنگه دي ياده خبره وکړه ژبه خوپه (32) غاښونو کي ده.

همدارنگه که کوم څوک وايي چې زما ژبه زما په اختيار (خوښه) کې نه ده ځکه راځه ناسمې اوبې گټې خبرې کيږي، هغه کس ته کوم وگړی ياد متل وايي او تعجب کوي چې څنگه ستا ژبه ستا په اختيار کې نه ده ژبه خو د (32) غاښونو په منځ کې ده. د يادونې وړې بولم چې د پښتو متلونه په بيلا بيلو وختونو کې د ځينو ويونو په ورزياتيدو او د ځينو ويونو دکميدو په ډول هم ويل کيږي چې ياد کار د وگړو دلجو، دخبرو د ډول او پيښو ته په کتو د متل ويونکو دخوا صورت نيسي.

ژبه تانده لښته ده

دياد متل څخه دوه مطلبه اخيستل کيږي لومړی: ژبه دلندي، تاندي لښتي په شان انسان خوروي. دوهم: ژبه دلندي، تاندي لښتي په شان هرې خواته کړيږي يعني هر ډول خبرې چې کوم وگړی و غواړي پرې کولی يې سي، ښي يا بدې.

ژبه د عقل تله ده

يادمتل داڅرگندوي چې مور د ځينو وگړو دپوهې، ښه والي او بدوالي اندازه دهغوی د ژبې، يعني دخبرو له لارې مالومولی سو.

ژر يې را ملا که، کډې مو بارېږي

که يو وگړی دخپل يوکار د ژر سرته رسول غوښتنه دکاسب څخه کوي، په داسي حال کې چې دهغه کار سرته رسول مدو ته اړتيا لري، کاسب هغه ته وايي ياد کار مدو ته اړتيا لري ژر سرته نه رسيږي ستا دهم هم هغه کيسه ده چې وايي: ژر يې را ملا که، کډې مو بارېږي.

ژوندي ژبه ژوندي قوم

ياد متل ددومو خولپاره ويل کيږي لومړی موخه داده چې دکومو وگړو ژبه چې دخپل حق دغوښتلو په پار پورته کيږي هغه قامونه وپښ او بيداره دي، که کوم قامونه دخپلو حقه حقونو دفاع نه کوي هغه قامونه بيده، مړه قامونه دي او هيڅکله به هم پرمختگ ونه کړي. دويم: کوم قامونه چې خپله ژبه هېره کړې هغه قامونه نړۍ وال هېرکړي اولمنځه ولاړسي* مور بايد خپله خوره ژبه پښتو هيڅ وخت هېره نه کړو. وي ليکو وي وايو اونور وگړي يې زده کولوته اړباسو ياني پرمختگ ورته ورکړو.

ښ

ښار نا پرسان (بي پوښتنې) دی

کله چې کوم څوک يوچيرې بي عدالتي، ظلم اوبې انصافي وويني: يادمتل وايي.

ښځه د تن جامه ده

يادمتل دښځو د درناوی په پار ويل کيږي، ددې متل موخه داده چې ښځه دنرو د عزت ساتونکي ده.

ښه خوی د زړونو ښکار کوي
یاد متل داڅرگندوي چې په ښه چار چلند، ښه خوی، او ښو اخلاقو دنورو وگړو
زړونه لاسته راوړل کيږي او هغوی خپليږي.

ښه مه کوه بد به نه در رسيږي
که کوم وگړی دیو چا سره ښه وکړي او برعکس هغه یې پروراندې بد وکړي، ښه
کوونکی کس دخپل مایوسی دڅرگندولو په پار یاد متل وايي.

ښار په خوږه خوله خورای سی نه په لنډی توره
که کوم وگړی دښو خبرو اوښه چار چلند پرځای دوگړو پروراندې دبد چار چلند او
زور زیاتي څخه کار اخلي دیاد کس دپوهوي او هغه ونیکو خبرو اوښه چارچلند ته
درابللو په پار وگړي هغه ته یاد متل وايي.

ک

کور بار تر منزله نه رسيږي
که کوم څوک بدکارونه کوي یا یې دکوم کار پیل په ناسمه طریقه سره کړی
وي، هغه کس ته وگړي یاد متل وايي اودا ورته څرگندوي چې کوم کار که بد وي یا
یې په بده، ناسمه طریقه سره بنسټ ایښودل سوی وي څوک یې په بريالیتوب سرته
نسي رسولی.

کار آسان دی خو پیل یې گران دی
که دکوم کار پیل ته یو وگړی ورخطا او اندیښمن وي: دهغه داندیښني دپای ته
رسولو په پار وگړی هغه ته د ډاډ په پار یاد متل وايي، همداسي خپله کارکونکی هم
ځینې وخت دکار دکولو دهود د لاپیاورتیا اوځانته د ډاډ ورکولو په پار یاد متل
وايي.

کار تمام نلري
که کوم وگړی په کار باندي بوخت وي او یوکس ورڅخه غوښتنه وکړي چې راځه
استراحت وکړه، پاراځه چکر ووهو، مقابل کس که هغه ته دخپل ناخلاصیت ووايي،
غوښتنه کونکی کس یاد متل وايي. همدارنگه که کوم څوک دپېر کار دکولو څخه
شکایت وکړي او دنه خلاصیدو یې ووايي وگړي دهغه کس دپوهوي په پار یاد متل
وايي.

کار د ژوند مالگه ده

کوم وگړي چې کار نه کوي هغوی نور وگړي دکار کولو ته د یاد متل په ویلو رابولي.

کار محکمه، زړه بیغمه

که کوم څوک یو کار یوازې دغاري اړوي او په بڼه ډول یې سرته نه رسوي، وگړي هغه ته یاد متل وايي اودا ورته څرگندوي چې بڼه کار وکړه ترڅو ډاډه سي اوبیا کړي کار ته د دویم ځل لپاره اړنسي.

کارگه د زرکي تگ کاوه خپل یې هېر سو

که کوم څوک دکوم چا بي گټي اوناکاره تقلید کوي دهغه دپوهوي او د یاد کار څخه دراگرځولو په پار وگړي هغه ته یاد متل وايي.

کتابونه دريابونه دي

د یاد متل موخه اومعنا څرگنده ده، په کتابونو کې هرڅه سته، يانې (يعني) په کتابونو کې دهرې ستونزې حل اودهرې پوښتنې ځواب شتون لري.

کسب زده کړه په تاخچه کي يې کښيږده

کله چې کوم وگړی بهانه کوي چې زه دفلان کسب زده کړې ته اړتيا نه لرم او يا فلان کسب زما سره نه وايي؛ دهغه وگړي دپوهوي په پار هغه ته نور وگړي یاد متل وايي.

کفر که له کعبې راولاړ سي مسلمانې به چيري پاته سي

که یو نیکوکار، مخور اوښه وگړی دبدو اوناوړه کارونو کولو ته زړه ښه کړي، دهغه وگړي د یاد کارڅخه دراگر ځولو اوپه دې پوهولو په پار چې که ته چيري یاد بدکړن وکړي نو ډېر نور وگړي به هم ستا تقلید وکړي هغه ته یاد متل وايي.

که ته کړې سمې چاري تا به څوک باسي د لاري

یاد متل وگړو ته داڅرگندوي چې ډېر وخت که کوم څوک نیک اوښه کارونه کوي هغه ته به نور وگړي بد نه رسوي، همدارنگه که څوک بدکارونه کوي هغه ته به نور وگړي هم بد رسوي او برعکس بڼه به نه ورسره کوي.

که هر څو هو بڼيار يې نادان پو بڼته
 ياد مثل دمشوري کولو د ارزښت په هکله دخلکو ترمنځ ويل کيږي، که کوم چا په
 خپل يو کار کې زيان ليدلی وي په داسې حال کې چې دهغه دپيل په وخت کې يې
 دکوم چاسره مشوره نه وي کړې دهغه وگړي دپوهوي او په راتلونکي وخت کې
 ومشوري کولو ته دتشويق په پار وگړي ياد مثل وايي.

کور په بڼخه هم وړان دی هم ودان
 د ياد مثل موخه داده چې که بڼخه په اسلامي او پښتني اخلاقو پوره وه: کور پرې
 ودان او اباد دی او که چيرې بڼخه په اسلامي او پښتني اخلاقو سمباله نه وه: کور
 پرې ويران او بر باد دی.
 د ياد مثل موخه دنارينو په هکله هم همدا ډول ده.

کوچنی چې ونه ژاري مور يې شيدې نه ورکوي
 د ياد مثل موخه داده: که مور په خپله کوم څه ونه غوړو هغه څه مور ته په خپله په
 لاس نه راځي يانې که دکوم څه دلاسته راوړلو هڅه ونکړو نو هيڅ وخت به يې
 لاسته رانه ورو.

که پورته گورم پان دی که کښته گورم پړانگ دی
 که کوم وگړی د دوو پريکړو، دوو ستونزو يا داسې يو څه کې چې دی يې دکولو
 اونه کولو پريکړه نسي کولی او په دورو حالتوکې دزيان رسيدو وپره وي په
 پريکړه کولو کې گيرپاته سی: ياد کس دخپلې خواشيني او خفگان دڅرگندولو په پار
 ياد مثل وايي.

گ

گاو مېښه دگل په بوی څه پو هيري
 که کوم وگړی کوم مادي يا معنوي امتياز يا مقام نه لري خو دنورو وگړو په
 مقام، امتياز ملنډې وهي او هغوی دهم هغه مقام يا امتياز لکبله تحقيروي دهمدې
 وگړي دپوهوي او هغه ته دهغه دمقام دښودلو په پار وگړي ياد مثل وايي.

گټه بې ستړيا نه کيږي

که کوم څوک دکوم کار په کولو کې ډېر ستړی سی او خپل دستړيا يادونه کوي، دپاد وگړي دخفگان ليري کولو او هغه ته ددې بنوولو په پارچې بې زحمته رحمت نسته وگړي هغه ته ياد مثل وايي اودهغه دستړيا اوخفگان په ليري کولو کې دهغه سره مرسته کوي.

گل بې اغزيه نه وي

که کوم داسي وگړي سره چې د ډېرو بنو عدتونو، خويونو درلودونکی وي، په څنگه کې ورسره يو بدعت، ياخوی هم لري، دهغه په اړه وگړي ياد مثل وايي اوموخه يې داوي چې هغه بايد دهغه په يوه بدعت بد ونه پيژندل سي.

گل سي خو عمر دي د گل مه سه

که کوم وگړی غواړي يوچاته نيکه او د ادبي بنکلا څخه پريمانه يوه خبره وکړي هغه ته ياد مثل وايي.

گل له گله رنگ اخلي

ياد مثل داخرگندوي چې اوسي په خوی به دهغوسي، که کوم وگړی بد کارونه کوي دهغه ملگري هم کيدای سي بد کارونه وکړي، همدارنگه که کوم وگړی ښه، نيک کارونه کوي کيدای سي دهغه سره اوسيدونکي هم نيک اوښه کارونه وکړي. موربايد دزده کړې کولو دځای او هغه وگړو په ټاکنه کې چې مور ورسره هستيرو غور اوښه پام وکړو.

گمان د ايمان زيان دی

کله چې کوم څوک بې ځايه شک، گومان کوونکی وي، هغه کس دگومان څخه دراگرځولو او هغه ته دگومان دبدی دخرگندولو په پار وگړي هغه ته ياد مثل وايي.

گوره گوره وايه خوله به دي خوره وي/سي

که کوم څوک ديو داسي څه په اړه چې ورسره شتون نه لري، لاس کې يې نه وي دشتون اولاسته راوړلو هيله يې کوي، هغه کس ته وگړي ياد مثل وايي اوموخه يې داوي چې ته هيله مند او هڅه کونکی اوسه ته به هغه څه لاس ته راوړي کوم څه چې ته يې دلاسته راوړلو هيله لري.

گوښه، د خدای ښه

که کوم وگړی دځينو خلکوڅخه ليريوالی اختيار کړي، که دهغه څخه کوم څوک ددې بيلوالي علت وپوښتي ياد کس ورته ځواب کې پورته مثل وايي او داخرگندوي چې دهغوی څخه ليريوالی يې په خير دی.

گيله له ياره ده نه له اغياره

که دکوم چا سره دوست ياخپل اوکوم بل داسي څوک چې ياد کس ورسره دوستي، خپلوي نه لري بد وکړي ياد کس دنابلده، اغيار کس دبد کولو څخه دومره رنځ نه وري لکه څومره چې دخپل دوست يا خپل دبد کولو څخه رنځ وري او خوشيني کيږي، که کوم څوک ترې دعلت پوښتنه وکړي: ياد کس ورته دپورته مثل په ويلو ځواب ورکوي، همدارنگه که کوم چا باندي دهغه دکوم خپل په مرسته دهغه کس مخالفه، اغيار ظلم، پرحقوقو تيري وکړي: ياد کس پورته مثل دخپل خفگان دڅرگندولو په پار وايي.

ي

يا به نه وي، يا به نه سره زامن وي

که کوم وگړی داسي يو کار پيلوي چې دزيان اوگټې په اړه يې ورسره معلومات نه وي، که چيرې کوم وگړی دهغه دزيان په هکله ورته ووايي يا دهغه څخه دهغه کار دزيان اوگټې په اړه وپوښتي:

کارپيلونکی وگړی ورته ځواب کې ياد مثل وايي.

يا خپله ښه سه، يا د ښو، خلکو پر پله سه

دياد مثل موخه څرگنده ده: يو وگړي ته چې بد کوی يا دبدو پلوي کوي که کوم څوک نصحت يا ښه خبر کوي: هغه ته ياد مثل وايي او داڅرگندوي چې يا خو خپل ښه کارونه کوه يا دښوکارو کوونکو، ښو وگړو مخالفت مه کوه او دهغوی لاره باندي که کيدای سي مزل وکړه.

يا نر هو سه، يا نر يا

که کوم وگړی خبره پای ته نه رسوي: دکوم کار دکولو په هکله که دده خوبه يا ناخوبه وپوښتل سي دی ورته دهو اونه ځواب نه ورکوي، يعني خپله خوبه اوناخوبه نه وايي خبرې ته کجونه، بېچونه ورکوي هغه وگړي ته خلک ياد مثل وايي: ياد مثل دکارونې په وخت کې دبېلا بيلو علتونو او ځايونو لکبله دپښتو ژبې دنورومتلو په شان بدلون کوي: دويونو (کلمو) کمښت او دپربښت پکښي راځي.

يوه يې نه دوي کيږي

که کوم څوک دهغه چا په اړه چې څه موده يې دکار، اقتصادي او ټولنيز حالت په هکله معلومات نه درلودل، دکوم چا څخه دهغه دټولنيز حالت اود ژوندانه دچارو په اړه پوښتنه وکړي، که چيرې دهغه کس حالت ښه نه وي مخاطب يې ځواب په يادمثل سره ورکوي او هغه ته دهغه دبدحالت انځور وړاندي کوي.

که کوم څوک غواړي يوبل تن دبدی اوناړواکړنو دکولو څخه راوگرځوي خو مخامخ کس يې خبره اونیکه مشوره نه مني: يادکس ورته دخپلې خبرې دثابوتولو او دهغه ديوډول ډار په پار پورته يادسوی مثل وايي او خپلې خبرې ته يوکروردليل موندی.

هغه سرچني چي په دي ڪتاب ڪي ورځه گته اڃسٽل
سوي ده.
ديپنتو متلونه: دپنتو ڙبي دبيلا بيلو ڪتابونو، دمتلونو د بيلا
بيلو افليڪيشنو اوز مورپه سيمه ڪي دبيلا بيلو وگرو څخه
اوريدل سوي اورا اڃسٽل سوي دي.
پر متلونو څيرنه دهغوي دويلو دڄايونو اودويلو دعتونو په
اره يي سپرنه اوشننه زما (محمود حميدزي) ده اودڪومي
سرچني څخه مي گته نه ده اڃسٽي!
ستاسو ددعا په هيله؟

دلیکوال لنډه پيژندنه!

محمود حمیدزی په انگرېزي (Mahmood Hamidzai) دخیرالله زوی، د حاجي محمد اقبال لمسی او په خټه اڅکزی دئ . نوموړی د 1374 لېږديز لمريز کال د ثور د میاشتي په څلورمه نېټه چې د 1995 زېږديز کال د افریل د میاشتي 24 نېټې سرسمون خوري د کندهار ولايت د ژړی ولسوالۍ په سنگحصار کلي کې زیږیدلی دئ. حمیدزي دیني زده کړې دخپل کلي دملا امامانو څخه لوستي دي.

لومړنی ښوونځی یې په سنگحصار لسه، منځنی ښوونځی یې په قاضي عبدالمجید منځنی ښوونځی کې لوستی او په کال 1396 لېږديز لمريز کال کې د ژړی ولسوالۍ د اسعدسوري لېسې څخه فارغ او د مکتب دوره یې پای ته رسولې ده. حمیدزي: نیمه عالی زده کړې د ډاکټر مامون ظاهري روغتیا علومو انستیتوت د نرسنگ په څانګه کې کړې او دیاد انستیتوت څخه په کال 1399 لېږديز لمريز کال کې د پنځلسم پاس په سویه فارغ دئ

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**